

Р. ЗАДЕСНЯНСЬКИЙ

КРИТИЧНІ
НАРИСИ

ТОМ 6

ТВОРЦІ

„РЕНЕСАНСУ 20^{их} РОКІВ”.

В-ВО

„УКРАЇНСЬКА КРИТИЧНА ДУМКА”.

Р. ЗАДЕСНЯНСЬКИЙ

**К Р И Т И Ч Н І
Н А Р И С И**

ТОМ 6

**ТВОРЦІ
„РЕНЕСАНСУ 20^{их} РОКІВ”.**

„УКРАЇНСЬКА КРИТИЧНА ДУМКА”.

Ю Р І Й   Я Н О В С Ь К И Й .

СЛІД МОРАЛЬНОЇ ГНИЛИЗНИ Й НАЦІОНАЛЬНОЇ ЗРАДИ.

Недавно появилася накладом В.У.А.Н. та Н.Т.Ш., написаний ще в 1928 році роман комуніста Ю. Яновського "Майстер корабля", передрукований без змін з другого советського видання.

Тому, що цей твір перевидано не фотодруком, лише звичайним друком, американське видання різниться кількістю сторінок і цитовані далі місця випадають в ньому на інших сторінках ніж в советському виданню. Ми подаємо сторінки і за советським і за американським виданням. Перше подане в дужках число - це число сторінок советського видання, а друге - "американського".

Повз видання цього твору, як побачить далі читач, не можна мовчки пройти, бо думки ним ширені є того роду, що в році напр. 1936-38 ніхто б не міг повірити, що такий твір можуть ширити політичні українські емігранти та й ще від імени наукових установ.

У творі "Майстер Корабля" його автор пропагує ті антиморальні погляди, які зродилися ще перед революцією. В московській літературі /Купрін, Арцибашев і т. п./ та були поширювані в українській таким письменником, як Вол. Винниченко.

Коли прийняти думку висунуту большевицькою московською критикою в тридцятих роках, а саме, що певного напрямку література мала своїм "бойовим завданням" розкласти "буржуазне" мистецтво, як під оглядом його ідей, так і під оглядом форми, розкласти з метою розброїти духово "буржуазію", отруїти її свідомість, захитати всіма конструктивними нормами, після чого, по встановленні "пролетарської диктатури" літературу цього напрямку слід було рішуче відкинути, щоб вона не отруювала тої верстви, яка її потребувала - тоді треба визнати, що це "завдання" література того напрямку виконала добре!

Нині, московські большевики потайки підтримують ці літературні напрямки поза межами ССРСР.

Лише подібне завдання може виконувати й згаданий роман, який у першу чергу пропагує, як нормальне явище, або навіть "ідеал майбутнього" такі "родинні" стосунки, за яких дорослі повнолітні сини намагаються з батькових романів-мемуарів вгадати в "героїні" одної з любовних пригод - свою матір! Їх /синів/ "модерні" стосунки з батьком остільки "революційні", що в них не можна знайти ані тіні синівської пошани до батька, ані тіні почування, яке різнилося б від того, що можна мати до випадкового колеги або знайомого.

Лист одного з синів до батька - це лист в стилі Маяковського, лист при тому півнормальної людини, яка допускається вчинків, що їх могла би допуститися лише людина п'яна.

Відносини між чоловіками й жінками - це відносини "вільної любови" і то короткотривалої, залежної від настрою й пристрасті. Тому певно "героїня" роману "Тайах", є, як її при кінці характеризує сам автор, "авантюристка з ніг до голови". Це тип шкідливий для всякого суспільства. Це навіть не грецька гетера, що часто була не лише освіченою жінкою, але й мистцем. Це - щось значно гірше!

Тайах, як стверджує автор, хоча була балетницею - не любила балету, а що не захоплювалася взагалі жодною ідеєю чи мистецтвом - була лише розбешеною саміцею, чимсь подібним до типів Маргеріта.

Поза цією жінкою, ще фігурують в романі "звичайні", плебейські повії - "морські дівчата".

Відношення автора до них є ясне, коли прийняти під увагу інцидент, коли герой роману та його колеги б'ють рибалку, чесного працівника, який, назвавши таку повію "шлюхою" і відмовивши їй права забирати голос - не хотів на жадання героя просити у неї вибачення за ці слова.

Про можливість існування інших жінок - не згадується взагалі. Це характеризує "моральну атмосферу", котра ще згущується "принагідними" увагами, з яких випливає, як цілком нормальне, що "Тайах" з героєм роману /не будучи з ним пов'язана нічим, навіть будь-яким почуттям/ вийшовши з купелі розмовляє й цілується цілком гола і т. п.

Коли ми поцікавимося іншими виведеними типами - це є переважно люди, які є напівпредставники богеми, а напів - люмпен-пролетаріату.

Цілий "стиль" твору в багатьох місцях нагадує шаблонний стиль "фантастичних" романів, яких стільки наплодилося під впливом романів Велза. "Професор" з роману Яновського - це типовий персонаж такого роману, який "все наперед знає".

Самозрозуміло - зайвим є шукати в цьому творі чи якоїсь яскравої живої постаті чи якихось вартих ширення ідей, або спроби розв'язати якусь проблему. Це просто "проблем трикутник" /який згадує автор/ лише ще zdeформований.

Під оглядом політичним - це твір яничара вихованого Московю.

Вправді в ньому немає вигуків на честь комунізму і большевиків чи чогось подібного, у ньому ні разу не згадано імя Маркса, Леніна чи Сталіна, але саме тому цей твір є тим більше яничарський. Чому? Відповідь проста!

Такі вигуки чи згадки - можна було б ще пробувати по-

яснювати терором, боязню за власну шкіру і т. п. /хоча додамо, писаний він у 1928р, коли, як запевняють наївних, працюючі на еміграції представники "пятої колонії" та яничари - буяло культурне життя, було справжнє національне відродження, "ваплітянство" і т. д./, але в цьому романі є щось, що його не можна так пояснювати! Навіть не можна пояснювати підлабузництвом.

Щоб кожному було зрозумілим про що мова, уявимо собі твір якогось українця з західних земель писаний в 1936 році, де б так "випадково", між іншим, кілька разів згадувалося про "нашу Республіку" /без назви/, про "непереможний стяг", про мудрість її провідників, про нікчемників, які "зрадили батьківщину" і опинилися в... чеським Яблоннім, а на остатку згадано "нашого" мудрого й досвідченого міністра до котрого звернувся чужий міністр: "зі словами приязні до... найяснійшої Речі Посполитої".

Словом уявимо український твір автора з Захід. України, що уважав би себе патріотом польської держави. Такого твору не відважився б написати найбільш зненавиджений українцями український угодовець, більше того, - певно не можна було на західних землях знайти угодовця, котрий би справді уважав Польщу "нашою Батьківщиною". А коли б усе таки в Галичині подібний твір появився - треба думати, що він би зустрівся з дружнім осудом усіх українців.

Що ж ми маємо в творі Яновського під цим оглядом?

Твір був написаний після : а/ жахливого терору скерованого на українців доби "воєнного комунізму" під час котрого загинули сотні тисяч українських селян-повстанців і культурних та політичних діячів з рук московських чекістів б/після окупації України московськими військами і після створення маріонеткової держави з урядом, який на 80% складався з не українців навіть походженням, в/ після вигублення цілево організованим в 1922 році голодом кількох мільйонів українців, мешканців степової України і г/ після знищення нашої кооперації і навіть формальної фінансової, торговельної і промислової незалежності, незалежної преси і централізованого видавничого апарату та уніфікації освіти та г/ після закінчення втручанням московської влади т. зв. "літературної дискусії", після спалення Хвильовим другої частини "Вальдшнепів" та після його "каяття".

І ось за тих умов, у тому творі знаходимо такі вислови: "лежить передо мною, як рельєфна мапа МОЄЇ Республіки" / стор. 7, 9/ "це був час блокади Республіки /стор. 17, 19/, "юнаки вчать захищати ВІЛЬНІСТЬ, СВІЙ прапор - НАЦІЮ трудящих" /це б то ОДНУ націю, стор. 106, 112/. Герой захоплюється "НЕПЕРЕМОЖНИМ, простреляним кулями стягом"

/ стор. 154, 159/, повторює: "лежить, як мала МОСІ Республіки" / стор. 223, 229/, пише: "наш комісар має зустрітись"... і коли "зустрічається", то турецький міністр у своїй промові звертається до нього, як до представника "уряду Союзу" / стор. 147, 152/

З того всього ясно, що для автора "Його Республікою", він думає, була навіть не УССР, а тільки ССРСР, це б то державо-гнобителька українського народу! Автор у ньому без афектації, але від широкого серця захоплюється "непереможним" большевицьким прапором, не підкреслюючи навіть чий він. Це - інтимне почування! Як бачимо, Ю. Гновський непомітно, без підкреслення привчає читача уважати себе частиною єдиної нації, тої, яку там звать "многонціональним советським народом", та вважати зрадниками саме тих, хто боронив незалежності України!

Під оглядом отже політичним - це послідовна й вміла пропаганда большевицько-московського патріотизму, ентузіастичне захоплення большевицькою "республікою", яку всюди пише він з великої літери.

Дія роману починається наче б то в п'ядесятих роках двадцятого століття і тому собі дозволяє автор, як в утопійних фантастичних романах фантазувати, малюючи нечувані вигадані ним осягнення наших ворогів, окупантів України, які для цього типового яничара є "своїми".

Отже читаємо: "Тепер /це б то в п'ядесятих роках/ цемент, асфальт і машини. Тепер не стають пароплави під дамою, а заходять у спеціальні ангари" /стор. 15, 17/ "В наші часи"заповняє цей ентузіастичний ідеалізатор большевизму," таких готелів немає. Їх позачиняли після славного виступу доктора Боя... він довів, що такі готелі спричиняють травми, зростають такі контингенти злочинців, як батьковбивці, руйнники родинних основ, песимісти й істерики" / стор. 16, 18/"Місто поділено на "Радіуси" і "Кільця" . /Це значить: "перегнали Америку"!/

Ми, випадково, живучи вже в тих 50 роках, можемо ствердити, що злочинці, батьковбивці, руйнники родинних основ і т. д. далі множаться в ССРСР, а готелі далі існують, справді не такі навіть як були в 20 роках лише гірші, як і значно гірші мешканеві умови селянства та робітництва.

Вправді можливо, що "позачиняються" індивідуальні селянські хати, а їх мешканців зганятимуть до бараків, але не з огляду на "травми"! Однак, звичайно річ не в тому, що автор-яничар малює ці всі осягнення діяльності большевиків помилково визначивши їх здійснення на "п'ядесяті роки".

Коли він помилився у цій фантастиці - то зате дуже мало помилився в іншому - він ведений вишлеканим у нього мо-

сквинами расовими, національними антипатіями і настроями прищепленого йому московського імперіялізму, вгадав де саме і коли будуть реалізуватися московські імперіялістичні мрії, які є його мріями. Ось читаємо: "Директор... пішов командувати полком проти поляків. Це було в час війни сорочкових років. Тоді ж він і поліг під Варшавою, поклавши всіх бойців підчас штурму". /стор. 19, 21/.

Звичайно, москвини, а не хто інший викликали другу світогу війну, звичайно вони віддавна до неї готувалися, але безперечно такі звичайні пересічні яничари, як Ю. Яновський - не могли бути взаємничувані у московські пляни. Отже він в цьому випадкові, за допомогою інтуїції, приблизно вгадав майбутнє, ведений тими настроями, які носилися в воздуху. Як і москвини, так і він думає соціальними категоріями лише коли "теоретизує", або веде пропаганду, а коли справа торкається не москвинів - думає категоріями національними і тому говорить про війну не проти "шляхетського" чи "буржуазного" режиму, лише проти народу, проти "поляків".

Коли мова торкається тих, хто боровся проти ССРСР. - то вони у нього завжди виведені "чорними душами", "злочинцями" або більшими /"полковник"/ або меншими, які "кажуться" і мають заслужити вибачення.

На стор. 90, 94 тому читаємо про табір людей, які "зрадили Батьківщину". Ми вже знаємо, що для Яновського - московська червона імперія - це його "батьківщина". На стор. 107, 112 зве він тих, хто повернувся після втечі з того табору "розпутними синами", що "повернулись голі" і "вони відчують, що НЕМАЄ ІМ ПРОЩЕННЯ І НЕ БУДЕ... доки не зароблять його честю".

Ми знаємо з історії, що турецькі яничари були найбільш завзятими і безкомпромисовими ворогами тих християнських народів до яких "кровно" належали, а тому вважаємо логічним наявність таких думок і почувань і у Яновського.

Тому між іншим, він, як той "побувавший у салдатах" комічний персонаж наших побутових пєс, думає що "підняти якір свого корабля" можна лише відвернувшись "від драних свиток і вишиваних сорочок". Що цей "корабель" є "свій" для яничара-Яновського і чужий для українського народу - це ми вже знаємо.

Звичайно Яновський не завжди вмів відгадати думку "свого пана", яку намагається "вчитати в його очах" і тому напр. виявляє свою "наївність" словами про наплічники адютанта турецького міністра: "з оперетковими еполєтами". Відомо, що Яновський не розумів, що московські політики так само добре знали значіння для духа армії блискучих наплічників та відзнак і висміювали їх доти, доки треба було цим спосо-

бом розкладати армії своїх ворогів. Пізніше, коли етап перейдено - заведено вже у большевицькій армії спочатку залізну дисципліну, а потім і "опереткові еполети". Але ті хто виховують яничарів, не потребують у них не лише мудрости, але навіть простого звичайного розуму /могли б побачити те, що діється і зрозуміти чому і кому служать / - у них виплекується лише "пес"яча вірність", отже і ця наївність Яновського є явище "закономірне".

Пес ціниться тоді, коли він є "вірний" і... "злий". А тому читаємо: "я жорстокий... бо жаль, недостойне почуття" / стор. 13, 14/. Трохи далі автор, описуючи як заладували малих дітей на досить паршивенького кораблика бо... їх потребували для якогось пропагандового фільму і той кораблик перекинувся, з цілковитою байдужістю і жорстокістю пише "дітей пошастило врятувати крім кількох малих" /стор. 77,80/. Це і все.

Запитуємо: чому "проф. Ю. Шерех", який істерично вигукував проти "проповіді ненависти", яку наче б то вів Донцов, від моменту написання того роману й досі не помітив у його автора /так, як не помічає і в писаннях Багряного/ цієї проповіді жорстокости і антигуманности і ніколи її не згадав жодним словом? Чи ж не тому, що для певних цілей слід "ворога" зробити "беззубим", а у своїх псів добре, щоб була жорстокість і добрі зуби!

Самозрозуміло не забув Яновський і про релігію. Він хотів навіть найбільш наче б то аскетичний монастир представити, як гурт людей, що жив чужою працею й експлуатував молодого парубка, який до них прибився. Самі ж ченці... бачили "видіння" диявольські, "голих юнаків" та терпіли "страшні муки" при кожному полагоджуванні природних функцій бо... хворіли на геморої. Тенденція цілком ясна, особливо, коли прийняти під увагу, що за словами автора ті ченці мали здебільшого понад 70 літ, це б то вік, коли на цю хворобу хворіють дуже рідко! Авторові отже залежить на тому щоб обпаскудити й висміяти навіть найаскетичніших ченців!

Коли брати цей епізод з монастирем з погляду мистецького - то це плягіят, як під оглядом ідеї, так і під оглядом подробиць /високо в горах положений монастир, "видіння" ченців, молода людина, що туди трапляє, працює важко і потім втікає, побачивши з вершини гори покинутий світ/ з відомої новели М. Коцюбинської "У грішний світ". Однак ця новела М. Коцюбинського є твором високо мистецьким і певні антиклерикальні моменти там не вражають тою штучністю, сухістю і схематизмом, що у Ю. Яновського, та й черниці там різні.

"Жага за просторінню" про яку пише Яновський вже нам відома давно, як один характеристичних мотивів московсь-

кої літератури, яка виросла з певного дужого почування народу-номада, почування, яке особливо виразно ми помічаємо у циган.

Оскільки ми глянемо на "Майстра корабля" з погляду форми, то мусимо підкреслити, що лише в першу хвилину, у безкритичного читача може виникнути думка, що маємо до діла з майстром стилю. Уважніше читання виявляє, що маємо до діла зі штучною "стилістикою", з намаганням заімпонувати стилем, намаганням, яке не має підстав.

З одного боку мистець, справжній мистець, не висувати таких "образів" /бо вони у нього не можуть повстати!/ як напр., "сосна... перечіпає своїм вершком заблукані хмари і змушує їх від ляку мочитися" / стор. 169, 174/, а з другого, розуміючи, що слово, мова, є тим матеріалом з якого мистець слова будує всі частини й всі оздобу свого твору - справжній мистець, пишучи мовою українською, мусить знати "матеріал", вивчити мову і не буде неохайно засмічувати всім що підвернеться під руку. Ю. Яновський безперечно думає на дві третини по московські і тому вживає охоче т. зв. "кальки" - слова які є докладною відбиткою московського прототипу, бо лише вони в його яничарській душі викликають образи.

Тому у засміченій москалізмами мові Яновського завжди зустрічаємо не "оповідання", а "розповідь" /бо це штучно утворене слово є "калькою" моск. "разсказ"/, не "вапно", тільки "вапна" /моск. "известь" - жіночого роду/, замість уживаних в нашій мові слів "хиба", "ганч", "недотягнення" - "недолік" / "калька" з московського - "недочьот"/. У Яновського ж не "здебільшого", а "по здебільшого" /моск. "по большей часті" / і т. д.

Поза тим, мова Яновського аж рябіє від звичайних москалізмів, ось для прикладу: "розквітався", "забув за те", "скалив зуби", "проворно", "злодій" / у розумінні "злочинець" - моск. "злодей" / "горьче", "катання з гори", "ухажор", "дружочок", "квартиря", "ресторанчик", "вокзал", "особняк", "проявочник", "корзина", "жвоя", "рубашок", "лавка" /в значінні "крамниця" / і т. д. і т. д. Звичайно морська термінологія майже в цілості московська. Нахил до таких імен героїв як "Сев", доктор "Бой", "Тайах" принесені також з московської літератури і спільні тому з такими іменами, як "Вер" / "Доктор Серафікус" / та "Карк" /Хвильовий/.

Знаючи "джерело надхнення" Яновського та взірці не будемо дивуватися, що цей твір усіма своїми хибами нагадує такі твори, як "Доктор Серафікус" Домонтовича, й де-які особливо "запашні" твори Винниченка. Всі вони - брудна піна на хвилі, які "гонить" московське море... Навіть "пісня" яку складає один з героїв "Майстра корабля" / "живе хай веселий

орел капітан, що в морі й повітрі веде караван"/ є парадфразою популярних "естрадных" пісеньок з московських фільмів та відбиває той напрямок, який плекали московські большевики, намагаючися прищелити москвинам "комплекс вікінтів" у московській редакції.

Реасумуючи все попереднє стверджене, мусимо визнати, що твір цей своїми стилістичними прикметами, які зраджують вплив на автора творів Анатолія Франса, аж ніяк не рекомпенсує всіх своїх негативних "рис" і властивостей. Навіть "найкраще подана" моральна гнилизна, матеріялістично-безбожницька "фільзофія", приперчена глумливою антирелігійною пропагандою, а в ділянці політичній патріотизм "єдінонеділимця", захопленого большевигом - не сміє бути ширена серед української еміграції, а тим більше молоді, яка завжди більше читає за старших. Коли б видаванням таких книжок займався спекулянт-видавець - належалося б його діяльність напаятувати та вжити всіх заходів для охорони читача від її наслідків, від отруєння такими "творами". Чи ж для того слід було кидати рідну землю, щоб на еміграції захоплюватися "непереможним стягом" большевицько-московської імперії, щоб привчатися з ентузіазмом звати деспотію агресорів "нашою Республікою" і щоб уважати злочинцями ті "зрадниками батьківщини" тих, хто раніше нас емігрував?

Та цю книжку видано від імени колись загально-шанованого Наукового Т-ва ім. Шевченка, яке нині ґрунтовно змінило свій персональний склад і наприймало в свої ряди таких людей, що де-які з заслужених старих членів і відомих вчених; уважали конечним виступити зі складу цієї колись так шанованої наукової установи.

Нині ця установа, на спілку з В.У.А.Н., замість таких праць, які вона видавала від свого засновання, замість праць наукових і спрямованих на добро українського народу, почала видавати твори письменників-комуністів, що ширити атеїзм, матеріялізм, комунізм і моральний нігілізм та висміювали український національний рух і борців за самостійність України.

Протягом короткого часу тим же видавництвом видані твори комуніста Любченка /"Вертеп" і інш./, комуніста Підмогильного /"Місто"/, атеїста, комуніста і ворога національного руху у всіх його виявах крім комуністичного - М. Куліша повинні звернути увагу нашого суспільства на характер і наслідки такої діяльності та пошукати за її причинами. Це тим більше конечне, що не лише твори багатьох наших письменників-некомуністів лежать роками в рукописах, не лише молодь не має змоги за браком книжок познайомитися з класиками нашої літератури, але й твори таких авторів, як хоч би Леся Українка виходять з большевицькими поясненнями

коментарями й примітками, що цілком викривляють погляди великої письменниці!

Пояснюючі статті цього видання творів Лесі Українки є остільки тенденційні й абсурдні, що одної з таких статей пок. Тищенко /по одержанні листовного остереження/ взагалі не відважився друкувати й тому в томі восьмому мусив випустити "з технічних причин" - 25 сторінок!

Такий грізний стан справи, поглиблений ще москвофільським характером "Енциклопедії Українознавства" змушує з тривогою вислухувати справоздання нових "наужовців", що апелюючи до нас в грошевих справах, твердять наче б то "на заході без змін" /московське "На Шіпке всьо спакійно"/, а ще більший неспокій повинно викликати "Звертання до нашої преси" з липня 1955 року, в якому власне видавці згаданих попереду книжок, закликають - "стояти непохитно на християнських основах та боронити авторитет Церкви" бо "розхитування його впливає розкладаючо на наше підростаюче покоління".

Чи ж маємо вірити в ширість цих слів?

Адже ж у той саме час, у виданій авторами "Звертання" книжці, читаємо на стор. 142-143: "Подався я до монастиря. Нічого в світі я більше не хотів і ні про що не думав. Монастир був бідний і жили в ньому самі діди...бідний, але побожний і святий... Наймолодшому з ченців було за сімдесят... Їхні очі з заздрістю спиналися на моїх м'язах, на моєму рожевому від роботи обличчі... Вони заздріли молодості, моїй силі, або згадували свої гріхи, такі солодкі зараз... Мене, як молодого, навантажили всією тяжкою роботою... Всі ченці були хворі, донісши з земного минулого наслідки гріхів. Багато хворіло на гемороїди... інші мучилися бісовськими видіннями голих юнаків, і я бачив тоді у вікні в себе розпалені їхні очі."

Таким малює читачам Ю. Яновський /і - автори "Звертання"!/ "святий монастир"! А вони ж у "Звертанні" проливають крокодилячі сльози з приводу того, що преса "захитує авторитет Церкви і її Достойників"!

У Кулішевому "Народньому Малахії" так глузує автор з пересічної побожної людини: "дарма, що сьогодні він проти релігії. 27 год людина любила канарок, щоб ладаном пахло, у співах церковних кохалася... коли чув "милость мира" - умлівав... видіння божественні бачив... вірив у лямпадик...", а побожна Малахіїєва донька пригадує там же, щоб дати нагоду глядачам для глузу з простої побожної людини, що її "папочка" страшенно любив церковну пісню "вкусю мя, отринув еси". Це так перекручене для глузу слова із псалма 22!

З інших видань авторів "Звертання" можна б навести ще гірші речі!

А коли так - то чому ж слова авторів "Звертання" так розходяться разяче з "ділами"? Яка ж мета "Звертання"? Маскування? Чи ті хто підписували його, підписували нечитаючи? Чи навпаки - не читають вони того, що видають?

- Ось ті питання, які вимагають відповіді.

ПАТОС ПЛЕБЕЯ.

"Хахлацькі унтерофіцери
її патос на сотні літ".
(Із усунутого тепер з
"Творів" Є. Маланюка його
"Послання").

Існує величезна різниця між тим чим звичайно пишається раб чи "плебей" і тим, про що з гордістю говорить повноправний син державної нації чи "патрицій", коли вони з патосом оповідають про відвагу й героїчні вчинки своїх предків.

Вільна, повноправна людина, син того державного народу, що прямує до свого зеніту, ні на секунду не забуває про історичну місію власного народу, про його національні цілі й інтереси і не лише сам охоче ставить своє життя на карту для здійснення тієї місії, але й пишається вчинками тих синів свого народу, які для здійснення тої ж місії доконали героїчних вчинків.

Справжній патрицій (вживаємо це слово в його найкращому, так би мовити "ідеальному", значінню) ставився негативно до таких героїчних вчинків, які, навіть хоч і були доконані в боротьбі з ворогами свого народу, але могли принести нації шкоду.

Відомим "історичним" прикладом такого ставлення є вчинок римського консуля Манлія підчас війни з латинцями. Консуль Манлій, коли розпочалася війна, суворо заборонив римським воякам виходити з лав для герцо з кимось із ворогів. Син консуля однак зважився прийняти ворожий виклик і здобувши в двобою перемогу, убив супротивника і знявши з воюга його зброю, щасливий приніс її батькові. Консуль наказав скликати вояків на природний суд і засудив свого сина на кару смерті й тут же було йому відрубано голову.

Цей приклад показує, що римляни, ті римляни, які так цінили відвагу, все ж ні на хвилину не забували, що відвага сама по собі не варта нагороди, як-що вона виявлена без користі для здійснення завдань нації. Відвага ж, яка виявлена зі шкодою для нації - заслуговує на засуд! Адже ж дисципліна,

пошановання наказів влади є остільки konieczними для досягнення остаточної перемоги, що розхитання тої дисципліни не може винагородити жодний особистий героїзм і герой, що того допустився заслуговує не на похвалу - тільки на кару! Це - навіть у тому випадкові коли героїзм виявлено під власними національними прапорами, коли герой міг вкрити славою ім'я лише власного свого народу, а ніколи - ім'я ворогів-гнобителів!

Справжній патрицій з патосом і захопленням згадує вчинки тих героїв, які виявили небувалу відвагу в боротьбі за честь, славу, могутність і щастя своєї нації, які жертвували всім для її щастя.

Плебееві, рабові (в тому - і духсовому рабові) невідомий той патос, бо він давно забув ті часи, коли його предки були вільними й боролися за здійснення цілей свого народу!

Раб, або духовий плебей пишається добрим виконанням доручень свого пана чи патрона, пишається відвагою виявленою при виконанні волі свого пана, навіть коли з його наказу пішов своїх одноплемениців, нарешті - пишається відвагою як такою, бо тоді може промовчати в чийому інтересі вона виявлювалася.

Переможець, підбивши якусь країну, доти не може бути певним свого панування над нею, доки не досягне психічної перемоги, доки не навчить подоланих пишатися успіхом гнобителів-переможців!

Більше того! Панування переможця стане дуже проблематичним від тої хвилини, коли подолані стануть радіти з неспіхів своїх переможців, почувавши до них зненависть. Це так би мовити "загальні міркування".

Як від цих міркувань загального характеру перейдемо до українських справ і відносин то ствердимо, що за часів коли була в зеніті своєї могутності українська імперія створена Володимиром Великим - наші предки, подібно римським патриціям, пишались героїчними вчинками докочаними в інтересі власного народу і його держави. Подібно ж було і за козацьких часів.

Та кілька десятків важких років московської неволі по фатальній своїм наслідкам полтавській поразці, кілька десятиліть пляшового виховування з синів вільного народу - рабів, дали свої жакливі наслідки!

Вже автор "Історії Русов", з патосом гідним ліпшого застосування, пише: "Вопросі старцев своїх і оні возвестят колико потоків крові проліто Росіянами (для автора "Історії" і москвини і українці є "Росіянами") за целість держави Польской" пишаючися героїством тих, які мали гинути за цілість ворожої держави! Це - вже "патос" раба, плебей, який має жалі

лише за те, що його не нагородив пан "по заслугі". Він спокійнісінько пишається тим, як наче б то українці вмирали за славу і могутність Московщини і навіть, підкреслюючи "невдячність пана", знова ж вихваляє тих, що були остільки добрими рабами, остільки відданими панові, що з песячою вірністю рятували пана в біді! Ось одне з таких місць з "Історії Русов": "малоросійській народ хоч як був покривджений воеводами, не втратив розуму свого і добрих звичаїв... він всіляко віддалявся від злочинів Дорошенкових і всіх сливе воевод, що не дісталися в руки Дорошенка, рятував і охороняв" Цей "розум" і "добрі звичаї" раба й були предметом захоплення "Історії Русов".

Подібний же патріотизм і "героїзм" сподобався б і Метлинському, який радить українцям:

"..... в морі
На просторі
Цареві служити
Славоньки собі шукати
Ворогів губити
Та щоб наших було знати!"

(Метлинський "До вас").

А відомий автор байки "Пан та собака," не зважаючи на те, що українці за своє "усердіє", цілком подібне до "Бровкового", одержували подібну ж заплату - пишається тим, що Паскевич (родом з Полтавщини), здушуючи, як командант московських військ польське повстання проти московського панування: "видавив весь жир з ляхів"! Він же писав хвалебні вірші "На побіди Росіян над Турками", "На розбиття турків в Азії" і т. д.

Патос таких "українських" плебеїв був забарвлений "національною романтикою" і автор не забував своїх славних традицій... дочепити до чужої ідеї!

Ось напр. О. Бодянський пише своєю "Козацьку пісню" "по случаю возстановлення Малоросійських Козацьких полков 6 мая 1831 года". В ній Бодянський закликає козаків гострити свої шаблі та скоріше йти бити ляхів, щоб показати, що:

"Ще не забули ми Богдана
Козацького свого Гетьмана
Як з військом він їх тормозив,
Як їх, де ні піймав, душив".

Як бачимо, автор тих рядків не здатний був помітити, що між героїзмом козаків, які гинули в лавах козацького війська, яке боролось за відновлення держави предків і "героїзмом" ляндекнехтів чужої ворожої ідеї, це б то "героїзмом" вояків московської експедиційної армії, яка придушуючі визвольні змагання одного з поневолених Московщиною народів, тим самим зміцнювала московське пановання і над українським

народом - є величезна різниця! Це була така ж велика різниця як і між патосом того хто говорив про "батька козацького, його милість ясновельможного гетьмана Богдана - самодержця руського" та патосом того огидного раба, який з захопленням вигукував вигадку про те, наче б то Хмельницький мріяв про повернення Московщині "отторгнутих земель".

Як бачимо, між "патосом раба" і патосом вільного народу - є величезна різниця, а проте й нині є досить "українських патріотів", що тої різниці не помічають, улегшуючи тим ворогові його розкладову роботу.

Одним із яскравих сучасних прикладів такої нездатності реагувати на "патос раба", яким може бути надиханий твір письменника, є те захоплення з яким читали навіть наші "націоналісти" твір Ю. Яновського "Чотири шаблі".

Про цей твір, отже, і слід зокрема сказати кілька слів не лише тому, що він не викликав свого часу належної реакції, не лише тому, що його захвалоє, звичайно, "Енциклопедія Українознавства",* але й тому, що те його спопуляризовання підготувало ґрунт до перевидання московсько-комуністичного твору Яновського "Майстер Корабля".

"Чотири шаблі" Яновського впливають на вразливого до цього читача (отже в першу чергу на читача настроєного націоналістично) своєю "оправою", своєю стилістичною орнаментикою. Цей твір, особливо його початок, оздоблений дбайливо і стилєво національним "козацьким" орнаментом з образів, порівнянь, алегорій, натяків і пісень... Вступні розділи дивуть романтикою степу, який ще живе й думає стародавніми образами, переживає прадавні запорожські часи і снить, здавалося б їхні сни. Вже з першого абзаца на читача бе луна слави легендарного низового брацтва, виступають могутні постаті кремезних запорожців, які владно заповнюють церкву! І цьому чарові минулого піддається наш "націоналіст", націоналіст поневоленого, духово скаліченого народу, який не вміє ще інстинктивно наїжуватися увесь, помітивши між тими лунами минулого разячи нотки патосу плебєя.

* Позитивної оцінки Ю. Яновського в праці В. Радзикевича "Українська література 20-го століття", виданій "Літературознавчою комісією Н.Т.Ш." брати під увагу взагалі не можна не лише тому, що оцінки творчості роблені в ній за принципом баби зі "Співомовок", яка не забувала й чортові свічечку приліпити, але й тому, що конкретно у цьому випадкові В. Радзикевич переплутав навіть зміст творів, наслідком чого на ст. 107 знаходимо таке: "Тема повісті "Вершники" присвячена боям українських партизан, при чому автор ідеалізує поодинокі постаті (Шахай, Остик, Марченко, Галат)". Тимчасом це постаті з твору "Чотири шаблі", а не з "Вершників".

плебей.

А тимчасом з-поза вибагливих стилістичних арабесок, з-поза барокових оздоб козацького орнаменту - виступає інша істота річей!

Вже на самісінькому початку маємо вміло приховану антирелігійну пропаганду, яка підступно зачаїлася між оздoblених рядків. Автор, наче б то ненароком, пускає в обіг вигадку, що в козацьких церквах "ікони були змальовані з братчиків-будівників, з кошового отамана, з курінних." А тому "в такій церкві ставало страшно.... серед... лицарів жорстоких та відважних", що... "позирали зі стін... з призирством на молільників."

Тимчасом на старих козацьких образах справді було дуже часто змальовувано і "ктиторів" церкви - вусатих запорожців і отаманів кошових, але... не як святих тільки коло святих, у покірних поставах людей відданих молитві!

Мета вигадки Яновського - ясна і жодних коментарів не потребує!

Але не тільки "святих" намагається скомпромітувати Яновський в очах читачів, але й тих же запорожців, до яких наче б то він ставиться з побожним піететом. Яновський вже в наведеному реченні буцім то ненароком підкреслив "жорстокість", як одну з основних прикмет запорожців, а далі він не забуває, також немов принагідно, наділити їх епітетами: "коліїв", "морських розбійників", "піратів"!

Далі автор устами Шахая взагалі усуває національний момент геть, говорячи лише про "царське панування", "панську віроломність", "царську розправу", замикаючи нас у вузьких рямцях політично-соціальних відносин! Ще виразніше стає, що саме є за Ю. Яновським центром усього того "революційного піднесення", коли ми читаємо про те, що брати Виривайли гинуть "рубачи шляхту" (в 1918 році!), "стріляючи кадетів, домучуючи генералів"!

Головний герой твору - Шахай (певно так само, як і автор!) мав дуже слабу уяву про минуле України, чого доказом є хоч би недоречна згадка про Мазепу ("на край життя свого політик") і про Хмельницького ("думав, що вкопив голою рукою жарину щастя") і тільки якісь зародки національної свідомості та претензію до історіософічних узагальнень. Решта "шабел" - і того не мала.

Чи мали ці люди якусь окристалізовану ідею за яку вони й боролися? Виразної, окресленої, в творі - жодної. Осільки ж схочемо доміркуватися, яку ідею мав на увазі автор то нам це допоможуть зробити два речення.

Перше: здобувши зброю його герої "стали готуватися до походу на французів, на греків і на весь світовий капітал".

Друге: Марченка "судив трибунал за самовільні розстріли

і одібрав партизанську армію" - отже Марченко підлягав московській большевицькій владі і вона тому мала право "відібрати" з під його провodu "партизанську армію".

Кому служив сам Шахай також ясно, поскільки далі сказане, що власне він "врятував від шльопні" (розстрілу) Марченка!

Селянську українську масу змальовує твір, як неприхильних тим партизанам-боягузів, що міняють своє до них відношення і допомагають або тоді коли сподіваються пожитися зброєю й чужим майном, або - одержати спирт чи "мануфактуру" (тканини).

"Перемагають" за твором Яновського тих кілька виняткових ватажків без підтримки селянської маси, головно за допомогою містифікації, війскової "хлестаковщини". Автор аматор давніх фраз і "сміливих" (щоб не сказати більше) - порівнянь. Тому твердить немов "слава людська росте з едності і відваги" та, що наче б то Марченко - нічим не різниться в істоті речі від маршала Бернадота, одного з Наполеоновських маршалів. Це не перешкоджає авторові "підсилувати" відвагу своїх "Наполеонових вояків" обіцянкою ... цистерни спирту, за яку і вмирають десятки "героїв".

Гордість же і патос його героїв зводиться до свідомості: "ми йдемо до бою з ворогами які виграли світову війну", і ця свідомість "підносить на один рівень". Але, поскільки французи йдуть битися за гегемонію Франції в Європі, а "шахайці" за ... гегемонію Москви, постільки ясним є, що не може бути й мови про "один рівень"!

Для Яновського, який підчас подій 1918-19 років був ще хлопчаком, який себе не почував українцем, тільки "комуністом" московським, для Ю. Яновського, який щойно в 1926 році, коли "гаслом дня" була українізація, почав писати по українськи, цілком природним є те признание, яке він вклав в уста Шахаєві "я ненавиджу нашу націю" за те, що вона не вміє до краю додумати і до краю діяти".

Імовірно, Яновський був певним, що той хто "додумав" би до явно задекларованої боротьби за пановання московського большевизму - вже не заслуговував би на ненависть та, що він би прославив своє ім'я, але ж і Гулак-Артемівський ще перед ним "додумав" до чогось цілком подібного!

"Чотири шаблі" були написані в 1930 році, це б то вже по "Вальдшнепах", отже "визнання ненависти" до своєї нації вже не було новим, більше того - було таким же безпідставним і неумотивованим, коли... коли забути, що обидва автори властиво не були українськими патріотами, тільки були патріотами московськими, а тому й могли "ненавидіти" свою націю і любити - Москву!

Твір "Чотири шаблі" (зі становища московського) слід

розглядати, як свого роду "похвальне слово" славним партизанським "унтер-офіцерам", які хоч і не цілком свідомо, допомагали москвинам закріпитися цим разом не у Варшаві, тільки на Україні! Зі становища ж українського треба його розглядати, як намагання створення культу "анархічних сліпців" користних лише ворогам України і тоді до цього твору можна в цілості прикласти слова Шахая: "треба берегтися анархічних сліпців, їхні діла відсовують перемогу в темряву прийдешніх віків." Тим більше треба берегтися, додамо ми, культу таких "сліпців"!

На цьому можна обмежити те, що було конечним сказати про цей твір Ю. Яновського, але тому, що трапляються надто часто наївні, які припускають, що в "Чотирьох шаблях" відбулися дійсні події, про які він, мовляв, "не міг ясніше висловитися", подаємо ще де-які фактичні дані про події того часу.

Від початку революції до упадку Скоропадського не було в Одесі й на північному узбережжі Чорного моря коло неї жодного французького десанту. Французи й греки зайняли Одесу щойно зимою по упадку Скоропадського і пробули там від початку 1919 року до 6 квітня того ж року.

В тих районах формувалися повстанські частини під проводом отамана Григорєва, який від лютого підлягав московсько-більшевицькому комендантові фронту - Антонову і з його наказу спочатку зрадницькі напав на українські війська, а пізніше, у березні, почав операції проти французьких і грецьких відділів. 9-го березня 1919 року здобув він Херсон, 12-го березня - Миколаїв, а 6-го квітня - Одесу. Здобув він ці всі терени для Московщини

В той час не могли тудию вертатися з фронту до дому жодні ешелони з військами. Бої з французами мали місце, як бачимо, на провесні і весною і лише у Ю. Яновського над полем бою "дмухав осінній вітер"!

ЩЕ КІЛЬКА СЛІВ ПРО ТВОРИ Ю. ЯНОВСЬКОГО ТА "ВОЛЮ
СЛОВА" В УКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ ПІВН. АМЕРИКИ.

Видрукувані попереду критичні уваги про твір Ю. Яновського "Майстер корабля", написані з нагоди перевидання згаданого твору в Америці на кошти "Фордівського Фонду" під фірмою Н.Т.Ш. і так званої УЗАН, як і сподівався того автор, не могли дістатися звичайним шляхом (це б то через пресу, яка в "теорії" є трибуною "вільного слова") до широких читаючих мас, навіть хоч би з приміткою "дискусійне".

Несамохіть виникає враження, що існує свого роду "цензура", яка боронить інтересів певної кліки, що в свою чергу є іграшкою в руках тайних товаришів і однодумців шп. Яновських, Кулішів і т. п. Лише в інтересі тої кліки могло бути "недопущення до друку" згаданого нариса, хоча сказане в ньому відповідає правді. А може власне тому, бо ж не можливо було збити річевими аргументами висунуті твердження.

Коли якась кліка боїться тої чи іншої правди - поборює її найчастіше шляхом формальної (коли має державну владу), або "змовницької" (коли жодної влади не має) цензури!

Всяке інше припущення виключене, бо відкинувши нарис з якихось інших мотивів могла б кожна така редакція сама в іншій формі порушити ту ж справу. Однак ні одна редакція цього не зробила, хоча сама могла й не належати до кліки.

Автор передав текст того нарису до, здавалося б, найбільш ворожого до ідеології Ю. Яновського і подібних, часопису - "Гомону України". Редакція однак "оборонила", як Ю. Яновського так і тих, хто пропагує подібні погляди, відмовившись вмістити той нарис. Після цього один з приятелів автора, який не хотів погодитися з думкою про фактичний стан широко захвалюваної "волі слова" - послав того нариса порученим листом редакції "Америки", а ще інша особа - редакції "Свободи". Обидві додали оплату на відповідь і просили про зворот рукопису, вразі небажання його використати. В обох випадках редакції часописів заховали "дипломатичну" мовчанку!

Щоб ще краще висвітлити читачам усю потворну "уза-садненість" подібної прихильності до поглядів Ю. Яновського та його творчості, як тих чинників, що їх ширять за американські гроші, так і тих, що боронять доброго імені автора "Майстра корабля" (очевидно з метою улегшення популяризації як автора так і його творів) подаємо далі кілька цитат з "творів" того ж Ю. Яновського. Цих творів вправді ще не встигли перевидати ті ж видавці, бо вони були написані Яновським у роках 1948-1950, а видані окремою книж-

кою саме перед виходом передруку "Майстра корабля" в 1954 році, але їх можна дістати в публічних бібліотеках Сполучених Держав Північної Америки, куди завжди, чиїмись заходами дістаються саме такі "українські" книжки.

Отже, Ю. Яновський, дікчи цілком в душі поглядів, які він пропагує в "Майстрі корабля", дікчи в інтересі тої ж його "батьківщини" (червоної московської імперії), в такому кривому дзеркалі представляє своїм читачам діяльність американських допомогових установ по війні (з окрема "UNRRA") та органів військової влади Сполучених Держав Пів. Америки:

"На другий ранок до табору підкотила американська машина, в якій сидів радянський капітан із хвацькою борідкою й величезними роговими окулярами, безбарвний цивільний з портфелем та сам лейтенант - начальник табору.

Нью-Йоркський клерк на посаді лейтенанта американської окупаційної армії сумлінно робив свій бізнес. Чим табір "ді-пі" гірший чи кращий за його рідну справу на батьківщині - рекламне бюро напою "Кока-Кола"? Служба розвідки заступила йому рідну "Кока-Кола" на європейському континенті. Старші офіцери "сі-аї-сі" давали накази, й він допускав у табір антирадянських агітаторів, вербував колишніх старост і поліцаїв до "служби охорони порядку", цькував і нищив радянських патріотів, котрі мали нещастя з німецьких пазурів потрапити до американської "благодійної установи" й за всяку ціну хотіли позбутися цієї непроханої опіки. Бізнес - то бізнес. А доляр - це доляр і найвищий закон....

Прибулі спинилися коло воріт, де їх зустріла виборна адміністрація, німецький поліцай козирнув, відчуваючи непереборний страх перед радянською уніформою, поскільки не був ні про що поінформований. Радянський капітан,* дуже кульгаючи, пройшов на територію табору й побажав особисто оглянути бараки й намети, де жили "переміщені особи". Цивільному він наказав переглянути списки.

Табірники відмітили одну новину - їм не звелено робити ніяких обструкцій, як це було минулого разу, коли з розпорядження лейтенанта на радянську комісію летіло каміння й бруд.....

Капітан виявився дуже скаженим. Він голосно бурчав і плювався, обходячи бараки, ні з ким не схотів говорити, зірвав в одному приміщенні петлюрівську ганчірку-прапор і потоптав ногами.

- Зрадники! Запроданці! Гніздо смердючих блощів!

Коло групи бараків, відомих у таборі, як пристановище непокірних елементів, офіцер зупинився. Здавалося, що він вагається. Він таку справді завагався. Хай собі лейте-

---

* це мав бути пройдисвіт і злочинець з числа "переміщених осіб", що в порозумінні з "лейтенантом" вдавав зі себе "радянського капітана".

нант сам із ними має справу. Серце Ананія, сховане під мундиром офіцера, скажено калатало. Що-що, а ці бараки він знав. Тут відокремилися ті з переміщених осіб, які прагнули на батьківщину. Здебільшого тут зібралися чоловіки - з таборів смерті, з каторжних тюрем, смертники, нескорені душі. Вони вимагали день у день, з місяця в місяць відправити їх негайно до С.С.С.Р.. Їхні посланці доходили аж до Мюнхена в пошукуванні репараційної комісії, там їх затримували, одягали наручники і назад не повертали. Інші їхні звязкові марно намагалися пробитися до радянської зони. Вони боролися за своє громадянство вперто, завзято, до смерті. В таборі перебували на особливому становищі, під окремим доглядом, і часом їм здавалося, що й табір їхній не відрізняється від попереднього, коли на вартових були мундири есесманів.

Офіцер переступив поріг барака, вгамувавши своє серце. Він почув, що може не вийти звідси живим, коли тут не пошанують його мундира.....

..... Вже на порозі хтось простяг руку до борідки офіцера, й борідка покірливо відліпилася, і залишилася у руці. Офіцер раптом рвонувся вперед і побіг щодуху, доки натовп не опам'ятався. Як далеко стоять американські поліцаї! Хоч би не спотикнутися. Він затулив голову обома руками від каміння, яке мало полетіти йому навздогін. "Здається, добіжу". Яка міцна ще в ньому акторська скупість, - хіба не можна було для сьогоднішнього спектаклю найняти когось іншого? Пожадливість нікого ще не доводила до добра...

Табір оточила поліція, підтримана двома танкетками й кількома броньовичками, які прибули ще вчора. Особливо ретельно було оточено згадані бараки. Адміністрація запропонувала, щоб усі, які згадані в попередньому спискові, зголосилися протягом десяти хвилин, вони не можуть тут лишатися, для них готове інше приміщення, звідки вони поїдуть на батьківщину. Люди зрозуміли, яке приміщення малося на увазі - вони забарикадувалися й сголосоли, що не здадуться, доки не з'являться справжні радянські представники. Адміністрація пустила в дію пожежну команду, посилений загін американської військової поліції, який чекав на цей випадок уже вчора. Пожежники вдарили у вікна бараків водою з брандспойтів, а військова поліція застрочила з автоматів, прошиваючи тонкі стіни. Чого там церемонитися з якимиись там червоними! Збезумілі люди, не здалися, відбивалися камінням, залізними прутами, дошками, табуретками, штурляли посуд, ішли на автомати з ножами..... Частина повсталих загинула, багато хто потрапив до госпіталю, решту записаних вивезли геть, закувавши в кайдани найновішого американського зразка" (Ю. Яновський "Бізнес". 1948 рік).

Справжні американці безперечно не читають українських книжок, отже вся моральна відповідальність за ширення творів і популяризованя таких авторів падає власне на тих українців-емігрантів, які ще недавно перебували в таборах і які чудово знають увесь нечуваний цинізм подібних обурюючих вигадок, усю їх брехливість і усю шкідливість популяризованя таких авторів серед десятків тисяч українців, які вже кілька десятків років живуть в Америці і не можуть знати усього нахабства, яке потрібне для писання подібних "мистецьких творів"!

Що ж до редакції "Гомону України" то її члени могли керуватися не лише зрозумілими почуттями емігрантів - мешканців тих таборів, але й почуттям вдячності Яновському за змальовання в його творах "бандерівців," про яких говориться в кількох оповіданнях згаданого письменника.

Щоб наші читачі могли самі оцінити вартість тих "згадок", подаємо закінчення одного з них, написаного ще в 1950 році :

"Чулисте, хто зарізав мою Парасю? - голосно, мов дяк у церкві, запитав старий Проць.

- Тихше, тихше, тату, ще хто почує!...

- А хто почує, - голосніше проказав Проць, - нехай чує, бо вийшло моїй терплячці годі! Бандерики зарізали Парасю!

- Ось вийдімо звідси, тату, - пошепки мовив зять, - що я вам маю повісти...

- Не шепочи ти, нещасний каліко, хоч у власному обійсті! Кого боїшся? Бандерівських збуїв?

- Заспокойтеся, тату, ляжте, може, поспить... Певно, чогось не гаразд випили...

- А випив, сиңу! Пече той трунок серце, вялить душу, вибавлю тільки кровю! Сам шукатиму "схрони"! Стережіться Проця бандерики! Винищу впень!... Парася... Та вона ж була, як квіточка, як ясочка...

Старому ринули сльози з очей, він сердито витер їх долонею й тупнув ногою об землю, немов топчучи ворога:

- Агов, під землек знайду!

- Тату! - зойкнув зять. - Далеко й не шукайте, далеко й не ходіть, - під ногами у нас "схрон"... А нора - під дулясту вербу... Ой, Божечку, пропалисмо всі...

Проць захолов на місці, скопившись за слупа:

- Пробі! Це ж кримінал! Я - радянська людина!...

- Цитьте, - тремтів зять, - якось житимемо... Нешастя під ногами, Бог над нами, ми посередині!...

- Зась так жити! - видихнув без голосу старий. - Я стаю з бандериками на розмову!

- Тату, на онука згляньтеся!

- Иди, сину, скликай людей. Дзвони в дзвони, не бійся. Най Бог на небі теж чує. Бо вже йому час почути. Коли Він до нас байдужий, то й ми до Нього. Скликай людей. Я стаю на розмову.

Зять тигцнув Марії до рук дитину, й подався вулицю, старий Проць скочив до хати, перехрестився на своїх чорних Богів, вийшов до повітки, узяв вила з довгими ріжками, став держакон гупати в землю. Прислухався, йому здалося, що під землею знялася метушня.

- Чи чуєте, що кажу? Біжать сюди оружні, тікайте, пане!

Ще дужче загував, а тоді з вилами важко побіг до дуплястої верби. Став і затаївся. Волосся йому ворухив крижаний вітер, - старий не пам'ятав, коли загубив шапку. Далеко почав бевкати дзвін. Долинув людський гомін. Дупляста верба тихо похилилася, з-під неї виповзла лиса людина. Добре розгойднувши вила, Проць крекнув і прохромив її.

Лисий поплазував по снігові, верескаючи, мов підбитий заєць, а з дірки під вербою пролунав постріл другого бандерівця, і старий Штефанчук відчув, що хтось ним гримнув об землю. Повен рот набилося снігу. Виштовхуючи сніг язиком, Проць стогнав і гріб під себе рукою... Затямив, гублячи свідомість: зять біг на ворогів із сокирою й гукав: "Смерть фашистам"!

Старий очунав на лаві й збагнув, що конає. Повно людей стояло над ним. І за плечима передніх ховалася його Парася...

- Вийди, доню; наперед, - сказав старий Проць понімілим язиком, ні кришки не дивуючись із того, що бачить її живу, - най я на тебе надивлюся, заки вмру. Правду казала, доню, - вбивайте бандитів, бо вони духи зла... От і люди тепер бачать... Без них нам світ буде розв'язано, газди... Хоч до колгоспу, хоч куди хочеш... А коли йтимете, люди, навесні на гуртове наше поле, беріть веселі прапори, і най трактор колгоспний повз мою могилку проїде, щоб і я почув, що не марно жив... Колгоспом робіть, громадою живіть... Простіть мене на останній дорозі... Парасю, доню моя...

Обличчя старого Проця Штефанчука було ясне й поважне, геть усе село приходило прощатися з ним. (Ю. Яновський "Зимовий день").

Нам здається, що наведених уривків є цілком досить, щоб читач виробив собі власну думку про те кому і пощо було потрібним у році 1954 видавати твори Ю. Яновського, в "Післяслові" до них захвалювати автора цих, як там говориться "незрівняних творів", що мали бути "конструктивними", захвалювати як "українського патріота"(!) та ще й "зацькованого"!

Треба підкреслити, що в цім "Післяслові" (Майстер ко-

рабля" ст. 232) згадується також і "Нова книга" Ю. Яновського.

Наведені ж нами уривки можна знайти в "Новій книжці" Яновського на сторінках 28, 29, 30, 32, 33, 64, 65 і 66, а також у пізніших виданнях творів Ю. Яновського.

На тлі згаданого, на тлі енергійного популяризування творів таких як і Ю. Яновський завзятих комуністів і "ваплітян", само собою виринає грізне питання, звернене до української політичної еміграції: "Камо грядеши?" Так! "Камо грядеши?" або ще стисліше: "Куди даєш себе вести?"

Д О М О Н Т О В И Ч .

"ЛЮДИ ДРУГОЇ УКРАЇНИ".

(Духовий світ і "національна аристократія другої, антинародно-дницької України" в літературному дзеркалі її представника).

Півтора роки тому п. Шерех на сторінках збірника МУР-у оповістив, що "Старе поняття України - вмерло", що та Україна за яку боролися в 1917-20 рр. не здійснима, що існує інша Україна. Це ж повторив в "Орлику" Голубенко. Про це ж почали цвирінькати всі горобці, що їх вигнав вихор другої світової війни з під стріх УССР, лишаючи в їх серцях приховану тугу за звичним оточенням і всім укладом життя.

Не раз і не два пп Шерехи, Шевчуки, Корибути, Дивничі, Голубенки, Багряні та інші урочисто проклямували народження "української людини", яка мала заступити тих "звичайних" українців, що заселювали і боронили, поливаючи своєю та ворожою кров'ю, Україну протягом тисячі літ!

Ціх нових "українських людей" почали завзято малювати нам у творах "створеної" тим же МУРОМ "великої української літератури" (до якої лише безапеляційно включались всі, більш чи менш нездарні "твори", що малювали цю "українську людину"). Авторів же цих "творів" у зв'язку з цією винятковою "лінією", та їх творчість, оповіщено було вищими за всіх Шекспірів, Байронів і Шіллерів чи Шовів.

Геніями людства оповіщено устами того ж Шереха, головних ідеологів "швейкіянства" та іншого халуїства: пп. Косача, Костецького, Барку, Домонтовича та інші.

Спеціально великий галас зняла "плеяда" заблуканих з УССР "горобців" з приводу "епохального твору" п. Домонтовича "Доктор Серафікус". Хоча ми, зазначаємо це з притиском, аж ніяк не згоджуємося з запевненнями "репрезентантів живої України" про високу літературну вартість цієї книжки, однак уважаємо, що з одного боку пресова кампанія кліки, яка захопила впливи в часописах та видавництвах і працює над розкладом душі українця на користь, кажучи символічно - "Доктора Серафікуса", а з другого й те, що ця книжка дає більше за інші конкретного матеріялу для з'ясування ким справді є та "нова українська людина" - узасадноє чому ми, саме на підставі цієї книжки, спробуємо висвітлити поставлене в горі питання.

У першу чергу п.п. "критики", з питомих собі беззастережним демагогізмом, вишколених майстрами "агітки" - більшовиками, са-

мі оповістили: "доктор Серафікус" - знайомить нас з "новою українською людиною" та, що "Народжена в 1917 р. нова міська інтелігенція потребувала нової літератури. Ця інтелігенція не хотіла вже захоплюватися тим, чим захоплювалася сільська передреволюційна інтелігенція. "Під тихими вербами" Б. Грінченка не задовольняли нового читача". Словом тому дано "образ людини конкретної української доби двадцятих років" і т. д. і т. д.

Коротко, у наведеній цитаті, що ні речення - то порожня, безглузда, фальшива, але з претензією на глибину і "мудру форму" фраза, демагогічна і цілковито, глибоко неправильна, тріскача фраза, така характерна для всієї писанини Шереха та його колег.

Але погодившись лише з тим, що адоратори вигаданої в УССР "нової української людини" справді уважають "Доктора Серафікуса" твором, який знайомить нас з тою "новою людиною" - беремося читати того "геніяльно" написаного "Доктора Серафікуса".

Перечитавши самі "Доктора Серафікуса" запитуємо себе, чи хоч одну зі змальованих в цьому творі осіб можемо вважати не лише українцем чи українкою, але просто особою, пов'язаною хоч би з українським культурним життям? Безперечно жодної. Вони живуть життям чужинців, котрих цілком не обходить не лише доля українського народу, але й події пов'язані з чим-будь українським і то в будь-яких формах. На стор. 96 згадано вправді кілька прізвищ українців, але так, як згадується чужинців, увага до них була притягнена лише тим, що один з них купив килим, другий "справив теплу бекещу", а третій купив дім!

І для жидівки Вер і для решти осіб, не зважаючи на те, що вони мешкали стало в Києві, який протягом чотирьох років українсько-московської війни тринадцять раз міняв господаря - так, як і для п. Домонтовича не існувало ніколи національного українсько-московського питання. П. Домонтович пише: (ст. 95) "Ми описуємо Комаху таким, яким він був у другу половину 20 років, отже за тих часів, коли після хаосу і безладдя світової і громадянської воєн життя здавалось, увійшло нарешті в стаке річище".

Для них отже всіх, не виключаючи автора, цілковито не існувало і не існує нічого, пов'язаного з українським народом ні його визвольної боротьби, ні жакливого голоду організованого окупантами в 1921-22 роках, ні навіть "українізації", довкола котрої було стільки галасу!

Пише п. Корибут про "народжену" в 1917 р. нову (?) міську інтелігенцію, яка вже була "не сільська". Зручно промовчючи якої вона була національності.

Українська з походження інтелігенція, навіть та, що була яничарами, як М. Куліш - вправді порушувала в своїх творах того часу питання "українізації", "бандитизму", "України" і т. д. Цю інтелігенцію однак у першу чергу цікавило лише існування чи припинення "безладдя" або - виконання замовлень влади. Чи ж це має бути отже "нова" українська інтелігенція? Безперечно ні! Ця інтелігенція немає нічого спільного з українцями. Може це є все ж

дійсно просто "нова" інтелігенція? - Також ні! Ця інтелігенція живе тим, чим жила і перед 1917 роком мішанська "поступова" московська інтелігенція, "разночинец", жидівська інтелігенція Києва, та інших більших міст. Вона захоплюється з одного боку... Купріним, а з другого "серафічними" віршами Блока (з московської ж літератури прийшло і слово "серафічний"), Гіппіус, почасти захоплюється Надсоном, містячи в собі його разом з Арцибашевим чи Ігорем Северяніном. З чужих письменників користувався популярністю Ромен Ролан, Барбюс, Мірбо і мистці такі, як Кандійський чи Пікассо та Шагал. Зачитувалась також малоросійською сумішкою Арцибашева з Купріним, це б то Вінниченком (очевидно в московській мові).

Отже, що ж "нового" змалював нам Домонтович? Які справді нові зацікавлення, що таке, щоб не було епігонські подібним до рідних "Кирпатих Мефістофелів"? Ціле нічого! Адже ж це та стара, до знудження знайома, "імперська" інтелігенція кольоніальних міст, яка в своїм декадентському розкладі "переживає" такі, типові для московської літератури періоду після першої революції, проблеми, як: "чому чоловік сам без жінки не може родити дітей? Я б хотів мати дитину не турбуючи в тій справі жінку", "Мені здається, що нема потреби щоб у дітородінні брала яку небудь участь жінка".

Поруч подібної "ідеї", можна поставити Вінниченківську проблему: "Чому людина має поїдати трупи, а не може житися безпосередньо соняшною енергією, травою і власним потом?" Або: "чи обов'язково мусить людина травити і видаляти продукти травлення?", "Чому людина обов'язково мусить родитися, чи не ліпше обрати якийсь інший спосіб продукування людей?"

Подібних "проблем" можна висунути не одну сотню і мудрагелі того роду, були взяті на глум ще в безсмертному творі Дж. Свіфта.

Очевидно, ні при чому тут "новітня українська доба", а ще більше ні при чому демагогічне твердження про захоплення іншої (треба думати - не московської) інтелігенції "Під тихими вербами". Адже ж навіть побіжна знайомість з "Літ. Наук. Віст.", "Дэвоном", "Рідною Хатою", "Рідним Краєм" та іншими журналами 1905-1917 показують, що це тільки звична для п. Шереха та його помішників демагогічна брехлива фраза!

Інтелігенція тих часів, українська інтелігенція - захоплювалася "Тінями забутих предків" та "Інтермедіом" Коцюбинського, драмами Л. Українки, повістями Кобилянської та новелями Стефаніка і навіть поде-куди (на жаль!) Вінниченком - але не "Тихими вербами"! Що їх друкували - то й "Українська Трибуна" друкує... Каченка.

Постаті, що нам малює Домонтович, взагалі є неглибокі під кожним оглядом, як зрештою і сентенції автора. Напр. : "У Корвина були всі дані, щоб Вер звернула на нього увагу. Струнка постава, смугляве обличчя й довга, темна рука - все те, що жінкам здається бажаним у чоловікові".

А ось "героїня": "Ще не знаючи, хто він, і що він, Вер зважи-

---

* Зрештою автор "Під тихими вербами" захоплюється Ібсенем, Зудерманом, Сарду, Шніцлером, Гауптманом, Метерлінком, і т. д., які твори перекладає і видає.

ла все що єсть, може бути і буде".

Тут, як на долоні уся ментальність розбешеної самиці, яка є в житті всякого суспільства, лише галапасом, чинником розкладу і нічим більше!

Таке ж і "мистецтво": "Стаття в мистецькому часописі, що трактує з докладною обізнаністю про вроду сучасної жінки, вигин стегна, лінію потилиці".

А ось у чому Домонтович змушує героїв роману бачити "теорію нової культури":

"Дюдські почуття злиденні й недосконалі, бо людство волило вдосконалювати техніку мистецтва і нехтувало з того, щоб удосконалити бажання", треба "культивувати бажання, як культурні цінності" (Які "бажання"? Чоловіків "з довгою темною рукою"?)

Домонтович аматор претензійних узагальнень, яких вартість досить сумнівна, а передовсім непевна, як напр.: "Немає жінки яка б не припускала, що в неї сховані таланти актриси" (по українськи має бути: "Немає жінки, яка б не припускала, що в ній криється хист акторки").

Самоозуміло, що не всі, але багато жінок, так як і чоловіків, припускають таке, або мріють про таке, але це не узагальнене подібних слів. Певно автор потребував це сказати, щоб потому написати: "Бідне дівча! - воно не вміло підносити свої почуття на ступінь театральної гри"...

Домонтович, як і ціла декадентська, здегенерована "русская інтелігенція" властиво не розумів, що таке кохання і завжди схильний його заступити "єрзатцом" шаблонно-претензійного флірту, катерії, а то й розпуети.

А ось ще подібні твердження: "мистецтво набуває спортивного характеру", або "пляж здається привабливішим од балетного спектаклю". Очевидно, додамо, це - залежить від того хто і чого шукає в мистецтві!

Не дивно, що Домонтовичеві приходять в голову, обчислені на публіку з подібним смаком образи: "Очі її були широко розкриті ніби в стражданнях породіллі".

Домонтовичеві не подобається, зрештою чуже москалям і сходове почування амбіції, натомість у них є інше поняття "честолюбіє", яке й перелицьовує він на українське словом "шанолубство". Щоб коротко зясувати скажемо любов до оплесків, або до того, щоб коли приходите, люди падали лицем на землю, або "славословили", так як Джамбул і джамбуленята Сталіна; це щось цілком відмінне в від того почуття амбіції, яке змушує людину хоча би докренати якогось чину, котрим вправі, той, хто його доконав - пишатися.

Але Домонтович взагалі в таких питаннях плутається, бо ж як напр. це зрозуміти: "Мені бракує шанолубства. Цей успіх мене не задовольняє. Навіть галасливий джазбандний рекламований успіх на великих оцінках Парижу, Відня й Нью Йорку не задовольнить мого шанолубства".

- Отж, "не має" того "шанолубства" чи навпаки, воно - надмірне? Етика, з якою ми в "Докт. Серафікусі" все на ново зустрічає-

мося, це етика Арцибашевих, Купріних і Винниченка:

"чи не все одно для Вас, з ким ви задоволите своє бажання, а для мене з ким я? Ви й я, ми кохали позавчора, вчора, а може навіть ще й сьогодні перед тим, як зустрілись".

Може виникнути питання: чи подібні погляди є властиві лише Арцибашеву, а не напр. французьській літературі і чому вони не могли прийти звідти?

Бути може все, але ми твердимо, що є щось цілком інше. Ми твердимо: що люди, які намагалися розрекламувати цей слабенький твір, свідомо обдурювали читачів пишучи таке: "Тільки ріст другої України, "аристократії" (чи в розумінні Липинського: аристократії, як еліти нації - без лапок) інтелігентської України, крізь добу рижних "хождень в народ" призвів (!) нас до національної революції до бурхливого оформлення в українську націю". "Життя цієї врешті, свідомо антинародницької другої України стало все багатше варійованою темою В. Домонтовича, повістяра українського міста, української інтелігенції" ("Ізарський "Укр. Трибуна" ч. 18).

Ми категорично твердимо, що Домонтович малює нам не українське місто, лише московське і обмосковлене місто на Україні, не "українську інтелігенцію" - тільки інтелігенцію московську на Україні. Нарешті не "аристократію", не "еліту української нації" - лише "еліту" насажену і витворену Московщиною для керування Україною, еліту - якої і "душа" і "серце" жили московським імперським життям, незалежно від того, чи то були москвини, обмосковлені жиди, чи нарешті... "малороси".

Що це не безпідставне твердження, може легко кожен переконатися перечитавши "розділ VI" в якому автор розповідає про формування духового світу, про еволюцію світогляду своєї героїні - Вер. Ось важливіші факти та етапи розвитку:

"Вер була донькою поміщика, присяжного повіреного" (це - "фах" Керенського, жидів-вихрестів, лібералів-поступовців і т. д., очевидно міг ним бути і українець). "За студентських років батько її побував на засланні, і культ давніх народовольських традицій надавав врівноваженому побуту Ельснерів де-якого відтінку колись перенесеної офіри" (Отже батько належав до московської партії, що не мала нічого спільного з українським визвольним рухом і в родині культивовано згадки про ідеї тої партії).

Закінчивши гімназію Вер, природно "На стіл у своїй кімнаті поставила гіпсового Толстого" (а не Шевченка) "а на стінці повісила довгобородого "інтелектуального" Драгоманова" (тут слід нагадати що московські ліберали і демократи цілком слушно уважали М. Драгоманова за одного з ідеологів московського революційного руху).

"Вона мріяла про долю Софії Перовської та Віри Фігнер (московські революціонерки) * Їй ввижалося, що й вона їх наслідує.

Студентська молодь, та котру малює нам Домонтович, "була аморфна, дезорієнтована, малокультурна. Курсистки читали графа Аморі, Вербицьку й Брешко-Брешковського, у кращому разі Винничен-

* С. Перовская - одна з керівниць москов. партії "Народная воля" покарана за орган. замаху на Александра II, В. Фігнер - член Виконавчого Ком. Тої ж партії.

ка, Андреева і Купріна" (тут для людей непоінформованих, що не знають тих обставин, зясовуємо, що Винниченка вони читали по московські бо його твори не лише всі були друковані і по московські, але й де-які з них побачили світ раніше в московській мові, зрештою він був членом "Союза Русских Писателей" - отже його твори читали так, як і твори інших московських письменників).

"Інтелектуальний рівень був дуже низький. Кіно, театри-мініатюр, для студентів - карти, пиво, для курсисток - флірт, недотепні дотепи... Державі потрібні були урядовці. Студенти готувалися стати урядовцями..." тому згодом "вони обороняли державу і своє право бути урядовцем в ній".

Ми не твердимо, що то все вигадки, але ж то було життя і зацікавлення не української молоді і не української інтелігенції, тільки тої, яка себе вважала "русскімі".

Що ж спільного мали ці потенціально "денікінці" з українською молоддю, яку нам описують численні наші мемуаристи?

Для "активнішої меншости... стало пушкіянство модою для всіх".

Отже тому і Вер "виклала волосся... в стилі Онегінської Тат'яни".

Сказано досить багато. Може навіть забагато. Домонтович тому хоче "з'яладити" сказане і тому навмисне вириває де-яких мистців, що потому, під впливом революції, а також того українського руху про котрий цілево не згадав автор ані словом - повернулися до українського народу. Ось цей уривок що фальшує дійсність та маскує працю автора:

"Саме в ці роки Павло Филипович працював над своєю книгою про Баратинського, Єгор Нарбут, з коротенькими бакенбардами на рожевих щоках прогулювався в зеленому "онегінському" фраку по вулицях Петербургу, а Миша Алексеев читав Максимові Рильському кавказькі оповідання Мерлінського. Вер перекладала з французької мови Верлена, стежила за "Аполлоном" і грабарівська "Історія мистецтва" особливо том присвячений архітектурі, став її настольною книгою".

Аналіза цього уривка викриває цілого Домонтовича! Він свідомо не згадав, щоб викривити епоху, викривити тло, і навіть рух підземних сил, ані про Лесю Українку, ані про Олеся, Франка, Євшана, М. Жука, Васильківського, Чикаленка, Коцюбинського, Донцова, П. Хоткевича чи когось з інших, котрі тоді жили українським життям і яких було дуже багато і серед яких були визначні особистості, блискучі таланти, а натомість згадав цілево П. Филиповича, який

---

* "Аполлон" - московський мистецький журнал.

початково був "русским" і писав по московські під псевдом "Зорев", Нарбута, в якого душі на ґрунті захоплення давністю власного шляхоцького роду тоді щойно з'явилися перші проблиски національної свідомости чи М. Алексеева. Далі п. Домонтович, "забарвивши" духову атмосферу московського інтелігента кількома призвищами людей тоді тільки "малоросойскаво проісходження", вертається до своєї героїні, і малює її захоплення, але тим, чим так захоплювалися "настоящіє" "русскіє люди", а саме московським мистецьким журналом "Аполлон" і московською ж, націоналістично-московською "Історією московського мистецтва" Грабаря!

Самозрозуміло, що коли Вер зі своїми "приятелями" й захоплювалася "бароковими пам'ятками Київа" то це в неї було зрозуміле на тлі Грабаря - захоплення "русским Київом".

"Вер ненавиділа інтелігенцію, парламентаризм, лібералізм, слова про поступ, прогрес (?) еволюціонізм, ідеали добра і гуманістичної доброти" бо додамо... була справжньою московською інтелігенткою того часу, а світогляд цих інтелігентів є докладніше схарактеризований у "Підставах нашої політики" Донцова.

Коротко, "Вер" не була українкою і не мала нічого спільного з українцями перед революцією, а на все дивилася очима "представника метрополії" в українській колонії.

Здобуття німцями Перемишля - викликало у ній цілу каскаду слів, гірких, кусаючих слів, які викликав прихований жаль московської націоналістки-патріотки, яка так вірить в московський нарід, що коли його б'ють - шукає винних серед проводу, щоб рятувати честь "арловскаво мужика". "Російські вояки підчас війни воювали проти гармат багнетами, хіба не Толстой заповів, як вищу мудрість війни їсти курку підчас боїв?" - Ці слова подиктовані московською ображеною національною гордістю. Отже Вер була готова, як бачимо підтримати "февральську", а потім "октябрську" революції, які, які були наслідком не так соціальних стосунків, як ображеної гордості московського націоналіста

"17-ий рік Вер стріла лівою з лівих" пише Домонтович, такою, якою була "славна" Євгенія Бош* та безліч експанзивних жидівочок тої доби - додамо ми.

"В революції їй подобався максималізм і з усіх гасел - найбільше гасло заперечення... В революцію входила вона через "Скитів".

---

* Євгенія Бош була в 1917 році комісаром II-го гвардейського большевицького корпусу, який орудував на Правобережжі. Вславилася садистичною жорстокістю.

Для всякого українця не "ошерешеного" до решти і ще здатного думати як українець, а не як "українська людина" (типово московський вислів відповідачий їхній похитці) - з написаного Домонтовичем ясно, що його герої - не мали нічого спільного з українським рухом і з українцями взагалі.

Кому ж випозичив свою голову п. Ізарський і ті члени "редакції "Української Трибуни", котрі не є московськими Залленродами, , як писали, що це "друга Україна", яка "призвела" (це б то штовхнула) нарід "оформитися бурхливо в націю"? Як можуть московські націоналісти (московського чи жидівського походження) - "штовхнути український нарід до "оформлення" в українську націю?

Тимчасом саме у той час, коли будилася від віковичного сну Україна, коли в трамваях, залізниці, на ринку і навіть на далеких її хуторах, слово "Україна" не сходило з уст, коли всі відразу робилися "фільольогами", "істориками", "етнографами", "політиками" і т. д., забуваючи про недостачу хліба і посвист, заблукавших невідомо звідки, куль - ця Домонтовичівська "друга Україна", цей український Ульстер сприймав події ось як: "Серце стигло в попілі зимових присмеркових днів. Горохвяний хліб був крихкий і мав солодкий присмак"... ось і все! Справді, - зворушуюча "глибина" почувань!

Мусимо "з соромом" признатися, що ми під оглядом національно-політичним, громадським і етичним та мистецьким - таки волиємо навіть героя Грінченківського "Соняшного променя", безпретензійного, але чесного "Соняшного променя", не кажучи вже про "Оргію" Лесі Українки чи "Камінного господаря".

Поява такого "твору" та ще з такою режлямою критики це не просто крок назад - це симптом кольосального занепаду.

Для здеморалізованих галапасів - окупантів самозрозуміло період Скоропадщини - був лише "для революції перепочинок", що приніс "білий хліб, ясність і спокій".

Зрозуміло, що коли окупант каже "ми" або "люди" - то думає лише про своїх одноплемінників, а тому, хоча в Києві за часів Центральної Ради майже було не можливо знайти помешкання, то для героїв Домонтовича, щойно після того, як "втікачі з Петербургу і Москви переповнили Хрещатик" - "Київ став галасливий, людяний (остатнє слово звичайно Домонтович, який не опанував досі української мови - вжив фальшиво, він хотів сказати "людний")." Двір, сенат, синод, міністри, титули й ордени відновлювали ілюзії реставрованого Петербургу на берегах Дніпра".

Це остатнє дійсно відповідало дійсности і журило укра-

їнців та були явищами того ж порядку, що і видрукovanja "Серафікуса" при галасливій рекламі.

Тут Домонтович знова, щоб хоча трошки замаскувати московську істоту твору, згадав поруч з роздязненою "Ледою" і "Молодий театр", але такі штучки можуть обдурити лише вулицю!

Далі таке характерне для прихованя істоти, недоговорення: "В осени 18-го року Вер була однією з тих, що на товпом молоді вийшли з університету: повстати і розбігтися. Знов спалахнула на мить колишня мрія про Віру Фігнер".

Промовчав автор дрібничку, а саме, що це була студентська демонстрація скерована не тільки проти Скоропадського, але і проти Української Держави, як такої.

Повстання Директорії і боротьба з червоними за Київ укладалась в коротке речення "Тоді прийшли голодні роки" - решта справ ту трибунівську "другу Україну" - не обходила.

Довелось Вер "працювати коло варстату" і далі "вона перекладала Верлена" - тут, "дипльоматично" промовчано на яку мову! Але це ясно з цілости і з наступного речення ("Блок у свій "скитський" період навчав "слухати революцію").

Далі ця типова представниця здегенерованої і здеморалізованої імперської інтелігенції "виходить заміж" "з почуття втоми й байдужости, тому, що це створювало для неї якийсь вихід" - "Це був один із сучасних шлюбів, коли жінка жила в одному місті, а чоловік - в іншому" і додамо "шукала вражін" на пляжах і т. д.

Далі впреше впливає українська мова: "Я знаю англійську мову перекладаю Джека Лондона й Джозефа Конрада на українську - коли б на мій смак я не перекладала б ані того, ані того.... це дає мені можливість жити на власні кошти".

Отже в період "українізації" ця чужинка опанувала українську мову так само эле, як і Домонтович і з тих же причин почала писати цією мовою (був більший попит і менша конкуренція!) Мусимо додати, що в словах про українські переклади є значно менше фантазії ніж би можна було думати*. А чим живе Корвин? Знова його погляди, його духовий світ - це світ московського інтелігента (як і Вер) московського, а не взагалі інтелігента. Він ось чим жив: "Поезії Вол. Соловйова, книжка Павла Флоренського "Столп і утвердження істини", культ Софії Премудрости Божої, романтична уява про das ewige Weibliche були складовими елементами тодішнього мистецького світогляду Корвина, забарвленою в дещо містичний тон, як це було взагалі характеристично для настроїв і тенденцій тодішніх

* описані особи справді існували.

київських мистців і мистецтвознавців. Всеволод Михайлович Зуммер, сяючи лисиною, склом окулярів і синявою чо-рнотою бороди читав доповіді про дружбу Гоголя з О. Івановим, про есхатологічні мотиви в О. Іванова, про кирилівські фрески Врубеля... Іполіт Моршлевський вивчав Київську Софію, Сергій Гиляров збирав матеріяли для своєї дисертації про іконографію Богоматері".

Це, як бачимо, лише те, чим жила московська мистецька богема й московські аматори мистецтва того часу, а українське мистецьке життя, яке тоді також існувало, лишилося поза межами кола зацікавлень Корвіна, як рівнож очевидячки і мистецьке життя Заходу.

П. Домонтович живе сам в замкнутах межах московського світу і тому, коли навіть згадує про кінець 18-го року "Зміну влад і пересування фронтів" то, природньо, обмежується до образу "запозиченого" від... Блока: "Чорний вітер, білий сніг!" Самозрозуміло у Домонтовича вони навіть без лапок (без знаків наведення). Для московського інтелігента це остільки знайомі слова, що лапки - зайві.

"Корвін виїхав ще перед"подіями" в Києві; він несподівано для себе опинився в Одесі, а з Одеси на півдні, в Царгороді, тоді на спалених сонцем Принцевих островах". Так пише Домонтович.

Ми признаємо, що аж так далеко Корвін не сподівався опинитися, отже для нього це справді було "несподіванкою", але для нас є цілком "сподіваним" і ясним, що він міг опинитися лише в лавах московських офіцерських білих відділів, а не в лавах чужої йому української армії, тому й вернувшись він мав на собі "зелену гімнастюрку" (написано "шерехівським" правописом "гімнастєрку"), а саме так зва-лась по московські військова сорочка, яку носили московські вояки, яко складову частину мундуру.

Які ще ідеї порушують цього москвича? "Кохань багато і прагнень ще більше". "Що є привабливіше, як поринути в спокій і тишину? Я мрію про таку коханку, що кохала б трохи байдуже"... і т. д. Отже ставка на "коханку". "Ми нехтуємо почуття" додає Корвін. Як бачимо і Корвін є типовим московським інтелігентом, "денікінцем".

Як же автор сам характеризує "другу половину 20-х років"? Змальовує як "часи, коли після хаосу й безладдя світової громадянської воєн їх життя, здавалось, увішло нарешті в стає річище".

Нарешті Домонтович аж на стор. 96 знайшов місце щоб "змальовати" нам і життя українського Києва, але... але ось в якому кривому дзеркалі він його нам подає:

"Зони працювали, жили, купували вилими, меблі, валюту, будинки, пишались один перед одним ситцем і шовком на опра-

вах своїх книжок. Сергій Єфремов справив собі теплу бекешу з сірим смушковим коміром і таку ж смушкову шапку. Григорій Іваниця на гонорар одержаний від Вукоспілки за підручник зі шкільної граматики, купив на Фундуклеївській двохповерховий будинок, що колись належав професору Образцову. Микола Плевако носився з проектом видати повну збірку творів Ганни Барвінок. М. Новицький не перший рік працював над мочемордами. Олександр Білецький, на спілку з Плеваком з краєвих ножицями сторінок зшивав чергові серійні томи грубих хрестоматій. Сергій Пилипенко, як провідну постать в літературі пропагував Биковця. Биковець був миршавий, метушливий і малописьменний. Михайло Сергійович Грушевський оточував себе в будинку на вулиці Короленка 85 плеядою власних биковців. Зеров перекладав "Кримські сонети" А. Міцкевича, Рильський в Романівці - "Пана Тадеуша", Павло Тичина селянам зі свого села подарував трактора. "Сяйво" процвітало. Павло Комендант збирав колекцію скляних барилець із XVII сторіччя. Дмитро Загул жовтів, грубшав, ходив спіраччись важко на ковінку. Євген Плужник покашлював у підведений каракульовий комір темного ватяного пальта.

Найкращі тісточки купували у Фрудзинського на вулиці Карла Маркса, колишній Миколаївській, каву пили в кафе "На хвилинку" у Валентина на Прорізній, шинку, балик і мариновані грибки купували у Федорова на Прорізній" і т. д.

Порівняймо тепер цей тон і наставлення автора до всього українського, тон іронічно-поблажливий, з тоном і ставленням до цитованих попереду проявів московського життя. Сумніви не може повстати ні в кого що-до симпатій автора!

А доктор Серафікус чим цікавився?

"Він протестував, коли Жебельов надрукував свої некрологги в празькому Codex Rondacovianum і коли Пільняк видав своє "Червоне дерево" в Берлінському "Петрополісі".

Отже жив і "Комаха", цей головний герой твору, життям москвина, який реагує ("для годиться" чи з переконання - це не має значіння) на прояви культурного життя пов'язані з московською культурою, московськими поглядами.

Принагідно не зашкодить відмітити пораду, яку від себе дає автор Серафікусу, пораду, яка не конче личить для професора богословської академії, а саме: "Комасі треба було замість .... щоб копирсатись у цитатах... взяти в руки гвинтівку й багнетом, встромленим у груди, творити майбутнє" (ст. 99). Треба признати: досить оригінальний спосіб "творення майбутнього" і коли б не мав на меті п. Домонтович творити це "майбутнє" саме в сяйві проміння п'ятикутної кремлівської зірки - то можемо бути спокійні, що п. Шерех, Шевчук, Косач і інші імовірно обрушилися б

на Домонтовича з оскарженням у проповіді "бандитизму", "людозненавистництва", "звірства", "злочиння", "безглуздої помсти", "дикого варварства" і т. д.

Але, що, як бачить читач, не можливо припустити щоб москвин - Серафікус, москвин своїми поглядами, почуваннями і симпатіями міг би "творити майбутнє" багнетом встро-мленим у московські, а не в українські груди - згадані шановні критики" і "гуманісти"- аж ніяк не реагували на таку щирість автора. Колись мораль, притаманна згаданим "іде-ольогам МУРу" звалася "кафрською мораллю" ("коли я вкрав корову - це "добро", а коли в мене вкрали корову - це "зло").

А ось типові мрії" московського інтелігента, який завжди має нахил впасти в суто московське "журдство": "Я мрію про таке для себе майбутнє: сидіти на вулиці скинувши шапку, й на дощечці виписані всі мої титули: приват-доцент, доктор, список моїх наукових праць" або "Я ніхто, але я хочу бути людством".

Не треба при тому надто перейматися, у цих героїв українського Ульстера "людство" - таке ж як і в Косача. Це претензійний вислів за котрим - порожнеча або бруд.

Ось напр. на стор. II7 читаємо:

"Кохання" таке ж надбання людства, як і комедії Карла Гоцці, як і сонет Поля Валері, етюд Стравинського, малюнок Рембрандта, а тому шепоче Корвин:

"Вер, я хочу вас! Поїдемо до мене, до вас, в готель?"

Ми згодні, почування кобеля чи бугая також можна звати коханням, але п. Домонтович, пощо Ви переконуєте мольдь (навіть - християнську), що це "надбання людства"?

Якого "людства"?

Хіба що того "людства", якого представників маємо змальованих у "Докторі Серафікусі", які, між іншим виловлює такі, на думку автора - "глибокі", думки: "Розпуста і шлюб обтяжили й розклали почуття, що не має нічого епільного, ані з тим, ані з тим, ніби споглядання вроди особливо сполучене з ліжком і розтібнутими гудзиками".

Отже і шлюб, саморозуміло, "ні", а що ж тоді?

Тоді певно "вільне кохання", яке укладається у такі "ідеалістичні" слова: "Хіба можна передбачити перебіг подій? Вер знала одно: масивна постать дужого Комахи імпонувала їй.... Вер поглянула на його масивні, важкі пальці... Цими пальцями гнути срібні карбованці і вуелами згинати залізну кочергу. Вер відчувала, як хрустнуть кості і в слабий безсилости здригнеться її тіло в його важких обіймах". Далі банальний, позоєрський "парадокс": "Кохання - символ нашої нудьги".

Після цього "мудрого" твердження, цей "конструктив-

ний" автор виступає з таким відкриттям: "Природність почуттів і натуральність взаємин втратила свій сенс. Суспільства реконструуються згідно з новими законами виробництва". (стор. 140).

Отже, що ж пропонує п. Домонтович марсист і богослов - в одній особі? "Серійне" задоволення кохання механічно-хемічним способом за конвеєрним методом?

Чи не пропонує взагалі нічого, а просто займається деморалізуючо-претензійним дурним базіканням, обчисленням на півінтелігентів?

Є звичайно, особливо серед московської півінтелігенції широкі кола, які люблять читати календарні сентенції, Кузьму Пруткова ну і "літературу" подібну до "Доктора Серафікуса". Їм імпонуватимуть безконечні розважання і "мудрощі" типу: "Приготування до пристрасти можуть заступити саму пристрасть надто, коли не надавати пристрасти особливого значіння" (стор. 152). "Відповідаючи уїдливістю жінка йде на зустріч" і т. д. Але інтелігентному читачу від тих претензійних мудрощів тільки нудить!

Всі подібні вислови, звичайно, там могли би й не бути, бо ж вони разом з усіма міркуваннями про якусь "надзвичайну", "модерну" пристрасть і кохання також призначені лише для "публіки третього сорту", яка не встані навіть повязувати між собою прочитане на тій же сторінці. Істотно для автора розуміння кохання дуже примітивне: "Що значило це слово? Та хіба ж не все одно, що говорить ця людина з лапами ведмедя? Всі слова однакові і всі вони непотрібні. Вер ждала".

Чого? Очевидно того, чого "жде" в певному моменті і суцка.

Така "духовість", такий "ідейний зміст" цих, як твердить Ізарський в "Укр. Трибуні" (ч. 18. 1949 р.) представників "аристократії другої України, інтелігентської України".

Коли б слова Ізарського були правдою - ми мусіли б вигукнути з розпачем "finis Ukraine!". Однак на щастя не можемо мати найменшого сумніву, що до справжньої національності виведених Домонтовичем "тоже українцев" * Зрештою і автор, належить, як що не походженням (це ще треба би довести, що він не москаль) то цілою своєю психікою, способом думання і уподобаннями до того "ведущаво" народу, чого зайвим доказом є те повне зрозуміння з яким він пише: "Віктор Шкловскій уважав, що лайка може заступити

---

*обмосковлені цілковито українці, а підчас революції то і москвини з України, звичайно бажаччи підкреслити незадаченість стремлінь українського народу, з притиском зазначали, що вони "тоже малороси", або тоже (рівно ж) українці, а проте хочуть "єдиної Росії" і самостійності не потребують!

пестливі слова".

Ми ж добре знаємо, що не лише може, але й завжди заступала та заступає як в старій так і в новій Московщині, "трюхповерхова" лайка є "універсальним" висловом усіх почувань, всіх думок і всіх поглядів зворушеного москвина.

З боку чисто мистецького: твір п. Домонтовича, це майже механічний зліпок претензійних банальностей, цитат з "Флірта", "крилатих" тез большевицької преси і "махрової", як кажуть москвини, "арцибашевщини" та "купринівщини", на низаний на примітивну "еротику", з виразним ухилом до порнографії.

Безцільним було б у цьому творі шукати як справжньої іронії, так і гумору, чи сатири - її заступає примітивний шарж, за допомогою якого традиційний "рижкий" (ярмарковий блазень) викликає регіт "гальорки"

Чи ж можемо уявити людину, яка б так ішла вулицю, в звичайних умовах, що-дня так ішла:

"Ішов він не серединою тротуару*, а коло будинків. Ішов він не просто, а тикаючися, зигзагами, ніби плував, ніби блукав. Через кожен крок, він упирався в будинок, а потім, зробивши кілька кроків уперед і вбік, знов опинявся перед будинком. Будинки, паркани, палісадники, стіни, дерева, тумби, ліхтарі вперто перешкоджали йому йти, хоч він і намагався йти боком, щоб їх не зачепити" (стор. II8).

Багато в творі є абсолютно психологічно не узasadненого, як напр. цілком для читача несподіване вперте бажання Серафікуса "просити вибачення" у Вер невідомо за що і т. д. Вважають зайвою несмачністю такі "антитези", як після опису якихось наче б то любовних почувань - речення "На східцях пахло уринню". Це стверджений ще Галягадом нахил до "анальної" поезії, характерний для москвинів.

Підсумовуючи все, мусимо ствердити, що твір є просто недоладним змальованням, розчисленим на півінтелігентного читача, асуспільних, аморальних і антиукраїнських переживань здегенерованої московської інтелігенції, яка мов чиряк, сиділа на здоровому тілі українського народу, мов пістряк загрожуючи його життю й опановуючи менш відпорні обмосковлені елементи української інтелігенції та отруюючи її - похику. Під оглядом мистецьким отже цей твір є шкідливим і маловартним, бо мистецтво не обмежуємо до самої форми.

Зрештою, коли говорити про саму форму, то ані під

---

* до речі "срединою тротуару" - не слід йти і не ходять у великих містах.

оглядом конструкції, ані під оглядом образности і мистецької правди, ані під оглядом мови твір не заслуговує на увагу.

При цій нагоді мусимо підкреслити й те, що слово - це є мистецький матеріал письменника і неохайне ставлення до слова, а тим більше не опановання мови, якою пише письменник, є величезним прогріхом, що вже сам по собі дискваліфікує письменника, який повинен бути під цим оглядом взірцем.

Мова твору управнює нас категорично твердити, що оскільки автор випадком не є москвином і з походження, то в кожному разі він є обмосковлений до щенту. Його численні мовні помилки, надто численні навіть для часописного кореспондента - зраджують, що автор думає по московськи і як чужинець, за допомогою словника перекладає на українську, зберігаючи при тому ідіотизми московської мови, її звороти, її психіку, а дуже й часто - її лексичний матеріал.

Вдумаймося в такі помилкові форми, і вислови, як подані нижче.

Відомо, що в українській літературній мові віддавна прийнялося слово "цукорок", але п. Домонтович не може втриматися щоб не змінити його на "цукерка" - бо ж він ще з дитячих літ звик одержувати "конфетку" (жін. роду) і тому його надто разить незвичайний для нього рід слова. Автор не знає, що віддавна в природничій термінології вживається слово "комаха" в значінні "насекомое" ("insectum"), а в значінні "мурав'ї" - вживається слово "мурашки" (звідси мурашник). Діалектизм народній, коли словом комаха означається мурашка, відкинутий, бо він позбавляє українську мову докладности і ясности, якою має відзначатися вироблена українська літературна мова.

Коли б п. Домонтович дав повість з життя селянства тих теренів де цей провінціалізм поширений - ми б йому цього не ставили в вину, але чи можемо його толерувати в творі, що має претензію малкувати столичну інтелігенцію?

Звик п. Домонтович змалку чути "што за вой собачій" і не може, як у випадкові з "цукеркою", погодитися на український вислів "виття", а тому перелицьовує московське слово "вой" на "вий" ("голосний вий"). Це вже не разить московської психіки!

З подібних же причин маємо всюди замість "розуміння" - взяте з московської "смысл", замість "не надумайсь" або "не вигадай" - "не здумай" (моск. "не вздумай"). І такого є багато.

Московська мова для багатьох тямок, котрі наша мова висловлює вживаючи речівників - досі обганяється прикмет-

никами. Поява "нових емігрантів" позначилася в першу чергу вживанням замість "українець" - "українська людина" (улюблене у москвинів "русскій человек", або скорочена, але також прикметникова форма "русскій"). Тому певно в Домонтовича маємо чуже нам "водяний дід", замість "водяник".

Зажко українцеві, що не знає московської мови, зрозуміти правильно вислів: "утомна виснаженість", яка є нездалою перерібкою, що перетворилася в тавтологію, московського "томная ізнурьонность" (московський вираз "томний, - повязаний з тямкою "томітса" - страждати, сумувати) Такою ж перерібкою є "делікатна попередливість" (треба "запобігливість", або "ввічливість"). Московським штучним дивоглядом є "колиб у мене не було для того пробачень" (моск. "не било ізвіненій") бо по українськи вистарчає "коли б я не міг себе виправдати". Або в іншому місці: "ви не знаходите для нього жодних пробачень". Такий же чужий зворот: "належало до числа його добродійностей" (в українській мові звучить натуральніше хоча б "до його додатніх прикмет", "до додатніх якостей", "до добрих властивостей", "до цнот" і т. д.

Смішно звучить для українця "за плином часу", бо "плин" це теж, що "рідина", а від слова пливе було б "за пливом", або "за плавом", однак зайвим є кувати нові вислови, коли вже прищепилося "за бігом часу". Але людина з московською психікою таких річей не відчуває, її вони не разять, а разить "виття" замість "вой", "біг" замість "течєніє (с течєнієм времєні)" і т. д. Домонтовичеві також "не по собі", коли слово є недокладною копією московського, бо лише тамте збуджує в його свідомості певні рефлєкси. Чуже йому слово "амбітність" - він звик до слова "чєстолюбіє", яке й переробляє на "шанолубство". Звичайно "чєсть" - це може бути і "цана" оскільки брати його з моск. виразу "оказать чєсть" - однак у данному випадкові і це слово не надається, бо у нас є власне слово шанолубство, яке однак має де-що інше значіння. Людина шанолубна любить, щоб її інші шанували, а амбіція це любов до того внутрішнього задоволення, яке супроводить свідомість добре виконаної праці, добре виконаного обов'язку, незалежно від того, чи інші "вшанують" людину за це, чи ні. Тому не можна сказати (як це робить Домонтович). "Шанолубство Бєкліна... скєрованное на те, щоб надати фантастичним постатям біологічної правдоподібности" (стор. 99).

Такі ж невдалі "обридлива людина" (треба - огидна, або гидка людина), "спорудувач приміток" (чи не вистарчить "коментатор"?), "зустрінена жінка", "квартиря" "я злиденний і ніщо" (моск. "ніщій" перекладається "старєць", "жебрак", хоч "злидні" і значать щось подібне до "ніщенство", це московський нахил до прикметникових форм штуч-

вхнув автора створити такого "дивогляда").

У нас є віддавна вживане слово "вдосконалювати", "досконалість", але ті хто звик до "совершенства" - вживають: "довершеність" ("довершеність себе!") Чужа українській мові форма "вважати себе втішеним", "ви лестите йому" (моск. "льстять ему" - підхваляють його, піддобрюються під нього, підлабузнюються і т. д.), або "немає жодних сподіванок". (нет ніяких надєжд" по нашому "нема будь-якої надії).

Чудно виглядає переклад виразу з Данте, *lasciate ogni speranza*, яке П. Домонтович, що належить до тих "нових людей", які змальовані в "Розгромі" світочами культури, що "володіють усіма мовами", подав по італійські з двома помилками, а переклав... "Згасить вогні - сподіванки" (треба сказати - надії).

Таким же ламанням українських мовних висловів на московський копил є: "з усіх помилок, що їх вона припустила за той вечір". Можна "припустити" і то не без підстав, що автор думає по московському, рівнож можна "припустити" битка до корови, але чудно стає нам, коли хтось починає "припускати помилки".

П. Домонтовичу, який звик читати і говорити про "умозерцання мислителя" здається неможливим говорити про "погляди філософа" і він природно виступає з таким московським мовним покрутом: "у своїх умоглядностях мислитель" - це хоча нековерно і кострубато - але нагадує "радной язик".

"Секретом винахідника" що ганяється за мудро-інтелігентними реченнями є, як може "здатність" ... обернутися на майже паталогічне "становище". "Здатність" є нахил, прикмета - отже як з неї може повстати "становище"? Це гідне Овідієвих "Метаморфоз"!

Москалізмів, або слів поданих згідно з московською вимовою і у нас не вживаних - повно. Для прикладу згадати б: "задушєвність" (ширість), "склочні свари", "писаний портрет", "таланти актриси", "прибиральня" (кльозет) "палісандник" (огорожа, тин), "сідок", "ситєць"; "косна нерухомість", "квартиря", "ревнощі", "рюмсала", "суп", "сутула спина", "він нервував" (нервничал, по нашому нервувався), "пудрилась", "лютіюки", "домовилась з ним", "ревниві" і т. д.

Читаючи ту всю русско-малорусскую писанину шкодуєш, чому П. Домонтович ще перед написанням її не пішов, як він пише "за гасом", або хоч "за водою"!

Коли б так сталося, безперечно, програв би П. Шерех, Косач, Багрянний, Дивнич, Голубенко і інші подібні, але українська література виграла б, мала б одну слабеньку, деморалізуючу і чужою книжкою менше.

Нарешті, як слід, було б читати такі вислови: "Дворянських гнезд" (ст. 49), якою вони мовою властиво писані? Перше слово по українськи, але друге? Це московське "гнезд" читається по московськи "гньозд", а як маємо читати ми? Це дрібничка, але вона припадком "символічна" для книжки.

П. Ю. Корибут додав ще до цього "шедевр" "Бедекер для роману", який був такий же конечний для літературної вулиці, як і справжній "бедекер" для подорожуючих снобів.

Там знова балаканина про "народжену 1917 р. нову міську інтелігенцію" (хоча книжка надається тільки для московської інтелігенції, яка чомусь мала б читати на цій півукраїнській мові).

Звичайно, Серафікус не є жодною "технічною людиною" чи "функціональною людиною" - лише типом коміка-рченого уже заялуженим у світовій літературі.

Безконечні згадки про "під тихими вербами" - звичайна демагогія, яка має прикрити гниль, неорганічність і епігонство. Такі речення як: "Вишневий садок - заступлено пляжем, гринченковський герой ходив у світі, новітній - у купелевих плавках" - виказують лише безмежну плиткість критика. Корибут вдоволений звичайно з "діалектичності" твору (і певно атеїзму, та матеріалізму).

Повинь порожніх фраз, води і формалістичне "словоблудіє" про "вражаче" (як кого, нас - жодні такі "бажання" московського інтелігента не вражають) бажання Серафікуса вродити дитину і т. д. А потім ... "всьо смешалось коні, люди" - бо звалює "критик" в одну купу геніїв світової літератури Сервантеса, Шекспіра з... Кулішем, Осьмачкою та Косачем! Домонтовичеві звичайно належить місце поруч з Осьмачкою та Косачем, але, як можна мішати з ними Шекспіра?

Ми не повторюємо порожніх фраз про "протест проти натуралізму", про "українську добу" (доба окупації!), антинатуралізм і т. п., вистарчить, що відмітимо пошану критика до "глобального експерименту над цілими суспільствами і народами". Це речення Корибута, ще ясніше зясовує: "звідки вітер віє".

Закінчуючи, повторюємо: ця книжка, яку слушно назвала М. Донцова у своїй рецензії "книгою для розваги типу Ульштайна", а пишучи далі про советську літературу додала "ми дивувалися зубожінню розуму людського на теренах Росії", "Д-р Серафікус"... належить так само до літератури того порядку" і додаємо аж ніяк не заслуговує на такий докладний перегляд його негативних властивостей. Ми лише тому присвятили цій книжці стільки часу, що варто задуматися над становищем, яке повстало на еміграції і яке уможливило писання панегіріків, яко шедевриві української і світової літератури - слабенькому твориві, в якому автор -

москаль, (Домонтович" безперечно псевдо), який думає по московські, висловлюється, як типовий москвин, почуває - по московські і змалював типових репрезентантів українського Ульстеру (москвинів), та розіджений матеріалізмом, zdeкадентизований їх світогляд. Такий твір може вважатися розкладовим, деморалізуючим чинником і нічого більше, а глумом над здоровим розумом - усяка спроба представити те чуже нам життя московських галапасів, як життя українське та ще й вищого щабля!

М. К У Л И Ш .

ЩЕ ДЕ - ЩО ПРО М. КУЛІША .

Як відомо акція певних прокомуністично настроєних елементів і т. зв. "хвильовистів", що мала на меті спопуляризувати творчість М. Куліша (а разом з нею і погляди пропаговані його творами), все ж викликала певний спротив здорових елементів української еміграції. Цей спротив у винятково несприятливих умовах активної підтримки власне для прокомуністичних течій нашої преси (опанованої або контрольованої "хвильовистами" та їх однодумцями) виявився лише в спорадичних статтях, що їх відважилися вмістити преси, і то менш поширені (а тому - не контрольовані), часописи.

Серед авторів тих статей в яких зверталось увагу на ті комуністичні і москвофільські ідеї, що ними просякнута творчість М. Куліша, були як "старі емігранти", так і найновіші (що прожили в СРСР аж до 1941 року), як наддніпрянці так і наддністрянці .

Тимчасом у 1954 році "Свобода" вмістила кілька дописів і статей в яких захвалювалося творчість М. Куліша. В тій же "Свободі" тенденційно викривлювано всі звістки про виступи проти ширення творів М. Куліша, при чому "Свобода", звичайно, не вмістила ні одного, навіть найбільш формального і коректного спростовання тих тенденційних дописів і заміток.

На початку 1955 року появилася книжка, яка аналізувала докладно політичні погляди висловлені в творах М. Куліша (Р. Бжеський "Політичні ідеї творів М. Куліша", сторінок 96), а місяць пізніше вийшла видана спільно УВАН і НТШ на кошти "Східньо-європейського фонду" збірка творів М. Куліша (М. Куліш "Твори" ст. 476).

Перша з названих тут книжок викликала не позбавлений комізму "виступ" оскаженілої київської "баби Палажки" (мова звичайно про "Київ", а не про Київ і про автора її що є фаховцем у складанню шкільних граматик). У цьому нападі "баби Палажки" крім нічим неузасаднених обвинува-

чень і наклепів стилем і логікою подібних до виступів славнозвісної "баби Палажки" Нечуй-Левицького не було нічого конкретного. Крім цього нападу книжка Р. Бжеського викликала до десятка прихильних оцінок і статей в журналах та часописах.

Друга з названих книжок викликала велику кількість типомово "комерційних" статей і рецензій, які з "належним" патосом вихваляли творчість М. Куліша і робили з самого М. Куліша - великого патріота.

Посереднім наслідком появи книжки "Політичні ідеї творчості М. Куліша", було те, що чинники, яким залежить на ширенню поглядів М. Куліша, розподілили певні ролі між його пропагаторами так, що Ю. Шерех на сторінках відомих своїм напрямком "Нових Днів", уважав конечним в статті "Шоста симфонія Чайковського" (яка є не більше, як вязанкою хитро-мудро нанизаних, але нічим не узасаднених фраз), заявити, що наче б то творчість М. Куліша є ... "творчістю без політики" і тому мовляв усяка дискусія на тему політичних поглядів пропагованих тими творами має бути "дискусією на рівні від якого мужи дохнуть", такою яка, мовляв, личить тільки "півній частині збожеволілої на національному питанні української політичної еміграції".

З другого ж боку І. Вовчук на сторінках офіційно наче б то "бандерівського" нью-йоркського "Вісника", і то наче б то "полемізуючи" з Ю. Шерехом, захвалює ту його статтю, як "високо-вчену інтерпретацію" особи до озброєної науковою методологією", і одночасно пробує вмовити в своїй читачів що М. Куліш був українським патріотом. ("Вісник" ч.3 за 1956 рік "Критика далекого поцілу").

Нарешті, в зв'язку з листами й де-якими матеріалами опублікованими в згаданому нами виданню "Творів" М. Куліша, відомий ідеолог націоналізму і критик - Д. Донцов, виступив у "Томоні України" (ч. 19, за 1956 рік) зі статтею в якій заявляє, що властиво "сатири М. Куліша - це вульгарні неінтелігентні антиукраїнські агітки московські".

Все згадане попереду робить вказаним звернути увагу на певні дуже цікаві подробиці опублікованих у тому томі "Творів" М. Куліша - листів самого М. Куліша та де-яких інших документів. Є серед них свого роду "родзинки", які не лише кидають яскраве світло на духове обличчя М. Куліша, але й допомагають нам цілковито й остаточно збагнути, як інтенції й погляди автора так і погляди пропаговані його творами.

З метою звернути увагу читаючого загалу на ті надзвичайно цікаві подробиці, переходимо далі до цитування і коментування власне цих особливо цікавих місць з опублікованих в тому виданню захопленими прихильниками М. Ку-

лиша його листів та інших документальних даних.

Звертаємо одночасно увагу читачів на те, що всі числа сторінок подавані далі в дужках без назви книжки - це сторінки з нью-йоркського видання творів М. Куліша.

М. Куліш, як видно з "біографічної довідки" * був коли почалася революція старшиною московської царської армії в ранзі штабс-капітана. Ще перед революцією він уже писав по московськи і був безперечно лівих поглядів. З українській визвольній боротьбі, в її кривавих змаганнях з московськими гнобителями, не зважаючи на пекучий брак в українській армії старшин - М. Куліш не брав найменшої участі (маємо на увазі участь в лавах української національної армії та співпрацюючих з нею повстанських відділів).

---

* Покликаємось на вміщену в згаданому виданню "Довідку", а не на явно-тенденційні "Спогади" жінки М. Куліша, які відбігають за далеко від правди і часто стоять у разячій суперечності хоч би з опублікованими в тій же книжці матеріялами. Так напр. у своїх "Спогадах" запевняє А. Куліш, що вона "мала вже шостирічну практику роботи по українських школах" (це в 1921 році!) та що її матеріяли з тої практики мав "використати" М. Куліш, складаючи букваря "Первинку", який, запевняє п. А. Куліш, був "Першою українською абеткою" (сторінка 394). Тимчасом ще в 1917 році було видано кілька українських букварів, складених відомими українськими педагогами, а саму п. А. Куліш намовляв її чоловік почати вчити-ся української мови в листі писаному аж 1925 року (стор.325), це б то яких три роки пізніше!

Ми знаємо, що шість років перед 1921 роком, це б то в 1915 році на Україні були лише московські школи (маємо на увазі загарбані Москвою українські землі, а не ті, що були під Австрією) і тому жінка Куліша могла викладати лише в московській школі на Україні.

Промовчала п. А. Куліш і про те, що в Луцьку був військовий зїзд не український, що її чоловік вже тоді симпатизував комуністам, та що арештували його за Скоропадського не як голову "Просвіти", а як скрайне лівого голову мійської управи.

Оповідючи про те, як організовував М. Куліш "Перший Український Дніпровський Полк" - дуже спритно згадала вона про те, як М. Куліш сказав: "ніхто війська дати не може нам, бо в самому Києві йдуть бої", викликаючи тим вражіння, що то мала б бути військова одиниця армії УНР, а тимчасом тоді ті терени були під владою от. Григорєва, який тоді явно підлягав московсько-більшевицькій владі!

"Виконками" - були органами московсько-більшевицької вла-

(див. закінчення в примітці слідуєчої сторінки)

Таке заховання М. Куліша автор "Довідки" без жодних підстав і доказів "дипльсмаічно" пояснює так: "М. Куліша, очевидно, не вабила військова та політична карера" (стор. 435). Та певно "це "не вабила" мало стосуватися лише національної української армії і має приховувати політичну діяльність М. Куліша й відношення до української національної справи в тих роках, як певно не були того роду - щоб про них було користно нині згадувати!

Адже ж за якусь близьке неозначену "діяльність" сидів М. Куліш від травня 1918 року аж до упадку Скоропадського!

Повстання Директорії звільнило М. Куліша, але, звичайно, М. Куліш не згодосився до української армії!

Натомість, коли московські большевики потребували для рятовання свого становища і ліквідації наступу денікінських військ у напрямці Москви, диверсійної діяльності у запллі Денікіна - М. Куліш не лишається безчинним, а формує повстанські диверсійні відділи і виступає на чолі т. зв. "Першого Українського Дніпровського Повстанського Полку". Цей полк, як знаємо, підлягав московському большевицькому командуванню і тому, на без підстав проговорюється автор "довідки", що приходить червоних московсько-большевицьких військ на Україну "перед М. Кулішем, героїчним полковником повстанської армії, відкривається велика перспектива політичної або військової карери" (435 ст.). Самозрозуміло, що перед "полковниками" справді українських повстанських сил тоді "відкрилися" лише "блискучі перепетиви" бути розстріляним в льохах Чека!

М. Куліш вибрав собі становище Керовника повітового відділу Комісаріятy Народної Освіти в Олешках (де він свого часу вчився у середній школі). Таке становище тоді

ди, а М. Куліш був членом лікарської комісії і помішником начальника "військово-мобілізаційної частини" штабу московсько-большевицької армії, яка тоді провадила жорстоку і запеклу боротьбу з українською армією і українським народом. Слід тут відмітити, що національна українська армія була і вишилася для п. А. Куліш (як і для по большевиць і думаючих сучасних большевицьких авторів) тільки - "петлюрівцями" (стор. 393).

Такі "недокладности" вказують, що її "спогати" мають на меті не подати правду, а приховати правду і так спупляризувати особу М. Куліша, тим самим спричиняючися до ширення тих комуністичних і антиукраїнських ідей, що ними просякнуті наскрізь його твори.

"Довідка" рівнок далека від об'єктивности, але її автор все ж висловлювався обережніше.

могли займати лише "заслужені" у московських большевиків "іхні" люди.

Безперечно, М. Куліш вже тоді був комуністом і йому в 1922 році урочисто "піднесли" під час святкування п'ятих роковин большевицького перевороту партійний "квиток".

Самозрозуміло "діяльність" М. Куліша (а вона полягала в большевизації шкільництва і усуванню вчителів-некомуністів, що не хотіли стати на "рядянську платформу") була того роду, що він дістає підвищення і стає керівником Одеського Областного (губерніального) відділу Комісаріату Народної Освіти. Це - становище майже відповідає становищу "визитатора" в Польщі!

Це становище займав М. Куліш аж до 1925 року.

В році 1924 дебютував Куліш яскраво-пропагандовою п'єсою "97", в якій він вибілював московських большевиків, змальовуючи всупереч правді їх як рятівників українського народу під час жахливого голоду 1921-22 років, а відповідальність за нього перекидав на ... церкву і "куркулів".

Ця п'єса, як стверджує і автор "довідки", "не тільки зробила імя Куліша широко відомим по всій Україні, але й дала підстави тогочасній критиці ствердити, що автор драми "97" "поклав край безсюжетній агітації" (стор. 436), даючи, очевидно, вже "сюжетну".

Ця огидна антирелігійна "агітка" улегшила дальшу кар'єру цього комуніста й московського підлабузника і він одержав нове підвищення - його призначено в 1925 р. на посаду інспектора народних шкіл цим разом при Народньому Комісаріаті у Харкові.

За тих часів функції такого "інспектора" мали у великій мірі політичний характер - він мав "викривати" на місцях на посадах учителів "петлюровців" і інших "контреволюціонерів" та дбати про надання шкільництву комуністичного характеру, як рівнож використання його як пропагандивного апарату.

Ця пригадка була конечною для зрозуміння чому М. Куліш, об'їздячи в характері "інспектора народних шкіл" школи Волині й Полісся де ще далі нарід боровся з окупантами шляхом стихійних повстань і партизанки, писав до жінки в листі з 16.XII 1925 року: "Приїду - розповім про всі пригоди свої в дорозі: і про ліс, і про вовків, і про бандитів", а в листі з 22.XII того ж року: "знову продирався через ліс, озираючися, щоб не наскочити на бандитів (є й тут такі місця). Шепетівка, Словута, Ташки, Барбарівка, одне село забув, М. Ізяслав, містечко Ямпіль" (ст. 324 за дослівність перекладу ручити не можна, бо листа писав до жінки М. Куліш московською мовою, а перекладений він видавцями).

Безперечно М. Куліш мав поважні підстави боятися українських повстанців!

І ось цей автор "97" за яке оголошують його комуністи "основоположником" революційної української драматургії" (ст. 464) рік по написанню тої "української" драми, в листі писаному з Волині до жінки московською мовою, признається: "Тут я звик до української мови, бо в цих округах вона масова" (ст. 325).

Коли цей, як запевняв автор "довідки", "просвітянин" (стор. 435), щойно після ряду наказів про українізацію написав українською мовою пєсу (до того писав твори свої московською мовою), а щойно в 1925 році, побувавши на Волині, починає "звикати" до української мови й то лише тому, що вона є "масова", отже без неї не можна успішно працювати для добра комуністичної Московщини, то не може бути жодних неясностей, що до того чому М. Куліш не брав участі по українському боці в українській боротьбі за незалежність, але був "героїчним полковником" большевицьких партизанів.

Чужу для нього (і незвичну!) мову береться він вивчати щойно переконавшись, що без неї не можна виконувати свою непочесну працю і з тих же мотивів, доручає, жінці взятися за вивчення української мови (стор. 325).

Що ж хотів досягнути М. Куліш пишучи свою драму "97"? Відповідь на це питання дав сам М. Куліш у своєму листі до Арк. Любченка з дня 23.XII 1924 року. Ось, що в ньому читаємо в звязку з увагами рецензентів і наміром самого автора її переробити: "Не можна "оказьонювати" кінець пєси, яка матиме надалі до де-якої міри історичне значіння (мільйони загинули під добу голоду). Я мав на думці два варіанти...." і далі подає, що одним варіантом він хотів досягнути закінченням такий ефект: "Отут глядачі німіють і тихо йдуть додому, несучи в собі неугасимий вогонь ненависти і помсти до ворогів революції!"* (ст. 318).

Другим варіантом хотів досягнути М. Куліш, щоб "щоб дивлячися заплакав і контреволюціонер" (ст. 319).

Отже, як бачимо, і в одному випадку і в другому - на чоловічому місці момент політичний.

Щоб досягнути цю мету М. Куліш "роки писав - сам радів і втішався" (стор. 319).

Чи був М. Куліш аж таким "ідеалістом", що лише мріяв про "комуни"?

В уже цитованому листі до жінки з грудня 1925 року пише М. Куліш про те, що "на Поліссі неможна навіть молока дістати. Бідність жахлива", але він, "інспектор" "возив зі собою ковбасу, шинку, шматочок сала". І може саме тому тим енергічніше домагається від жінки щоб вона, послужна його "бойовому наказу" - "викувала" введення до політ-

* Нагадуємо "вчені" твердження Ю. Шереха про аполітичність творів М. Куліша!

економії (те що почала до першого розділу)" та прочитала "трошки з "Азбуки Комунізму" (стор. 324). Мова певно йде про "Азбуку Комунізму" Бухаріна. До того додає: "Приїду - спитаю, повинна знати" (ст. 324).

У слідуючому листі повторює те ж домагання і хвалить-ся, що добре виконав свої урядові завдання.

Але вивчення "політграмоти" в окупованій Україні дає змогу багато краще жити. Вже в тому ж першому цитованому нами листі нагадує М. Куліш жінці щоб вона "смачніше харчувалася!"

У другому листі - згадує про те, що має надію на зустріч з горілкою. В цілому ряді наступних листів стало докладно говорити про їжу. Ті хто пішли служити окупаційній владі на ній собі можуть дозволити. Колега по поєзді Стасюк - "нікуди не їде на відпустку бо з труднощами пролазить у двері й очевидно у вагон не пройде". (ст. 326) Істє сам М. Куліш "обіди із трьох страв, чисто і поживно" (ст. 328).

Ці московські урядовці та літератори, що обслуговують окупантів мають змогу їздити на курорти, до санаторій (ст. 330, 331, 332, 333, 335).

У той час коли звичайний смертний не раз мусив задовольнитися кутком у спільній кімнаті - М. Куліш з родиною перед арештом ще займає помешкання з чотирьох кімнат і кухні (ст. 469). Отже це були ті, які з ласки окупанта жили багато, багато разів краще за населення. Очевидячки відігравали певну роль й "успіхи" та "тріумфи", яких і досі не може забути жінка М. Куліша.

Ось, як напр. ще й досі "переживає" жінка М. Куліша тріумфи свого чоловіка: "За кулісами (після вистави комуністичної пєси М. Куліша "Комуна в степах", Р. 3.) усі взяли по чарці вина, й ми випили за талант М. Куліша... Я відіхала до хати, а Микола залишився ще вкупі з артистами й режисером". (Самозрозуміло, додамо, залишився вночі не на нараду, і, треба думати, то не була остання чарка вина!) "Другого дня", пише жінка Куліша, "мені привезли до хати цілого квітника. До квітів були причеплені карточки з гарними написами від Яновського, Любченка, Дніпровського, Хвильового та багато інших" (як бачимо - від самих комуністів!)

Коли вистава була в Прузії - автора запрошено туди. Лодні матеріальні моменти, звичайно, не стояли на перешкоді такій далекій подорожі. Після вистави, як згадує цитований спомина, відбувся бенкет. "На бенкеті було багато осіб з тодішнього грузинського уряду, артисти та родина режисера". ("Спогади про М. Куліша" видаваний в Аргентині журнал "Овид" ч. ІО-ІІ, 1953 р.)

Таке становище викликало між менш щасливих товаришів-прислужників шалену заздрість і бажання "втопити" щасливця, знайшовши якийсь "ухил".

Але коли "приятелям" це вдається досягнути то здебільшого і після арешту живеться таким засудженим на заслання далеко не так, як звичайному українцеві, бідному селянинові чи робітникові.

Щоб читач міг сам оцінити усю величезну різницю в становищі одних засланців і других, подаємо далі кілька уривків з виданих у Варшаві (1931 рік) під редакцією соц. демокр. Л. Чикаленка документальних зізнань втікачів зі Соловок, яким вдалося втікти у Фінляндію. Ці - втікачі не були звичайно комуністами, а тим більше "особами" на вищих становищах в маріонетковому "уряді" окупованої України. Ці втікачі - були простими селянами, що тяжко працювали щоб здобути шматок хліба, а коли М. Куліш їв "поживні обіди з трьох страв" - умирали з голоду організованого окупантом.

Подавши ряд цитат з тих документів - подамо для порівняння цитати з листів, що писав М. Куліш із заслання до своєї жінки.

Наводимо з листів і зізнань бувших в'язнів Соловок. ряд уривків:

І. "Коли мені винесли 3 роки Сол. К. Л. висилки, відбирають нас таких, як я, 104 чоловіки і направляють нас на Москву. А що по суду, так одправляли кожного тижня по 1000 громадян, бо це був Київський Пересильний пункт Глав. Корпус 2-й Центр. Перший був у Харкові, а другий у Києві..... Цю мені показалось дуже страшно. Доводять нас до тієї хати, де нам прийдеться жити. Коли я подивився на ту хату, аж та хата сажою укрита: вікон від сажі не видно, не видно й рям. Ще-страшнійше мені стало. Заводять нас у хату, де мешкає 65 громадян. Сажа на нарах, сажа на стелі, у сажі люде - обі-рвані, голі, ороці. А воші так і лазять... І дарма, що люде забиті долею, ну прийняли нас нічого. Стали розпитувати про свій край: як люде живуть і яке положення на Україні. Ми ж стали питати, яке тут положення. Кажуть - "гепське, хто сюди заїзжає, то уже не вертається". Мені іще стало страшніше. Тоді думаю собі: як би ізвідціля утекти.

Переночували. Гонять нас на роботу - шпал носити. А їсти дали нам на сутки 500 грам хліба і 2 ложки каші. Так і пішли ми на роботу. Працювали ми до вечора, а у вечері дали супу із гнилою рибою і теж дві ложки каші. Так ми по-лягали спати. Не було де лягти, так я ліг біля порога...." (зізнання селянина з Київщини, що мав родину з 7 душ і землі 3,5 десятини, що був на Соловках у 1929 році).

2. "Як довели нас до міста Кеми, тут чуємо команду: "Ви-

літай як пробка з вагона". Та як ускочило у вагон 2 собаки лютих із рушницями та й давай полкувати(? Ред.), як ударять з двох боків, то цей бідний дядько з дверей вагона летить аж під одкос. Радий би скорше встати, але ж і там бють та приказують: "Соловецький лагір назад живих не пускає"! Людина молода та ще кріпка, то ще скоро встане, алеж тут не всі молоді, а були такі, що мали по років 60, а то і більше, - тим тяжко було вставати. І от поставили нас на комісію. Приходить лікар і кричить: "Ноги у всіх є, руки теж є, ну здорові"! Та й повели нас на лісо-заготівлю. Ішли ми 180 верст, то за цю дорогу, прийшлося де-скільки товаришів оставити, бо як чуть пристав, не має змоги далі іти, ну, то давай же його молотити. Прийшли ми вже на вказану командіровку, де застали чотири сотні невільників і всі, як один - українці. Був я на 3-х командіровках, аж під містом Ухтою і на кожній командіровці по кілька сот невільників і все українці, і була частина кубанців. "Урок" був 28 дерев зрізати з кориня, а з кожної деревини виходить 3 колодки і кожну колодку треба обстругати. Це давалось трьом чоловікам. За цю працю одержиш 2 фунти: хліба та кашки з гнилої риби та ще грошима коп. 20 або 30 за тиждень. Гроші ці тільки мають право ходити в лагері. Були там маленькі лавочки, а купити в них нічого не купиш. Хоч що і було, то не продають - бо треба їм годувати тих собак, що нас розстрілювали. Робили так: коли прийдем із праці в годин II вечора, поки одержиш їжу, то ляжеш спати, а коли ще і не ляжеш, то чуєш звінок, і викакує Димидов та Яловенко, це були самі луччі кати і собаки, з добрими киями та самопалами, та й давай шанувать цих бідних людей, так, що опам'ятаєшся не скоро. Котрі хорі, то киями докотять до лікаря, а той питає: "Голова на плечах є?" Хворий відповідає: є. "Ну, як принесуть голову у руках, а не на плечах, тоді звільню від праці"! Хто не виконав уроку, той тяжко карався: роздягають до спідньої сорочки та ставлять на мороз і кажуть: "кричи, філон*: не виконав уроку". Той і кричить аж доки не впаде, тоді дають йому, таку одежу, щоб вітер не затримався, і у карцер, а там і начнуть поливать ізверху холодною водою; це за те, що не хоче допомагати виконати п'ятилітку. І таких мало остається живих".

За що ж сиділа більшість цих "ворогів народу"? На це питання так відповідає цитований свідок: "Попрацював я ту немало з своїми земляками і начав їх тут питати, цих старих дядьків, за що їх так тяжко карають. То якого не питаєш, все за контр-революцію. Я питаю, - за яку контр-революцію? Такі старі та й ще не письменні! То вони розказують:

* Засланець, що свідомо і уперто не виконує норми пр. ред.

один за те, що кабана зарізає та шкіри не зняв, - пришили контр-революцію, другому за те, що теличку продав без дозволу голови сель-ради. І кожний за це попав в Соловки саме менше на 3 роки. Де хто продав мішок хліба на ярмарку, то за це дають 10 років або розстріл, а майно конфіскують в державну користь, дітей же і дружину висилають на висилку в Архангельську або Вологодську губернію. За "зрив хлібозаготівлі", розстрілюють і кажуть, що це другим буде прикладом!..... "От іду я один раз цим шляхом, коли дивилось на сосні написано: "Спіть товариші, кріпким сном"!

От я питаю десятника: "що воно таке написано"? "Це тут побиті люде лежать!" Але на ту хвилину ката не було, що нас стеріг, то ми підійшли ближче до сосни, підняли мох, а там лежить чотири чоловіки. І поки дійшли до призначеного місця, то таких могил прийшлося багато зустрінути; навіть по чоловік 10 в одній такій ямі, що їх ще не поїли лісові звірі. Цей десяцький показав мені багато таких могил, де заснули навіки наші українці, бо він весь час на тому шляху працює і все бачив, що там робилось. За останні часи прибуло сюди з Києва та Катеринослава багато студентів. Вони розказували що за Єфремову організацію*, дуже багато розстріляли: стріляли не сотнями, а тисячами самих освічених студентів, а ці, що прибули в Соловки, то кожний дістав від московських та жидівських посіпак по 10 років каторги". (зізнання мешканця Чернигівщини, що був партизаном у повстанському загоні Петренка-"Орла")

3. "З бутирки нас 1700 чоловік одправили на Соловки. Вигрузили на Поповім Острові, де почали робити нам розподіл: злодії окремо, чекісти теж, а політичні теж окремо. До політичних призначили ротним ката Курілку, який зі своїм помішником нас мордував три дні. Все вчив здорюватись. За цих три дні навчання убили чоловік 20 прикладами. На четвертий день посадили нас у пароплав тай відвезли на Соловецький острів, - Філімоновську Зітку. Там зустріли нас ще краще, як на Поповім Острові. Вперше, як вигрузили нас з пароплава, обступили чекісти, - чоловік 30, - і стали нас хватати по 5 чоловік. В ряд виставили. Взявся ротний писар перечитувати по списку. При цій перевірці був сам кат, начальник Соловецького острова, - Зарін. От, ко-го викличуть по прізвіщу, то скоріше відповідай імя та по батькові, коли хоч, щоб не був побитий. То я вже дуже чатував, щоб не прослухати, але ж таки прослухав. Ну, і було ж мені за те що прослухав... Але ж тут зробилося ще гірше. Обізвався один студент Київського університету, що так карати людини рад-влада не дозволяє. Катюга Зарін визвав цього студента з рядів і став щось його питати, але ще саме, - не знаю. Забрав його Зарін з собою і від Зарі-

---

* "Союз Визволення України".

на небіжчик не вернувся, а через кілька днів найшли тіло студента з запискою, що це "агітатор і вбиєць совітських комісарів".

А ось як описує той же живий свідок працю і катування, що їх завдавали московські кати: "Прислали мене на лісозаготівлю. Там те ж не мед. На три невільники дають 34 деревини; треба їх зрізати з коріння, порізати по розміру на частини та ще й кору обдерти. Змучені невільники, як мерлюги, виконують цей урок де хто за 18-20 год., алеж мало таких є, що виконують. Коли не виконаєш день, други й, третій, то на четвертий день вже беруть на мордування. Та ще й кажуть при цьому: - "мало того, що сам не хочеш працювати, а ти ще ходиш поміж невільниками і підбиваєш їх, щоб не працювали, може скоріше провалиться влада, як менше будемо заготовляти лісу". Ну, тут вже починаються муки. Приймаються раніш менші катувати: то киями, то прикладами, то в карцер на мокрий пісок посилають, - а той пісок нарочито поливають водою, щоб не можна лягти. Після пишуть рапорт і подають в І.С.О., а там сидить катюга Іванов. Чіпляє він "агітацію" поміж невільниками, чи "зрив лісозаготівлі" і садовить на місяців два або три на "сікірку". Там помешкання на високім місці, не має вікон, а лише діри на двері прорізані. Пороблені там жертки такі, як для курей, тільки грубі, - вдержить чоловік 5. Садовлять людей на ті жертки в 4 год. ран., а звідти знімають в 9 год. вечора. Чотири кати так і ходять і з друком в руках, слідкуючи, як що тільки якийсь з невільників не так сидить, то зараз тим друком поправляє... То той бідолаха аж на долівку полетить. Тоді то й почнуть його висаджувати всі чотири так, що вже з тиждень не встає, або і Богові душу віддає.... Їжі на добу дають: 300 грам хліба і чашку киянку, а страви туди не дають. Таку "сікірку" називають на Соловках - "будинок, крові та смерті". В тому будинкові віддають своє життя самі освічені українці. Такий будинок переїв не сотні людей, а сотні тисяч. Я може не вірив би, та сам перебував там п'ять днів. Мало того, що вбивають малі кати, а то й старший кат-начальник Соловецького Острова - Зарін стріляє своєю рукою." (Зізнання мешканця Київщини, був на Соловках у 1931 році).

4. "Пробувши в Соловецькій каторзі до 1929 року, я в грудні місяці відбув срок моєї трьохрічної висилки, але для звільнення мене не було визову верховним Г.П.У., так я подав заяву в Московську Окрему Наряду Д.П.У.. Відтіля прислали мені 23 березня 1930 року обвинувачуючого листа, що мене Окремою Нарядою Харківського Д.П.У. засуджено на 5 років наново за те, що наче б то я в 1926 році мав звязок зі своїм дядьком С., котрий проживав у Польщі, у гор. К. - й срок зарахували мені на ново з 6 січня 1930 року.!"

".... Одежі зовсім не давали ніякої до 1929 року, навіть білля, а всякий ходив у своїй одежі й воші їли ув'язнених, як черви в літню пору здохлятину їдять. Котрі селяне прибували на Соловки, на каторгу, з гарною одежою то чекісти та дозорці, побачивши гарну одежу тих селян, виводили їх у ліс таємно й убивали, скористовуючись майном в'язня, а на другий день складали акт, що селянин утікав і при утечі його убито. Одежу почали привозити й давати в'язням (білизну) - з 1929 року з осені, що була пошита з зеленої матерії - штани та сорочку. На ноги, замість чобіт, видавали постолі з лика липового, або морщені з ременю. Рідко привозили фуфайки теплі і то, де 1500 чоловік на командіровці, так привезуть 100 штук для дозору й десятників в подарок, щоб добре вимагали праці від ув'язнених невільників. Склад дозору - це більшість з провинившихся на волі чекістів, та розтратчиків - жидів, бо вони, як комерчеські люде, на Україні всі служать у коопераціях та других установах касірами. Десятькі складаються з кацапів - московських грабіжників, убийців, та злодюг, котрі потеряли совіть й бкть поневолений люд - в'язнів, так, як приказують чекісти, щоб свою шкуру спасти й вернутись до дому живим.

Пробувши в Соловецькій каторзі три роки, не бачив ні одного жида на загальних роботах, а хоч і є який розтратчик, так служить у дозорі, а то завхозом та хозяйственною обслугою.

За час мого перебування у каторзі, я не бачив, щоб ув'язнені, з тих, що працювали на загальних роботах і кінчили термін свого заслання, звільнялись до дому. Може з тисячі і був один та й той не українець..... "

"А нашим братам, українцям, як відбуде термін присуду, то другий добавлять, новий. Найдуть нове діло, як то вони самі кажуть: "Лишь би человек, - дело найдется!"

"Багато є "саморубів", котрі самі собі відрубують руки, або ноги, щоб спастись од каторги, якої ще не було, відколи існує світ, деб задавали таких мук в'язням. На свої очі бачив, як на роспиловці дров чекіст і десятник вимагали од одного українця, щоб він працював, а він був зморений працею й голодом, так, що не мав змоги працювати. Так вони його почали бити прикладами. Але, коли перестали його бити, так він схопив сокиру, одрубав собі руку й кинув в ту сторону, де стояли чекісти та десятники, сказавши: " - Ви од мене вимагаєте роботи, - от нате вам роботу"! Його забрали й більше я його не бачив. А котрі відказувались од роботи гуртом, так тих розстрілювали на очах ув'язнених..... На Поповому острові, коли я прибув на Соловецьку каторгу, так розказували ув'язнені, що на одній командіровці відмовились вийти на роботу з одного бараку

400 чоловік в'язнів. Тоді чекісти оточили барака кулеметами й рушницями, і, закривши двері, запалили. Коли хто хотів спастися через вікно, так того стріляли й убивали на місці. І так загинуло 400 чоловік в огні. Ні одна душа не спаслася..... В 1930 році, з лютого по липень місяці, везли з України на тиждень по два ешалони і як згрузять, так котрого не спитай, то, як не за колективизацію, то агітацію, або й за те, що всього хліба не віддав в хлібозаготівлю, то за організацію професора Єфремова, що комуністи пришивали найбільше священникам, або синам якогось заможнішого селянина, що училися в якій-небудь школі й сим, хто служив у Петлюрівському війську.

Отців духовних так там гонили на загальні роботи разом з усіма робочими; так само знущалися, як не виконували уроку, або возили ними воду замість коней, запрягаючи у сани, бо коней не було". (зізнання волиняка з Ямпільщини).

5. "Норми були такі тяжкі, що найздоровший чоловік не вдержав би. Наприклад на 3 чоловіка призначалось: звалити у лісі 34 штук дерев та обчистити, а "пропсу"* - 1 куб. на 2 чол. На погрузку деревом платформів, - 4 чолов. на 1 вагон, при чому треба було підкочувати дерево до вагону з віддалі 50 метрів. На погрузку дров, - на один вагон, - один чоловік, як що дерево грузилось з місця, а як підносилося до вагону 50 - 40 метрів, так на 3 чоловіка - 2 вагони". (Зізнання селянина з Волині арештованого в 1931 році).

6. "Як змилюється начальство, щоб не ночували люде в лісі, то приженуть їх в казарму. Ідуть бідолахи і думають хоч трохи заснути в теплішому, та може хоч гарячої юшки за скільки днів попробувать, а там уже нова кара. Вистроять по два і починають: - "А ну, виході, хвилони", - (так називали тих людей, що не могли кінчити того урока, який був не по силі людині) - "виході наперед"! У десятника ці люде були на замітці, і гонить знов у ліс рубати сухостій та носити в лагерь на топливо; але раз принести, - це мало, а треба тричі... А тоді роздягають і заганяють в карцер, (зроблений був такий барак: самі стіни, без даху), не топлять, дадуть пів фунта хліба самого... На утро тих, що не замерзли, так само виганяють на працю, а зовсім хорим кажуть, що вони приставляються і їх добивають. В'язні самі собі одрубують пальці на руках, ногах, а як сам не зважить, то умовляється із товаришом, щоб повідрубувати один одному палець. На повірку виганяють босих і півголих людей на сніг і дощ... Люде плачуть, падають на землю, замерзають... в такім раю не можна найти краю. Присудили иншому дядькові три роки цієї каторги. Жде, може відпустять додому... А воно якраз у строк та приходить другий строк, - років з 10

* "пропс" - технічний вираз, що означає мабуть тонке дерево.

нової каторги". (Зізнання селянина з Полтавщини, 1929 р.).

Всі наведені зізнання дають досить повну картину становища звичайного засланця на Соловки. Який же вражаючий контраст помічаємо ми між описом відносин на Соловках в їх зізнаннях і тих відносин в яких жив три роки засланець М. Куліш!

Ще й місяця не пройшло від арешту М. Куліша, як йому дозволяють листуватися з дружиною. Листи доходять зі спізнанням, але остаточно доходять, як рівнож і гроші. В одному з листів пише, що йому потрібна мильниця і зубна щітка. По прибуттю на Соловки, пише М. Куліш: "Соловки. Харчування в цілому достатне. Є бібліотека" (стор. 342) і додає, що буде писати три рази на місяць.

В іншому місці пише: "Я не тільки не ходжу брудний, як ти думаєш, але через кожних шість днів буваю в лазні, одержую чисту білизну, рушника, пошивку, простирано. І харчування задовільне: ранком чай, хліб, трошки масла і обід з двох страв, на вечерю - квашена капуста, каша, чай. Одержую цигарки. Є бібліотека. Читаю; Пробую писати. Дещо виходить. - ... Чоботи одержав. І гроші 20 карбованців. Спасибі. Пальта не треба присилать. Із річей - мені нічого не треба крім шкарпеток. Буде змога - пришли маленьку посилочку: де кілька загальних зшитків (зошити по 100 і більше карток), паперу, пера і чорнильничку" (стор. 344).

Порівняймо подане з тим, що мали інші соловецькі в'язні! Адже ж людина, яка не має відповідних догідних умов не буде мати змоги писати твори, читати книжок і не потребуватиме паперу й каламаря!

Ці умови були стало - бо М. Куліш стало протягом довгого часу домагається паперу і зошитів!

Чи ж дивно, що такий в'язень пише до жінки: "Нехай діти... як найбільше читають і не тільки белетристику, а марксистську літературу. Нехай якнайглибше вивчають і зміцнюють свій радянський світогляд. Це моє прохання і бажання" (ст. 344).

Для тих наївних "западників" ; які відівчилися думати, до цього речення додана примітка редакторів видання, яку наводимо дослівно: "Це речення*належить до тих звичайних і зрозумілих в умовах ув'язнення, цензурно-відчепних фраз, які М. Куліш час-від-часу кидає у своїх листах" (стор. 469,).

На це слід зауважити, що наведена примітка "належить до тих звичайних і зрозумілих в американських умовах, за дурючо відчепних фраз" які звикли "хвильовисти" ширити для маскування правди! Адже ж ми були б півголівками коли б прочитавши лише 20 сторінок вже встигли забути, що на стор. 324 і 325 було вміщено аж два листи до жінки, писані М.

* Трапляються "архінаївні", які готові листи взагалі уважати "вимушеними", хоча 1) ні жінка М. К. ні редакція того не твердять і 2) в тому випадку не було пощо їх друкувати.

Кулішем не з в'язниці, а цілком у вільних умовах, саме коли він "зробив кар'єру" і в обох він того ж (це б то - студійовання марксизму) домагається від жінки: Чому ж там він це робив, широко, а тепер мав би писати таке не широко? Тільки тому, що видавцям бажано було б щоб нинішні читачі забули про погляди М. Куліша?

Але вертаймо до листів.

Пів року пізніше знова нагадує М. Куліш про те, щоб діти "вивчали клясики марксизму-ленінізму". Пів місяця пізніше, ще раз підкреслює, що нічого присилати йому не треба бо "харчування достатнє".

У листі писаному на восьмому місяці перебування на Соловках пише М. Куліш: "Я поки без праці бо перебуваю в ув'язненні. Не писав тобі про це, оскільки сподівався, що скоро переведуть у табір. Просив щоб дали роботу і не трачу надії, що її мені дадуть..... Пробував писати, але для творчості все ж потрібне і творче піднесення, а це рідкий у мене гість... Читаю газети - яке світле і радісне життя. Вірю, що не закрито двері в це життя й нашим дітям" (ст. 348).

Днів через десять просить М. Куліш в листі щоб жінка прислала світлинку свою й дітей та пише: "Я здоровий. Харчування достатнє".

З листа писаного днів 20 пізніше, довідуємося, що М. Куліш вдоволений звісткою яку подала йому жінка про те, що його дочка працюватиме в Донбасі, як піаністка в клубі (ст. 349).

Рік і чотири місяці від початку перебування на Соловках М. Куліш нудиться і пише: "живу надією, що прийде день, коли я дістану радість - заповнити час моєї кари суспільно-корисною працею" (стор. 350).

З листа датованого 8.IV 36 року довідуємося, що М. Куліш радіє тим, що його дочка працює піаністкою "задоволена і нею задоволені".

Ще два тижні пізніше пише:

"я поки перебуваю в ув'язненні, а це значить, що життя моє не виблискує зовнішньою різноманітністю. Читання книг - моє заняття, труд і відпочинок" (стор. 351).

З листа писаного ще три місяці пізніше довідуємося, що М. Куліш одержав світлини дітей, а в листі з серпня 1936 року читаємо: "Речей я не потребую, харчування достатнє... Можливо, що Зова матиме перечитані видатні новинки літератури: "Платон Кречет" Корнійчука, "Вершники" Яновського - то пришли... Як що ти не продавала або не дорого коштує, то вклади також словник Грінченка. Із газет я читаю "Правду" регулярно, "Комуніст" - не зважди" (ст. 356-357).

У листі висланому десять днів пізніше дякує за надіслане печиво і цукорки (ст. 357)

А тепер нагадаймо собі слова зізнань одного з засланців:

"На 3 чоловіка призначалося звалити у лісі 34 штук дерев і обчистити" або "З чоловікам треба було зрізати 28 дерев, а з кожної деревини виходить три колоди і кожену колодку треба обстругати - за це давалося 2 фунти хліба та юшки з гнилої риби та ще грошима 20-30 коп. на тиждень", "Хата вкрита сажою. Вікон від сажі не видно... мешкає там 65 громадян... люди обірвані, голі, а воші так і лазять".

Та, звичайно, то були прості селяни України, а не полковники большевицьких партизан і не автори антиукраїнських пропагандових пес.

Хто ж хоче ще порівнянь - просимо прочитати книжку В. Макара "Берега Картузька" і порівняти. Кожний з в'язнів того табору хотів би читати книжки, як М. Куліш і одержувати таку, як він їжу та цигарки!

Це власне і було те особливе становище, яке мали такі в'язні як М. Куліш, що віддавна і охоче працювали на волі для зміцнення становища гнобителів-окупантів на Україні.

Нарешті не зашкодить ще звернути увагу на те з яким захопленням і дружина М. Куліша і коментатор розписуються про високу оцінку "Патетичної Сонати" чужинцями. А. Куліш пише як її чоловік підчас прем'єри його "Патетичної Сонати" удостоївся похвали Будьонного і запрошення на чай, де й познайомився М. Куліш з "німецьким письменником Фрідріхом Вольфом, який страшенно захопився "Патетичною Сонатою" і переклав її на німецьку мову. Гарно оформлений примірник цього перекладу Вольф подарував Миколі на пам'ять" (ст. 412).

А коментатор їй окселентує:

"на виставах "Патетичної Сонати" бував німецький письменник і драматург Фрідріх Вольф. Він... переклав "Патетичну Сонату" німецькою мовою... Сам перекладач "Патетичну Сонату" ставить дуже високо. В передмові цього німецького перекладу він писав: "форма "Патетичної Сонати" - цієї до цього часу найбільшої української драматичної поезії - в світовій літературі може бути порівняна тільки з драматичними поезіями "Фауст" і "Пер Гінт" (ст. 457).

Наведена оцінка була подана видавцями "в розстрільну", а після неї читаємо таку увагу: "Така висока оцінка не рядового перекладача, а відомого письменника і драматурга, говорить сама за себе!"

А тепер, запитася себе хто ж такий отой Фрідріх

Вольф, що його оцінкою так пишактяться видавці (УВАН та НТШ) і якого захвалюється у виданні фінансованому "Східньо-Европейським Фондом"?

Він користується такою популярністю, що його в двохтомовому *Der "Kleine Brockhaus"* 1956. не згадується взагалі, але... але його не забувають згадати комуністичні лексикони! Фридрих Вольф (1888-1953) завзятий ворог націоналізму, палкий комуніст, автор ряду комуністичних пропагандових пес і повістей, жив у Москві і в східньо-німецькій "Демократичній Республіці" створеній Москвою. У песі "Бурмістр Анна" захвалює сучасне східньо-німецьке комуністичне "будівництво", а в раніше писаних "Морці з Катарро", "Професор Мамлок", "Троянський кінь" та інших виступає як завзятий ворог нацистської Німеччини, пропагуючи комунізм.

Чи ж може бути дивним, коли цей "антифашистський" і комуністичний драматург-пропагатор захоплюється таким пропагандово-комуністичним твором скерованим проти націоналізму, як "Патетична Соната"? Справді - "оцінка говорить сама за себе"! Чи ж дивним є, що нині готується в СРСР видання творів М. Куліша? І, нарешті, чи дивувати може нас, що те саме НТШ, яке видало "Твори" М. Куліша, Ю. Яновського та Підмогильного у "Відозві Головної Ради Наукового Т-ва ім. Шевченка," підписаний проф. Р. Смаль-Стоцьким і заступн. голови проф. Вертипорохом, з серпня 1956 року, говорить: "Пам'ятаймо, що кожна оголошена Н.Т.Ш. книжка - це удар по московській окупації України, це промінь надії для наших науковців в поневоленій Україні та скріплення їх спротиву проти московської неволі"? - Ні! Адже ж такою мовою говорить, коли пишеться далі: "хай не забракне ні одного Вашого імени в почесній книжці жертводавців НТШ", а коли список замкнено, виходять один за одним... комуністичні твори письменників-комуністів, що прислужилися окупантам в ділі опановання України і закріплення своєї влади!

На маргінесі поданих матеріалів хочеться поставити питання: чи не час би було де-яким установам "самоозначитися" і перестати сидіти "на двох стільцях" а чесно відкрити карти?

Адже нині їх діяльність має мало спільного з українською наукою і прикривається призвищами кількох людей,

B. C O C D P A

В. СОСЮРА В СВІТЛІ ВЛАСНИХ ТВОРІВ І ЙОГО "ЛЮБІТЬ УКРАЇНУ!"

Ще років 20 тому один чужинецький журналіст, говорячи про московсько-більшевицьку пресу, сказав: "коли, на жаль, преса взагалі не відзначається надто великою правдивістю то поскільки мова про московсько-більшевицьку пресу - вона перевершила все і вся своєю брехливістю, своєю винятковою забреханістю!" І це - безперечно правда! Отже, питаємо себе, чи можемо дивуватися винятковій брехливості й несумлінності вихованців цієї преси?

Натурально дивуватися їхній брехливості (навіть коли не братимемо під увагу їхньої діяльності серед нас "в ролі К. Буревія", що нею вони захоплюються), - не доводиться. Це - "школа".

Однак доводиться стало подивляти безмежну наївність нашої політичної еміграції, яка не зважаючи на все нові факти, "зачарована" немов крілик поглядом питона, тою українською мовою, що нею послуговуються серед нас "фарбовані лиси", слухняно посувається в напрямці безодні.

Не будемо тут спинятися над такими "історіями" (це і є згадувані факти), як хоч би досить голосна "історія" з оповіданнями М. Коцюбинського, які пустив в обіг т. зв. "Волиняк" у своїх читанках, "історії" з Капельгородським та іншими, що їх пустив в обіг "Славутич", історії з накинутим під маркою "ухваленого харківською конференцією правопису" правописом, що є запереченням ухваленого на тій конференції, "історії" зі сфальшованням творів І. Франка і т. д. і т. д.

Тут ми хочемо спинитися над справою "підмінковання" під "українця-націоналіста" В. Сосюри, якого антиукраїнські, комуністичні твори, вміло пушені в обіг серед української еміграції для систематичного отруювання її свідомости.

У випадку з Сосюрою в ролі славного цигана зі

"Слівомовок" Руданського, що зручно "пустив в люди" не "безязику коняку", тільки "підшмінкованого" В. Сосюру - виступив ще в 1952 році "славний" же В. Гришко.

Він, як і той циган Руданського, фальшукчи Сосюру, навіть... сказав і де-що правди, бо він числив на те, що "покупці" по своєму зрозуміють слова

"Що коняка, то коняка!

А щоб язик мала,

То вона б вам, люди добрі,

Всю правду сказала!"

Мало того! Навіть пізніше "покупці" п. Гришка не зможуть, не маючи до диспозиції творів Сосюри, ствердити в чому крилося шахрайство, а тимчасом його вірші - робитимуть своє діло!

В. Гришко, видаючи свою збірку "Засуджене й заборонене"; переконував еміграцію немов Сосюра "двоїста" людина, що стала "жертвою" "гострої колізії двох начал", бо наче б то існує "Два Сосюри" - "українець і комуніст, що живуть в одному Сосюрі - поеті поруч". Він вмовляє в нас, що "в кожній книжці Сосюри можна відразу одним оком відокремити "кесарева - кесареві" від "Божого - Богові" Що це, мовляв, прекрасно відомо московській владі, яка не може його карати, бо ж ця (справедлива!) влада розуміє, "що серцем він українець - то це ж не його провина, а його нещастя..." І тому то Сосюра "найвиразніше сказав" те все "у своїй найщирішій і тому відразу ж советською владою забороненій книжці "Серце", а зокрема в вірші "Серце". Сосюра визначає в собі дві суперечні сили поняттями "кому нар і націоналіст".

Так "солодко" примовляє цей новітній "циган" продаючи свій "крам"!

Серед наведених нами слів п. Гришка, є звичайно і правда, напр. справді "одним оком" і "відразу" можна побачити не лише у Сосюри, але і в кожного комуніста "боже" та важко побачити те "боже" двома очима та ще й тверезими! Тимчасом, маючи до діла з "циганом" де-коли й двох очей замало!

Чому? А ось чому. В. Гришко переконує, щоб приспати чуйність, наче б то він видає свій збірничок тільки для того, щоб "врятувати перевиданням бодай ту невеличку частину" з творів Сосюри, що "вдалося розшукати в різних унікальних примірниках у З.Д.А., врятувати... для України!"

Тут ще, твердить він, немов "Твори подані без змін за виключенням окремих опущень з метою скорочення. Опущені місця позначені багатокрапками між строфами або рядками" ("Засуджене і Заборонене" стор. 5).

Наведене є цинічною брехнею, такою характерною для московсько-большевицької журналістики, а опубліковані В. Гришком уривки з творів Сосюри, як побачимо далі

є зручно спрепаровані, зміст їх змінений і пояснений так, як треба пояснити щоб "збути" цей крам сумнівної якості.

Пригляньмося, як п. В. Гришко зручно фальшує думки і погляди В. Сосюри і з цією метою зазірнем у "творчу лабораторію" п. В. Гришка, зясувавши коротко попереду, як трактував свої збірки поезій, згідно зі свідченнями большевицької критики, сам Сосюра.

Марксоленінська критика, обговорюючи перші два томи трьохтомового видання поезій Сосюри ("Поезії" т. I, II і III, ДВУ, 1930, стверджує, що перший том тих поезій головно присвячений "червоному минулому" В. Сосюри і має викликати у читачів комуністів цілковите довіря до їх автора. У томі другому своїх "Поезій", як свідчить та ж критика - "хоче автор остаточно засудити своє колишнє жовтоблакиття і ліквідувати в собі рештки націоналістичних рефлексів".

Слушність наведених тверджень не викликає сумніву, бо ж нам відома практика московської большевицької влади, яка стало і у всіх випадках домагалася від "навернутого" виразного і цілковитого засуду свого "грішного" минулого, виявлення всіх "гріхів", каяття і доказів цілковитого ліквідування всіх можливих рефлексів.

Чому мав би бути під цим оглядом В. Сосюра виїмком?

У цілковитій згоді зі сказаним є хоч би такі слова В. Сосюри:

"Ой рости комуно мила
прямо до небес
А мені судилося
розстрілять себе....
"Ой рости, рости до неба...
Не здригне моя рука.
Буде "я" моє для себе
за колегію Чека...."

У другому томі "Поезій", ось це Сосюріне "я", взявши на себе роль "колегії Чека" і "викриває свої власні злочини", свої укриті настрої щоб їх "розстріляти" й показати як в ньому відбувався "перелом", як він "прозрів". Мета - ясна. Не лише треба було "дати докази" своєї широти, але й показати усю безосновність і злочинність українських "націоналістичних" думок щоб так захотити "незнаних" (тайних) грішників до широго "каяття".

Маючи до диспозиції томик поезій, в яких автор власне змальовував свої українські настрої з метою доведення широти свого каяття та ліквідування подібних настроїв у інших, дуже легко було спрепарувати погляди автора тих поезій шляхом пропуску (без зазначення!) саме тих поглядів і настроїв, які замінили тамті, що їх треба було викоринити. Це ж "викоринювання" і було "розстрілюванням" у собі "свого колишнього жовтоблакиття".

Самозрозуміло, трик п. В. Гришка вдасться лише тоді і де-які Сосюрині комуністичні погляди можна буде поширити, коли в переддрукованих з тому II-го та пізнійших збірок поезіях будуть пропущені ті уступи, які "не надаються" і коли ці пропуски буде зроблено так, що читач не підозрюватиме, що взагалі були зроблені з політичних міркувань пропуски, що міняють основні погляди автора.

Ось тому й мусив В. Гришко заповняти читача на вступі, немов би то в його збірці: 1) "твори подані без змін", 2) окремі "пропущення", які трапляються, зроблено тільки і лише "з метою скорочення" і 3) що всі ті "опущення" сумлінно "позначені багатокрапками".

Тимчасом в тому, що наведек і заповнення п. В. Гришка є звичайнісінькою брехнею, "пусканням туману", можемо перекоонатися порівнявши тексти віршів у брошурці В. Гришка та в оригіналі.

Сплинемося для прикладу хоч би на так захвалкованому В. Гришком вірші "Серце". Подаємо за В. Гришком:

СЕРЦЕ

(уривки)

Ленінград, 1930 р.

Солодко й тоскно, ах!...

Це кохання нестримне лине,

і розлука встає, як жах...

Срібло озер України

в твоїх очах,

єдина!...

Під ногами

сніг

пломенистий.

Котяться гамаи

до ніг.

Над нами туманна блакить.

Це місто шумить і шумить,

велике

північне

місто...

Обличчя в тумані... Чиє?...

І хто з ким на сонячнім герці?...

Я стримаю серце своє,

українське

розхрістане

серце...

А вона стоїть і кличе:

"Ти мій,

ти навіки мій!..."

І на владне рум'яне обличчя

впали тіні солодкі од вій...

"На чолі долоня холодна...

А серце - шматок терпкий."

В наведеному уривкові стоять три крапки після слів:

- а) "жах), б) "єдина", в) "Місто", г) "тумані" г) "серце"
д) "віл" і с) "холодна".

У всіх наведених нами випадках тими трьома крапками не були позначені "опущені місця", бо не пропущено там ні слова! Однак далі, за цілком такими ж трьома крапками криються важливі пропуски політичного характеру! Ось продовження:

" Там, де заграв багрянє полотна,
так призивно
кричать
гудки.
Я змалку слухав їх крики,
був одірваний
довго від них.
Місто,
північне
велике
я в обіймах твоїх...
Хоч похмуро-міцним монолітом
на козацьких кістках ти стоїш...
Ось морями встають обличчя:
чорнобриві,
старі,
молоді...
І все швидче і швидче, і швидче
серце бється й клекоче в груді...
Серце,
козацьке серце!...
Не хили свого обличчя,
не дичить
тобі тепер це:
Я зроблю тебе робітничим,
моє змучене серце!...
... Слухай...
Ось він іде
і бере Петра за вязи...
Його руки - грозові маси,
очі - повстання день..."

Порівнявши з оригіналом ми переконуємося, що після слів
"я в обіймах твоїх" є пропущені такі слова:

"Я на тебе уже не сердитий
Випав з рук непотрібний ніж!"

Рівнож ніхто не може припустити, що після слів "бере Петра за вязи..." пропущено п'ять рядків, бо ж далі стоять і

після слова "день" також три крапки, хоча не пропущено нічого! При тому пропущених п'ять рядків є остільки "виразні" під оглядом політичним, що виключена всяка можливість їх пропуску тільки "для скорочення"!

Ось ці пропущені рядки:

"Я чув
як майдан загремів, загув
Як Петра
поборов
Іліч".*

Правда, оборонці всяких "хвильовизмів", негайно, з наївним виглядом, відкажуть: - "але ж Гришко не ховається з тим, що Сосюра був і є комуністом"? - Так! "Не ховається", але й циган "не ховається" з тим, що його коняка "не мала язика"!

Ясно з наведених прикладів (а так спрепаровано весь текст Сосюриних поезій) що В. Гришко "не позичаючи в Сірка очей" запевняє немов пропуски він "позначив" (бо ті "позначки" зроблені навмисне так, щоб їх не було можна помітити) і вигадує немов вони зроблені "з метою скорочення"!

Далі ми подаємо докази, що зроблені В. Гришком пропуски основно і засадничо мінють зміст і уможливають підміну поглядів В. Сосюри - протилежними.

Серед інших спрепарованих В. Гришком творів Сосюри подав він на стор. 60-75 спрепаровані ним уривки з поеми В. Сосюри "Мазепа" (Ці уривки пізніше "пустив в обіг" в тому ж зфальшованому тексті, однодумць В. Гришка і товариш по школі" - Волиняк у "Нових днях").

Звірення з оригіналом цієї поеми Сосюри виявляє, що в тексті В. Гришка навіть "пропуски" не позначені цілком, тільки приховані одною крапкою, поставленою там де речення ще не кінчалось (так напр. після рядка: "встоять ніодна не могла". пропущено дальші слова "і потім вічно памята-ла").

Звичайно, подостатком місць де за "нормальними" трьома крапками, за якими не можливо припускати взагалі пропуски, криються пропуски, що сягають чотирнацяти і більше рядків (напр. після слів "він мусить бути при королі...", або одинацяти ("у всіх під віями гроза..."))

Після слів "і повести у вічну тьму"... бракує 14 рядків, після слів "То сльози Юзині були..." бракує також 14 рядків, після рядка "Яка я рада, любий мій!..." - бракує 6 рядків, а після "моя любов усе прощає" - дев'яти!

---

* За часів, коли Сосюра писав ці рядки, московські комуністи ще не відновлювали культу Петра I, якого в дійсності "Іліч" (Ленін) не "поборов", тільки... наслідував!

Там же де п. В. Гришко дав не звичайних три крапки, тільки один цілий рядок крапок - там вже пропущено ним 104, 110 і навіть 179 рядків, і то яких рядків! І все це в одній лише поемі "Мазепа"!

Ставимо собі питання: чим міг керуватися як В. Гришко так і п. Волиняк опубліковуючи так спрепаровану ним поему Сосюри? Бажанням спопуляризувати постать Мазепи? - Очевидно, що ні, бо: 1) Існує ряд творів тих авторів-чужинців, (перекладені на українську мову), які подивлялися Мазепу і свій подив та захоплення висловили в своїх творах. Ті твори - не треба препарувати! Однак цих творів ні п. Гришко, ні п. Волиняк не опублікували! Твір Сосюри не може спопуляризувати Мазепу, як додатню постать чи характер, бо не з цією метою писав свою поему Сосюра!

Це стане ясним, коли познайомимося з пропусками. Як ми вже казали, пропуски були зроблені аж ніяк не з метою звичайного "скорочення", тільки з метою приховати ті з поглядів Сосюри, які могли би особливо вороже настроїти до Сосюри українського патріота, а в тому і західнього українця.

Щоб не забирати місця на переддрукування величезних уривків пропущених В. Гришком і щоб зменшити прикрість, яку переживатиме кожен українець, читаючи ті обурюючі вигадки, що їх в догоду окупантам ширить Сосюра про Мазепу (як і про інших українських патріотів!) - ми обмежимося до подання тексту одного лише, відносно короткого пропуску: На стор. 61 згаданої брошури В. Гришка ("Засуджене й заборонене"...), читаємо:

"Та в парку бути не можна Івану
він королівський паж коханий,
і од зорі і до зорі
він мусить бути при королі...
... А Івану зазрили, ще й як!
І чув не раз мій чорнобривий,
- "Паж-українець, круль - поляк?
Та де ж це видано, панове!"

Тимчасом в оригіналі цей уступ виглядає так:

"він мусить бути при королі
коли вино рікою летється.
Король всміхнувся, і паж сміється,
він зна заздалегідь, здала
усі капризи короля,
він зна усі його секрети.
Кому завидна доля ця?
Не тільки подавать штиблети *
а подавать іще й серця:

*штиблети - полуботки, чобітки.

"водити дам вночі і днем,
на рандеву із королем,
забувши сон, любов утому
і як могила быть при тому
ходить навшипінках день за днем
ну словом - бути холуем.*"

Ось такі пропуски робить В. Гришко, наче б то "для скорочення"!

У душі наведеного нами пропущеного уривка малює нам Сосюра і вдачу Івана Мазепи і його ролі при польсько-му королі. Мазепа Сосюри захоплюється "Юзею" і вона закохується в нього, але Мазепа бачить, що король бажав би мати "Юзею", яка відкидає всі залицяння короля і щоб догодити своєму панові, звертається сам до короля з такою пропозицією:

"Так я зам можу помогти
як-що ясна величність Ваша
не погребує після пажа..."

Король згоджується й Мазепа для того зводить дівчину, щоб потім примусити її віддатися королеві! Коментарі зайві!!! Сосюра всупереч правді, зробив з Мазепи такого ж підлабузника і "холуя", яким сам був.

Польський поет Ю. Словацький в своїй трагедії "Мазепа" представив нам Мазепу лицарем, людиною шляхотною, відважною, людиною честі і джентельменом, що всіма згаданими прикметами користно відрізняється від польського короля Яна Казимира. Чому пп. В. Гришко (і Волиняк в "Нових днях") не популяризують хоч би цього твору, тільки твір Сосюри?

Чому взагалі популяризують серед нас поезії Сосюри? Адже ж, як поет, Сосюра не заслуговує на таке вирішення, щоб йому можна було "вибачити все", навіть коли прикриватися "аполітичністю" поезії!

Як українець же - він може займати "почесне" місце хіба серед яничарів, а не серед чесних українців. Ось, що писав Сосюра:

"А потім горе, через вінця
За те, що вірив я в слова
ї більшовика від українця
Ні як не міг я одірвать.
Петлюро! Я тепер червоний
Почуй же мій кривавий сміх,
Пришли мені із-за кордону
Пять тисяч гривень бойових"

("Поезії" кн. II, ст. 220)

*"холуй" - згірдлива московська назва льокая-підлабузника.

Чому ж звертається з таким жаданням Сосюра до Петлюри? Очевидячки тому, що він був в армії У.Н.Р. Як він потрапив до неї? Нас не цікавить те пояснення, яке давав Сосюра в своїх згадках (прозових) на ту тему, які можуть відповідати правді, а можуть і не відповідати, але нас цікавить, як він це зясує в поезіях, бо ж його поезії мають ширити і будуть ширити ідеї автора. Тимчасом в поезіях Сосюра про це так пише:

"І пішов я тоді до Петлюри
Бо у мене штанів не було
Скільки нас отаких біля муру
Од червоної кулі лягло".

Пояснення справді досить "матеріялістичне" хоча не досить ясне! Кілька сторінок перед тим (на ст. 14) було трохи інше автобіографічне признание:

"І я в петлюрівці пішов,
За джуру взяв мене сотенний
В мене була жага шалена
Помститись за мою любов"

Але й тут мотив маємо виразно особисто-еґоїстичний. Боротися за Україну не боровся, бо і у сотенного був "джурую" і пізніше авансував на джуру ж при вищій українській владі. З того приводу маємо такий спогад, втілений у вірші:

"Про сумне не згадую, не варто,
Кожний знає про долю таку.

З Кам'яні кюнаком я на варті

Груші рвав у Петлюри в садку". ("Поезії", т. II, 134)

Та всі ці "признання", повторюємо, робив Сосюра власне для того, щоб прилюдно покаятися, прилюдно засудити свої "злочини", щоб бути собі "за колегію Че-Ка"!

І тому Сосюра пише: "Ох, як би та повернути

днів моїх потік
знав би я - і од Петлюри
в перший день утік!

А далі змальовує відданість московському большевизмові в поезії в якій символічно описує вбивство рідного брата:

"Навів на мушку знак тризуба,

.....

Хай кулі виють темно й хитро
тепер, я хлопці, більшовик!...

Після цього у другій же книжці своїх поезій Сосюра запевняє::

"Ми - частина руху світового

Я - комуни кний електрон". ("Поезії" кн. II

ст. 196),

але й звертається до української еміґрації з такими словами:

"Ніщо не спинить нас! Ми местники народу,

Який на вас робив всі ночі! всі віки!

Ми лиш тоді зітхнем і крикнемо: "Свобода!"

Коли у горлі вам повернемо штики" (Там же, ст. 162)

Як бачимо, що до настроїв і почувань Сосюри не може бути будь-яких неясностей чи сумнівів! А тимчасом частина еміграції, і то з тої, якій збирався Сосюра в горлі "повертати" багнети, запаморочена ріжними "гришками", та іншими "волиняками" ось вже понад три роки захоплено "переживає" любов Сосюри до...У.С.С.Р., до Хрущова і його армії! І це не жоден парадокс, тільки сумна правда!

Справа в тому, що в ті часи, коли німці окупували Україну і московські окупанти України мусили її покинути, а маріонетковий "уряд" для України втік до Уфі - московські окупанти почали "розпалювати" патріотизм як у москвинів так і в ... українців. Москвинам нагадувано про їхню історію, про боротьбу за московську державність та будування імперії і з цією метою встановлено бойові відзнаки "ім. Мініна і Пожарського", "ім. Кутузова", "ім. Суворова", а в українців - апелювано до любви провінціяля до "родних мест", любви до "провінціяльної" говірки, до "садків вишневих" і т. п., виразно і щільно пов'язуючи цю любов з любовю до окупантів, до окупаційної армії - з відданістю Москві! Для викликання такої "любви", любви провінціяля, яка штовхає його з запалом допомагати "визволити" арміям "ширшої батьківщини" його "тіснійшу батьківщину" і було запропоновано в Уфі В. Сосюри написати відповідний твір. Так появилася вірш "Любіть Україну".

Цим віршом мав Сосюра заохотити своїх земляків битися з німцями під проводом Москви і бачити "Україну" тільки в блиску багнетів московської армії!

Завданням гришків і волиняків є пришепити ще й еміграції цей "уесерівський" советський патріотизм і з цією метою вони й пустили серед неї в обіг цей типово "провансальський" вірш, який запаморочені "політичні емігранти" почали повторювати з захопленням і очевидно з таким же розумінням, з яким повторюють вивчені слова й звичайні папуги!

Пропонуємо нашим читачам ще раз перечитати цей справді "холуйський" твір Сосюри, але уважно думати над значінням підкреслених висловів. Ось текст вірша "Любіть Україну":

"Любіть Україну, як сонце любіть,
як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.
Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну.
Красу її вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.

"Між братніх народів, мов садом рясним,
сієє вона над віками.

Любіть Україну всім серцем своїм
і всіми своїми ділами.

Для нас вона в світі єдина, одна
в просторів солодкому чарі...

Вона у зірках і у вербах вона,
і в кожному серця ударі.

У квітці й пташині, в електри огнях,
у пісні у кожній, у думі,
в дитячій усмішці, в дівочих очах,
і в стягів багряному шумі...

Як та купина, що горить - не згора,
живе у стежках, у дібровах,
у зойках гудків, і у хвилях Дніпра,
у хмарах отих пурпурових.

В огні кононад, що розвіяли в прах
чужинців в зелених мундирах
в багнетях, що в темі пробивали нам шлях
до весен і світлик і ширих.

Юначе! Хай буде для неї твій сміх,
і сльози, і все до загину...

Не можна любити народів других
коли ти не любиш Україну.

Дівчино! Як небо її голубе,
люби її кожну хвилину.

Коханий любить не захоче тебе
коли ти не любиш Україну.

Любіть у труді, у коханні, в бою,
як пісню, що лине зорею

Всім серцем любіть Україну свою, -
і вічні ми будемо з нею.

- Це, так би мовити "любов" колишнього англійського
віце короля до Індії, а не любов індуся!

Адже ж в цьому вірші до знудження говориться про "сон-
це", "трави", "вітер", "води", "зірки", "верби", "гудки" мо-
сковських фабрик, "стежки", "діброви" ну і... "соловіну мо-
ву", але ані натяку на ту Україну про яку Шевченко писав:
"я так її, я так люблю мою Україну убогу, що прокляну свя-
того Бога, за неї душу погублю"! Ні натяку на ту Україну
до якої звертався Олесь пишучи: "живи Україно, живи для
краси, для сили, для правди, для волі", бо у тої України
"стояли навкруги" "її вірні сини", а не московські окупа-
ційні армії і присягалися "рідні прапори в кривавих боях
ніколи не вкрити ганьбою!"

Сосюрина "Україна" тільки серед інших братніх "сове-
тських республік" сієє з наказу влади "садом рясним"
(офіційний епітет для України - "квітуча"), Сосюрина Укра-

Іна криється в шумі московсько-більшевицьких червоних прапорів ("стягів багряному шумі")! Більше того! Сосюра іна "Україна" раке в гуркоті гармат московської большевицької армії, що "розвіяла чужинців в зелених мундирах" (німців). Для "патріотів" Сосюриної "України" лише німці є "чужинцями", а московські большевики - найдорожчими ви- зволителями, що "пробивали" таким "холуям" як Сосюра "шлях" до їхніх "весен" з ласки Москви! Сосюра запевняє, що навіть московський наїд "не можна любити" як слід, коли не любиш української території і не бешся за те, щоб вона була московською "житницею", "сахарницею", "коцетаркою" і т. д., а наші "політичні емігранти" повторюють ті слова так, як в Шевченковому "Посланні" слова "німця": "Моголи, моголи..."

Проаналізувавши уважно, як текот вірша "Любіть Україну" так і організовану й плянову одночасну акцію преси, що раптом спопуляризувала цей вірш, поміркувавши над причинами, які могли спонукати до препаровання інших творів того ж Сосюра - нам стане ясним усе, навіть межуюча з цинізмом "ширїсть" новітнього "цигана", який "спускаючи товар" згадав і про те, що коняка ця "язика не має"!

Лишається тільки неясним одне: чому ті з українських справжніх емігрантів які здатні бачити якусь "Україну" в ... "багнетах" московських большевицьких армій - опинилися в Америці?

Рівнож цікавим є питання: як могло дійти до такого запаморочення розуму у справжніх українських патріотів, що вони не лише не протиставляються цій советофільській дурійці, а ще й допомагають їй захоплювати все ширші кола та деморалізувати їх?

Природно, що помиляються ті, які вірять немов справді Сосюра: "зазнав нещадного нападу з боку червоно-московської цензури і за нього навіть перепало московським журналам, у яких був надрукований такий вірш", бо мовляв цей твір показує Україну "поза часом, поза епохою", який не подає "образу соціалістичної Батьківщини, Радянської України" і т. д. "Автора і вірш недвозначно обвинувачено за те, що Україну пожано як "буржуазно-націоналістичну" в садах і квітах, та ще й з наголовком "Любіть Україну", а - яку? націоналістичну? буржуазну? Чому не сказано прямо - радянську?" і т. д. і т. д.

Тимчасом Сосюра написав "Любіть Україну" у 1942 р., а "зазнав нападу" (не такого вже й "нещадного") більш ніж через дев'ять років! Навіть В. Гришко, на стор. 34 своєї брошури уважав потрібним признатися, що Сосюра "Любіть Україну" (дослівно): "написав безперечно на пряме замовлення влади" та, що в "С.С.С.Р. воі давно вже засвоїли собі правило, що воі постанови влади пермаментно міня-

ються і відповідно до того мусять обов'язково ставати "козлами відпущення" ті, що в свій час вірно виконували змінену пізніше постанову... в С.С.С.Р. всі ті, кого обвинувачується в "ухилах" за те, що вони виконали в свій час завдання влади не тільки не намагаються перед владою виправдуватися, а навпаки намагаються якнайскорше самі себе перед владою засудити" (Це пише той В. Гришко, який, як ми бачили, навіть зфальшував ряд текстів Сосюра, щоб Сосюру спопуляризувати!

"Цензури", як такої, в ССРСР немає, а "напади" виконують щоб догодити владі такі ж яничари як і Сосюра, Хвильовий, Буревій, Хвиля і т. п. і т. п. на легкий порух московського пальця.

Отже - поскільки ми є свідками, як вчора "нешадно" засудили Берію, нині - так само "нешадно" нищать Сталіна - постільки час би вже було не приймати за "добру монету" того, що верешать московські підлабузники і пропагандисти, а керуватися власним розумом.

Всякий, що ще не позбувся цілком глузду може легко переконатися, що у вірші "Любіть Україну" всупереч тим твердженням "Правди", яким нам наказують особи, що захвалюють Сосюру, вірити, "Україна" показана не "поза часом і епохою" (оскільки, природно, мова не про саму тільки територію), а виразно і "чітко" визначено її "радянський" характер. Адже ж Сосюра в цьому вірші ясно каже, що московська советська армія несе щастя тій його "Україні", що та "Україна" Сосюри сяє щаслива "в огні кононад" московської армії і власне та армія несе на українську землю ту "Україну" Сосюри, на вістрях своїх багнетів!

Кожному ясно, що тільки маріонеткову, большевицьку, "радянську" Україну могли принести зі собою московські окупанти, які виступають у Сосюри в "Любіть Україну" як... "визволителі" від чужинців. Кожному ясно, що лише не українська "Україна", "Україна" Хрущових і Постишевих та всяких Чубарів може "сіяти" між "братніх народів", якими з волі москвинів стали народи "репрезентовані" маріонетковими "урядами" советських республік і які власне з волі московської стала... "братніми". Кожному ясно, що лише так звану "радянську", "соціалістичну", (створену окупантами) "Україну" можна побачити "в стягів багрянному шумі".

Отже повторюємо ще раз: вірш "Любіть Україну", написаний з наказу московської влади, в її інтересах, в році 1951 стає вже непотрібним, перейденим етапом і тому в ньому побачила "Правда" те, чого в цьому вірші ніколи не було. Побачила те все "Правда" лише для того, щоб дати зрозуміти Сосюрі, що надійшла пора на писання віршів таких як його вірш "Російський народі"... Сосюра зрозумів нову вимогу, і так, як попередю відмовився "від Петлюки",

так в році 1952 відмовляється від писаного в 1942 році вірша "Любіть Україну" і вже в 1954 році виступає зі збіркою "В саду Батьківщини".

І чи не було б злочином уважати й далі "Любіть Україну" за... "буржуазно-націоналістичний твір" та, вірячи ріжним "курским солов'ям", вчити своїх пластунів і молодь шукати "щастя України" в успіхах московсько-большевицької зброї?

Треба бути (кажучи делікатно) наївним забудьком якому вилетіло з голови все, що діялося до нині, все, що писав Сосюра, щоб захоплюватися такими поезіями як "Любіть Україну" і такими поетами та "українськими націоналістами" як Сосюра!*

Ми пам'ятаємо добре, що то Сосюра ще більше ніж тридцять років тому писав:

"Опівночі б'ють барабани
в розстріляне серце моє
Встають над Москвою тумани
І Ленін із гроба встає.
Встає він гроза капіталу...

(і т. д., далі, як у Лермонтова в поезії "Воздушний корабль")

Пам'ятаємо, що майже 30 років тому, той же Сосюра вихваляв у поемі "Г.П.У." московських катів власне за розстрілювання українських повстанців. Пам'ятаючи це все, - ще раз повторюємо: не дивуємося тому, що В. Сосюра написав "Любіть Україну" (большевицьку!), що плюгавив гетьмана Мазепу і захоплювався московським народом. Але ми дивуємося коли хтось хоче нас "навчити" бачити все у фальшивому світлі й змусити як в гіпнотичному сні ширити добровільно на еміграції те, що московські маріонетки ширили на окупованій москвинами території!

Більше того! Ми аж ніяк не дивуємося, що в роках коли "дебютував" Хвильовий - Сосюра спочатку "попав не в тон", а потім, побачивши як мусив скінчити "найвірнійший з вірних" - Скрипник, попав у розпач (1932 р.) з якої отямлюється в 1937 році і присягається:

"Іти завжди з братами в ногу
в цей день народові клянусь.
Клянусь і партії, й вождеві,
і дню, що в серці розцвіта,
клянусь і вам, сади вишневі,
колгоспні села і міста,
що буду скрізь єдиним, чистим,
як наші зорі і сонця,
і з честю імя комуніста
нести до смертного кінця".

Не дивуємося, що в 1943 році написав Сосюра "Любіть Ук-

---

* Чи справді був батько Сосюри француз, а мати - угорка - не знаємо.

раїну", а в 1947 році одержує "сталінську премію" і не дивуємося, що в 1953 році виступає він з віршом "Запроданці" в якому, звертаючися до політичних емігрантів всіх напрямків, пише:

"Ви продавали Україну
Й під ноги слались, як сміття,
усім, хто нам бажав загину,
і гнули перед ними спину,
криваві виродки життя!
.....
.....
Коли ж із неї вас прогнали
лебракувать в чужі краї,
а нагробоване забрали,
ви зненавиділи її.
Прийшла до вас негоди жура
з відплати огняним мечем,
ви проти неї стали хмуρο,
й полтавський адвокат Петлюра
став вашим богом і царем.
Колосся десь під вітром лине,
як моря шумного вали...
І покупця на Україну
Тоді ви в кайзері знайшли.
Ви приповзли до нас, як змії,
з полками лютими заброд.
Та з допомогою Росії
український вигнав вас народ.
Ми оновили все з любовю,
І знову розцвіли сади,
де ви пожарами і кровю
свої позначили сліди.
У вільній праці геній людський
щасливо глянув у блакить,
та замість кайзера Пілсудський
хотів Вкраїну в вас купити.
З народом російським ми дужі
в єднанні братньому завжди.
Не побоялись ми біди,
й знов опинились ви в калюжі.
Глуха, безсила і сліпа
не допомгла вам люті зміїна.
Як сад розквітла Україна
під знаком молота й серпа...
О, рідний край, о, рідний дім,
о, земле радістю багата,
колгоспних сіл краса крилата,

"і сонце Сталіна над всім.
А дець на смітнику чужому
в чужих лахміттях ви гнили.
Де "ваші" землі, "ваші" вишні?
Усе розвіялось, як дим...
Який фінал! Пани колишні,
і холуї панам чужим.

.....
.....
і замість Петлюри, що в Парижі
упав од кулі, як бандит,
Бандеру ви зняли на щит,
щоб наміри здійснити хижі.
Коли ж фашистівська орда
посунула на край труда,
щоб покорити нас під ноzi,
за нею їхали в обози
ви блідо в бренькоті бандур
під канонади перекати,
мов зацвілілі експонати
з музею воскових фігур.
Ви думали, що вас зустрине
із хлібом - сіллю Україна
під урочистий дзвін церков,
а вас із лісу, із туману
стріляла куля партизана,
і потекла гадюча кров...

.....
І після бурі, після мли
настала сонячна година.
Нам росіяни помогли
звільнити землю України,
звільнить і воззеднать її.

.....
Ми зводим сталінські будови,
до комунізму ідучи.
Сади, сади по всій Україні
і лісосмуги молоді.
І в дружбі сталінській єдині
ми в животворчому труді.
Хай грають серця струни чулі!
Я гнівом слово окрилю.
Так. Заслужив Петлюра кулю, -
Бандера матиме петлю....

.....
І марні спроби Пентагона
І Федерального бюро, -
Не низне долу стяг червоний,

"Як не тече назад Дніпро,
На все прийдешнього вершини
поклали сонячну печать.
О, ні, ніколи України
од СРСР не одірвать...."

Не дивуємося, що в 1954 році писав Сосюра :

"Я про Москву співаю знову,
її люблю еством усім.
Москва - яке коротке слово,
а скільки змісту в слові цім.
Москва - у полі стигле жито
і гул машин і шум дібров...
В цім слові будуть вічно жити
народів дружба і любов.
За тебе йшли ми на багнети,
щоб вічно ти була жива.
І пісню цю, як дар поета,
прийми, любов моя, Москва!

Згадавши ж Суворова, так захоплювався цей московський
"холуй" московськими перемогами:

"Твоя відвага соколина
сіяє нам крізь даль віків.
Не раз ти ставив на коліна
Росії лютих ворогів.
Ти простягнув звитяжні крила
аж за Дунай, і у громах
твердині горді Ізмаїла
перед тобою впали впрах.
Ти в Альпах брав, де хуги варта,
за висотою висоту.
І мародерів Бонапарта
громив на чортовім мосту."

І нарешті, не дивує нас, що Ів. Багряний "і же з ним" зна-
ючи всі ці "патріотичні" твори Сосюри, писав: "Знімаючи
шапку перед полум'яним патріотом, автором вірша "Любіть
Україну", я хотів би додати таке: відколи я знав Сосюру
особисто, він все був у конфлікті з окупаційною владою че-
рез свою полум'яну любов до свого народу".

Але дивуємося, що "западнікі" дійшли до того стану
отупіння, що П. Кисілевський "включив" москво- і комуно-
фільського вірша "Любіть Україну" до своєї читанки, укра-
їнські пластуни почали ширити його серед пластунів і на-
віть О.О. Василіяни, у виданій ними читанці "Золоті веро-
та" зробили на стор. 26 рекламу цьому перекінчику, атеїс-
ту, комуністу і московському наймиту в одній особі та йо-
го большевицькому віршу "Любіть Україну". На стор. 180 це-
їж читанки віддрукувано іншого вірша в якому заповідав
Сосюра, що московські "визволителі" (вони не названі,
але ясно про кого мова) "ударом огнистим" ушасливлять і
"звільнять" Україну, на якій "знов (це б то як і перед
нападом німців) "розцвітуть квітки"! Цьому - справді слід
дивуватися!

І. БАГРЯНИЙ .

ЩО ПРОПАГУЄ БАГРЯНИЙ У СВОЇХ ЛІТ. ТВОРАХ?

Щоб дати ясну відповідь на поставлене нами питання, мусимо попереду з'ясувати чому саме ми розглядаємо мистецькі твори І. Багряного лише з погляду ідеологічного та чому є правильним, оскільки мова про творчість І. Багряного, висування цього питання на перше місце.

Наше становище в порушеній справі можемо висвітлити в трьох тезах:

Першою такою тезою є, що автора, який виступає з твором прекрасного письменства, а не зі спогадами чи науковою історією не зобов'язує цілком т. зв. "правда історична", а тільки зобов'язує "правда мистецька". Не важким є чи так було, як описує автор, натомість важливим є чи так могло бути, чи імовірним є все описане автором.

Визнаючи цю тезу ми не збираємося відбирати у І. Багряного його право здеформувати й викривити до непізнання відомі нам факти. Він, як мистець, має це право і коли б ми розглядали його твір з погляду тільки і виключно мистецьких якостей - ми б домагалися від нього збереження лише самої "мистецької правди". Однак за нами у всіх випадках зостається право усталити ті інтенції, які керували автором, змушуючи його викривлювати правду, і право зробити з того приводу свої висновки.

Друга теза, яку мусимо з усією рішучістю висунути, випливає з того, що кожний мистець, в тому і кожний письменник, творить не для себе тільки для інших, хоче, використовуючи для того мистецькі засоби, впливати на сучасників і нащадків, хоче їм прищепити певні погляди - хоче "вести на рід", в мові якого він пише. Власне щоб прищепити певні погляди, письменник не раз свідомо порушує історичну правду, достосовуючи її до своєї тенденції, до ідей ширених ним, а читачі всіх народів саме тому також оцінюють у першу чергу твори письменства в залежності від вартості ідей, що їх вони пропагують.

Третьою тезою нашої є: поскільки письменник свідомо хоче прищепити читачам для яких він пише, певні ідеї, повести їх тим чи іншим шляхом - постільки й читачі мають не тільки право, але й обов'язок у першу чергу розглядати всі його твори з погляду вартості тих ідей, які вони ширять. У випадкові ж коли певний письменник ширить твори, що пропагують у першу чергу ті чи інші політичні погляди серед політичної еміграції поневоленої нації, яку чекає важка

боротьба за саме існування своєї нації - обов'язком політичної еміграції є з'ясувати чи ширені ідеї зміцнюють національну спільноту і загартовують її до дальшої боротьби, чи навпаки розбροкують еміграцію ідеологічно, а також ослаблюють національну спільноту і забезпечують ворогові легку й цілковиту перемогу над нею.

Те все, що сформульовано в поданих трьох тезах не є дискусійним, більше того, воно при розгляді творів самого Багрянного має абсолютну, обов'язуючу всіх, силу тому, що сам згаданий автор у своїй статті "Думки про літературу", друкуючій в збірнику "МУРу" з 1946 року, бачить призначення письменника в тому щоб бути "войовником за певну ідею" /ст. 25 /, щоб "братися за перо, як за зброю..." в ім'я "великої ідеї". Більше того! Багрянний ставить у тій статті питання: "чи має право письменник всяке своє писання пропагувати?" і слушно твердить, що такого права не має! Бо, пише Багрянний, ширення шкідливих ідей і шкідливих творів "розходиться з інтересами спільноти, з інтересами нації". Письменник "не має права", пише Багрянний "калічити серця і душі молоді". І там же ставить питання: "Чому всі слушно вважають, що за продукування отруйної ковбаси, того, хто її продукує, треба садити до тюрми і так само вважають ті, хто продукує отруйну ковбасу і боятися цього. А чому ніхто не задумується над тим, що ті, хто продукує отруйну літературу так само заслуговують на подібну кару?" /там же, ст. 25 /.

Так, як бачимо сам Багрянний визнає, що за продукування "отруйної ковбаси", слід судити і карати не "ковбасу", а "ковбасника" і що це є ясне не лише споживачам, але й "ковбаснику" та, що сказане розтягається і на літературу.

Наведені нами автентичні слова самого Багрянного, за власним підписом добровільно висловлені на еміграції, управнюють нас до застосування їх /тим більше, що вони цілковито відповідають прийнятим нами тезам/ і до творчості самого Багрянного, інакше кажучи до того, щоб проаналізувавши думки, погляди й інтенції "Огненного Кола" та інших його творів що, їх автор, опублікувавши для того ті твори, хоче ширити серед нас і, оцінюючи ті погляди зі становища нації, "судити" за них, кажучи словами Багрянного, не ті твори, тільки їх автора.

Саме тому й мусимо на початку сказати кілька слів про Багрянного, слів опертих на аналізі тексту його творів.

Іван Багрянний /автентичність прізвища більш ніж сумнівна / за часів існування української держави був малим хлопцем /вродився в 1907 році / і тому не розумів значіння подій, що тоді відбувалися, хоча можливо, маючи II-12 років і бував на якихось аматорських просвітянських виставах.

Не зфальшованої історії не знав, а запізнався лише

з викривленою в московському інтересі і достосованою до матеріялістичних теорій, "історією України", пушеною в обіг в "У.С.С.Р."

Обертався імовірно серед комсомольців. Був він, як це видно з його писань, матеріялістом, атеїстом, інтернаціоналістом-москвофілом і ... "однодумцем Хвильового". Захоплювався він, як московськими так і українськими комуністичними письменниками, а зокрема - значно старшим за нього М. Хвильовим. Тому він ставився вороже до "жовтоблакитного бандитизму", до "петлюровщини" і уважав, під впливом літератури, справедливими переслідування українців-"контрреволюціонерів". Багрянний, подарувавши москвинам вигублення в 1921-22 рр. штучним голодом коло шости мільйонів українського населення степової України, наївно уважав, що перед ним, як "пролетарем України", "відчинені всі двері", а маріонеток Москви /українського походження/ уважав за самостійні постаті. Наслідком того він в період між першим і другим голодом писав:

"Давно ударили фанфари перемоги,
То вийшли ми з ночей, то вийшли ми з землі,
Тепер рости б нам! Клекотать! Гремить!"

/1928 р./

Багрянний у своїй наївності не розумів, що "фанфари перемоги" справді "ударили", але... тільки для москвинів, які й "росли", "клекотали", "греміли".

У цьому періоді він /1927 р./, не розуміючи української дійсності і не розуміючи всієї актуальности справжніх ідей Шевченка, пише про "забуту глиняну постать" на Канівській горі і звертаючись до неї, перекоує, що немає причин до песимізму, що злидні впертих хуторян є явище переходове, бо "гряде урбанізатор", який "розставить дивні комини" й "Дніпро замкне у шлюзи, як в штани". Адже ж "гуде мотор десь, протиная обрій - то в новий день" вже не архаїчний Шевченко, а "новий пророк гряде... йде він, новий у панцирі закутий".

Так Багрянний-поет, захоплено танцюючи перед важкою колісницею московських завойовників, чепляючися до задка тої чужої колісниці, викукував у своїх поезіях до Шевченка: "Твій вік давно одспіваний, пропав. Мабуть тому ти глиняний, забутий і пилам днів мов попелом припав".

Але потроху Багрянний, слідом за комуністами типу Хвильового, почав помічати, що лише на словах панує воля, лише на словах український /територіяльно/ пролетаріят є паном на своїй землі, що жменьку українських комуністів московська влада використовує не гірше ніж Катерина II гайдамаків! Однак наслідком цих помічень у цих яничарів зявилося невдоволення, а потім - ненависть, не до московського народу, а тільки до самої керуючої верхівки в Москві. Але ця ненависть мала дуже мало спільного з українським

патріотизмом і українською свідомістю! Багрянний хоча став "опозиціонером", та, як і Хвильовий, не став українцем-націоналістом, тільки став ворогом пановання "Сталінської клітки", яка, на його думку, спроневірилася тим комуністичним ідеалам, які він, під керівництвом слуг тої ж Москви, навчився вважати чимось святим і непомильним. Так став Багрянний однодумцем опозиційної до уряду частини комуністів українського походження, які твердили, що Сталін допоміг комуністичній революції потрапити "в раковину з калом". Як такий "комуніст"опозиціонер він мусив втратити своє упрямілейоване становище декоративного "представника пролетаріату" і "гегемона", був оскаржений у тому, що є "ворогом народу" і правдоподібно потрапив на заслання. Але все вказує /"Морітурі", "Гетсиманський Сад"/, що він і далі почував себе апостолом "справжнього" "ідеального" комунізму та дивився на світ, національні відносини і на український проблем очима матеріаліста і комуніста, а тим самим: був і далі завзятим ворогом не лише "жовтоблакитного", але всякого українського націоналізму.

Ми, поскільки мова йде про часи до другої світової війни, не ставимо в вину Багрянному тих його поглядів, враховуючи, що він не міг, виростаючи в ті роки коли він ріс, маючи таких батьків, яких він мав і учився в тих школах в яких він учився, набути інших поглядів.

Але в році 1941 Іван Багрянний дістався на Захід, а від 1945 року жив в умовах вільності і мав змогу: а/ зробити грунтовну ревізію всього того чому його навчили в/ пізнати здобутки вільної науки про минуле українського народу, збагнути причини клькавіковсі порожнечі між українським і московським народом та кнечности дальшої боротьби між ними й стати після того українцем, що переборов у собі всі московфільські симпатії та погляди. Засвоївши все сказане міг І. Багрянний почати "нове життя" і працювати для зміцнення української національної спільноти, для зміцнення в українців свідомости, що та спільнота мусить, або перемогти московський нарід або - згинуть.

Тимчасом І. Багрянний, як побачимо з аналізу його теперішніх поглядів, не тільки не став у число справжніх борців за відновлення української держави, не тільки не засвоїв інших поглядів але, користаючи з волі, яка пакує в некомуністичному демократичному світі, взявся за ширення тих же ідей, які він ширив на окупованій Україні, взявся з усією енергією поборювати всі прояви всякого українського націоналізму, прищеплювати матеріалістичні погляди на світ, вибільювати московський нарід і трактувати "народи ССРСР", як щось подібне до спільноти, скеровуючи всю ненависть української еміграції проти ворогів тої чужої нам спільно-

ти, а не проти головного ворога українського народу - народу московського.

В рямцях тої, його злочинної пропагандової акції й було недавно написане "Огненне коло", до розгляду якого й переходимо.

Щоб зліквідувати вплив національно-думаючої інтелігенції на молодь і маси, намагається Багрянний в "Огненному колі" відколоти їх від тої української інтелігенції та висміяти і скомпромітувати виховання в національному дусі, карикатуризуючи його до непізнання! Репрезентант галицької молоді - Роман, наче б то "прозрівши" в огні страшної дійсності, так з наказу Багряного говорить про це виховання. "Була в мене гарненька хатка в душі... Хатка, що її збудували змалку різні вишивані дядьки"... Знаєш, хатка з "козаченьків", з "воріженьків", з шароварів широких як Чорне Море, з "гаківниць" з "оселедців"... "Воріженьки" були такі милі й безобидні, а війни власної ніякої й не було, був тільки "герць", така парада, гулянка". "Тимчасом діють не цукоркові "воріженьки" і не цукоркових "козаченьків" треба і не цукоркових душ... Іншого тут треба! Бо не "воріженьки" діють проти нас, а діє математика! Діє ворог озброєний математикою!... А математики нас якраз і не вчили!" /стор. 122/.

Багрянний чудово знає, що "дядьки" вже за Центр. Ради не були прихильниками тої "етнографії" про яку він пише, прекрасно знає, що "дивізійники" виховувалися під впливом О.У.Н., якій скорше можна закинути надмірно-негативне ставлення до національних одягів і т. п. та власне захоплення "математикою", вчили ж їх воєнної науки німці, що шанували математику більше за москвинів. Все сказане знає Багрянний, але йому треба фальшувати правду і згущувати барви. Тому він далі переконує своїх читачів, що на західних землях "вчили хлопа тільки свиней пасти, згідно національної традиції нашої" /123/. Таке фальшовання має викликати у читачів недовірря до всіх тих чинників, які мали голос в українському національному життю Західної України й еміграції, щоб штучно створити темне, аж чорне тло, на якому з усією яскравістю має сяяти та "школа", яку пройшов сам Багрянний!

Московська комуністична влада, пише Багрянний, "хлопа вчила не кадилом махати і не тільки вівці пасти" бо "Хто ж це пре як не хлоп". А у того "хлопа" вигукує істерично автор устами якоїсь ляльки: "танки! У них літаки! У них командири!" /123/. Хто ж був такий мудрий, хто так блискуче "озброїв" того "хлопа" і виховав йому "командирів"? Багрянний дипломатично промовчав бо і так є ясним, що ... тільки московська комуністична влада!

Щоб інспірувати читачеві таку високу думку про своїх вчителів, Багрянний, як бачимо, не лише свідомо зфальшував українські відносини та скарікатуризував український рух,

але й для звеличення москвинів, їхньої "математики" - ніде ані натяком не згадав про те, що та "математика" /його "вчителі" кажуть: "техніка"/ була у великій мірі... американського походження! Під той час коли відбувалися бої під Бродами Московщина вже одержала від Спол. Держ. Півн. Америки: 131.000.000 автоматів, 8.200 протилетунських гармат, 14.700 літаків, 375.000 тягарових авт, 52.000 "джіпів", 35.000 мотоциклів і т. д. Навіть таж Америка мусіла дати "математикам" Багряного, що "озброїли хлопа", 15.000.000 черевиків бо і того вони не мали! Та ж Америка зруйнувала німецьке постачання, транспорт і знищила бази з паливом, таким чином майже унеможливилюючи німцям протиакцію! Цього всього засліплений "сяйвом" вигаданої "советської" математики, "модерної науки", не хотів побачити Багрянний. При тім слід підкреслити, що в уяві Багряного, коли він писав ті слова, виблискувала не думка про натиск виховачів на так зв. "стислі науки", навіть не про засвоєння прикладних наук, а саме думка про "техніку" і вміння нею користатися. Правдоподібність сказаного підтверджує те, що на ст. 123 і 124 Роман сам зводить цю "математику" лише до танків і літаків. Тимчасом ця "математика" з якою зустрівся Роман, як ми бачимо, була не московська, тільки - американська!

Як письменник, що пише твір красноґо письменства - Багрянний мав право і це промовчати, поскільки він хотів, фальшуючи правду, ширити шкідливі для українського народу, деморалізуючі читачів ідеї. Але ми, ствердивши і викривши тенденції для реалізації яких Багрянний на сторінках 122-123 зфальшував історичну правду, мусимо уважати доведеним, що він це зробив для пропаґанди фальшивих думок, ширення брехні користної лише Московщині.

Стосований Багрянним спосіб карикатуризованя некоммуністичного українського руху - це стандартний спосіб коммуністичних письменників, що виконуючи "замовлення" окупаційної московської влади і партії, власне цим способом намагалися скомпромітувати в свідомости народу національний український рух!

Так напр. завзятий коммуніст М. Куліш, подібно висміює в свому "Народному Малахю" тих хто висунув Укр. Центр. Раду, хто її підтримував і йшов зі зброєю проти московських наїздників та їхніх нечисленних допомішників українського походження. Висміює їх в особі "Малахія Стаканчика", який, звичайно, також має ту фатальну "вишивану сорочку" і "е мішанином села Вчорашнього", висміює їх в особі "дядька Тараса" з Києва" у Мині Мазайлі, що рівнож є "вишиваним дядьком".

М. Куліш писав на "соціалістичній батьківщині" і тому ясно вказав у свому "Мині Мазайлі", скарикуризувавши і висміявши українців, що хотіли своєї України, на кого треба орієнтуватися - на комсомол!

Червоний /перепрошую - Багряний!/ та його однодумці не можуть цього так ясно тут сказати і замість цього "дипломатично" кажуть: "вчиться у М. Куліша і у М. Хвильового", а ті вже навчають мріяти про "Загріню Комуни", ідеалізувати чекістів і глузувати з українського національного руху.

На еміграції ж і проф. К. Шерех ще у своїй доповіді на з'їзді МУРу пробував переконати еміграцію немов Українська Держава, за яку боролися в 1917-20 роках, була чомусь в уяві її оборонців: "громадою заквітчаних хуторів" і що від тої України, зрозумівши наче б то, що "такої України не може бути"... "відвернулося покоління 20 років з глумом розчарованої надії" /МУР ст. 56/ і... почало шукати нової України. Ту "нову" Україну знайшов, пише дослівно К. Шерех, у першу чергу "М. Хвильовий своїми українськими комуністами" і так "влив новий зміст" /очевидно зміст комуністичний/ в Україну. Така (вже комуністична і залежна від Москви/ Україна, на їх думку, може бути, а за іншу - смішно боротися.

Самозрозуміло, що і М. Куліш, і Багряний і проф. К. Шерех користуються відомим пропагандовим засобом, а саме - ненавистній їм націоналістичній Україні наліплюють етикетку "вчорашньої", це б то "архаїчної", "не модерної" України, етикетку, що завжди впливає на тих читачів, що не звикли думати. Тому у Багряного навіть Шевченко - "глиняний", у М. Куліша Стаканчик з "села Вчорашнього", у проф. Ю. Шереха "прошання" таке бажане йому з Україною "вістниківців" - є "прошанням з учора" і нарешті в "Огненному колі" ціла думачка не по комуністичному Галичина стала "вишиваними дядьками", що живуть архаїчними "герцями" та "гаківницями"!

На тлі поданих фактів є ясным чому Іван Багряний хоче змусити своїх читачів побачити тих "вишиваних дядьків", яких в дійсності не було, чому порівнює їхню допотопну "науку" з "советською математикою". Він хоче щоб його читачі як і комуністичні елементи окупованої України, "з глумом розчарованої надії" відвернулися від тої України, яка боролася і хоче боротися проти Московщини і повернулися серцем до "советської людини" взагалі та взялися вчитися від "комуністів Хвильового", від комсомольців /"Мина Мазайло"/ і почали, як і Сосюра, о тетерівши цілком, бачити "Україну" в "огні кононад" советської окупаційної армії, "в багнетах" тої ж московської советської армії і "в її стягів багряному шумі".

Що це є не лише теоретичне наше припущення, а безсумнівний факт - про це свідчить дуже спритна і добре організована акція в пресі, якою спопуляризовано серед політичної еміграції віршований заклик Сосюри любити всім серцем У.С.С.Р., большевицьку "Україну". З цього заклику, що зветься "Любіть Україну" і що був написаний Сосюрою в Уфі на замовлення партії, взяті наведені нами дослівно слова.

Соскрина "вишнева Україна" /поза багнетами московської армії / складається лише з "зірок", "верб", "квіток", "пташок" і "солов'їної мови" - але від так "уквітчаної" України не закликає ні Шерех, ні Багрянний, ні однодумці Багряного "відвертатися з глумом", бо ж ця їх "вишнева Україна" не обернута найженими багнетами української національної армії проти московських агресорів, тільки вже "між братніх народів", а в першу чергу, самоозрозуміло, - московського, наче б то "сіяє" "садом рясним" /людей після голоду поменшало, "садів" таких як у Вінниці, - побільшало!).

І цю "Україну", "сяючу" для Соскри та його популяризаторів лише в "огні канонад" московських армій, в огні "катки" і хоче навчити нас любити Багрянний та його однодумці. Для Соскри "огонь" "катки" і "багнети" московських армій - є його укоханю "Україною". Чи ж дивно, що Багрянний своїм "Огненим колом" хоче нас переконати, що озброєна "катками" армія "С.С.С.Р." - не є нашим ворогом, що в кожному її танкові сидить "Україна".

Маємо отже перед собою безсумнівну явну агітацію на користь ворога, агітацію, яка веде до національної зради і приготує еміграцію до проголошення в критичну хвилину /в ліпшому випадкові! / такої нейтральності, як та, що її проголошували в 1917 р. розкладені соціалістичною агітацією, українські полки в Києві!

У своїй протиукраїнській пропаганді Багрянний використовує також і інший демагогічний "аргумент". - Його маріонетка - "Петро" щоб викликати симпатію й довіря західнього читача, на стор. 124 виступає в ролі "шляхетного оборонця" навіть галицьких "вишиваних дядьків" /не нарікай і на своїх "дядьків", може і вони на щось потрібні! / щоб тут же дати змогу Багряному, вже устами Романа, сказати: "Хотів би я бачити їх тут, ось тут!"

Так прищеплюється думка немов українська "дрібна буржуазія" лише висилає інших битися за свої інтереси, сама ж - ховається. А щоб далі показати, що ті "вишивані дядьки" справді взагалі були ні на що не здатні - вкладає Багрянний в уста, вивченого "дядьками" таку елементарну нісенітницю про Хмельницького, що з одного боку має стати кожному читачу ясным, що "вишивані дядьки" не навчили Романа навіть власної історії, а з другого боку Багрянний, навіязує до тої нісенітниці тут же пропаганду московсько-"советської" ненависти до "ворога" взагалі /звичайно - ворога ССРСР/, яка поручає... вбивати і мучити полонених!

Багрянний тим хоче виховати яничарів, яким чужі загальнолюдські моральні норми, щоб їх потім використати в чужих інтересах. Багрянний хоче прищепити скажену ненависть до ворога, але... але тут же хоче нас переконати, що ворогом не сміємо уважати тих комуністичних армій, які підбивають під

під московську владу світ! Натомість, безперечно, має він невисловлене таємне бажання щоб серед своїх ворогів ми почали бачити і тих "вишиваних дядьків", які наче б то вміли лише обдурити Романа та організувати ту урочисту маніфестацію у Львові на честь свого війська. Опис тої маніфестації зіставляє Багряний на ст. 14-15-16 зі сценою вигаданого ним ганебного розвалу того війська на фронті і втечи, підчас якої Романа "всі покинули". Щоб ще більшу привру прокопати між пересічним вояком і провідними українськими колами, Багряний, тут же, пише про той "сон" Романа, що він "не добіг того місця", коли на трибуні появився Вехтер, що приймав дефіляду. Однак Багряний сам ласкаво тут же доповнив перерваний сон згадкою про "панка в окулярах" у "поштивій позі" перед губернатором Вехтером і про інших "панків - стовпів міста Львова", які рівнож рабські згиналися перед тим же Вехтером.

Це знова доповнення до "вишиваних дядьків", це та ж пропаганда проти українців, що не є комуністами, що не виховувалися на вигаданій Багряним московській "математиці", що не стояли "в поштивій позі" перед Сталінном чи Постишевим, що не вискакували з ліжка, як хворий акад. Богомоллов на вістку про ухвалення "сталінської конституції", співаючи інтернаціонал!

Щоб прищепити читачеві ще й думку про злочинність поступовання українських діячів некомуністів, Багряний хапається випробованого моск. большевиками ще в 1917 році способу. Тоді, щоб викликати обурення вояцької маси / в тому й молодих старшин / проти московського царського уряду й командування, широко писалося про те, як наче б то той уряд стало кидав у бій дивізію імперської армії незабезпечені навіть рушничними набоями проти блискучо озброєного ворога. Тепер І. Багряний стосує той же спосіб і намагається переконати читачів, що дивізію кинуто в бій без попереднього вишколу і у порівнянні з московською большевицькою армією - примітивно озброєною.

На стор. 41 читаємо про те, що наче б то дивізію кинуто в бій лише з "парою мінометів", з "одним танком-тигриком", з "кількома батареями", що треба було тягнути їх кінцями. Кинуто - "проти такої сили силищ", яка "мала батерії рухані тягачами сталевими та гармати-самоходи", а тут ралтом Петро, звичайно буш. советський старшина, з "жахом" бачить, що має... коней!

Далі не раз натрапляємо в "Огненному колі" на нічим незасаднену, крім бажання залякати читача, гльрифікацію московської зброї й техніки. Так напр. на стор. 129 говориться про те, що "вогнь "каткш" нагонив містичний переляк... перед "каткшами" летіла жаска легенда витворена на нешад-

них східних побовишах" і наводила жах "навіть на німців - випробованих в боях фронтовиків".

На тлі наведених слів набирають властивого значіння такі слова "Організувати дивізію було кому, але відстояти її від запланованої, злочинної віддачі на масакру не було кому..." / стор. 35/ що Багряного обходить уся неймовірність такого "пояснення" в умовах коли німцям був потрібний кожний вояк!

Для того щоб надати ще більше переконуючої сили цій брехливій пропаганді і викликати у бушних вояків зненависть до діячів українського національного руху, щоб більше ясним зробити закид про "заплановану злочинну віддачу на масакру" - вперто на багатьох сторінках, все, вертаючись до цієї вигадки, торочить Багрянний про втечу з поля бою німців взагалі, а командуючого складу частини дивізії - в першу чергу.

На стор. ж 61 читаємо про "гнів" дивізіоників на своїх "вчителів" і "союзників", що "так безпардонно зрадили їх, лишивши на призволяще, повтікали". Перед самісіньким боєм наче б то виявилось, що вони фактично лишилися без старших командирів... німецьких начальників, що "всі вночі шезли". І тут же чулка: "30 німецький полк зрадив і перейшов до ворога".

На стор. 43 читаємо: "німецький генерал стоїть немов на шпильках і ледве утримується, щоб раптом не чкурнути і не втекти" - бо десь гуде ворожий літак. На стор. 34 пише Багрянний, що "німецькі армії... розбиті на Волзі... летіли "на зламання карку", відступаючи панічно" або "Вигляд тих частин вермахту був панічний, повна розгубленість і переляк... В їхніх очах був жах..." На стор. 88-90 описує нам Багрянний паніку серед німців, що стояли на чолі дивізії. Командант її Фрайтаг "блідий і зіртований" "здезергував" і втікаючи кричав "Шнель, шнель! шнель!".

Щоб належно оцінити ту тенденцію, що змушувала Багряного так безцеремонно гвалтувати правду, мусимо нагадати: І/ що модерне озброєння, яке мала дивізія, всупереч фантазіям І. Багряного, в дійсності не відіграло рішальної ролі тому, що німці приділили ту дивізію, до кількох німецьких дивізій, які й діяли, як бойові одиниці одної групи 2/ з поданого факту впливає уся кмічність і безглуздість вигадки про "заплановану злочинну віддачу" укр. дивізії "на масакру" / стор. 35/ і 3/ частини нашої дивізії приділені до німецьких дивізій перебували кілька днів в оточенні разом з тими дивізіями, при чому всі ті дивізії могли прорватися з оточення кожного дня, однак того не робили, бо їх завдання було стримувати якнайдовше московський наступ. Прориватися з оточення почали згадані дивізії щойно після одержання відповідного наказу, в напрямці, який вказу-

вали німецькі літаки.

Ми не заперечуємо права авторові випачувати до непізнання правду, не відбираємо права ширити вигадки не про здачу в полон / у полон - німці не раз здавалися!/, а про "перехід" на бік москвинів цілих німецьких полків, але не можемо зректися свого права не лише оцінити належно наміри, для здійснення яких Багрянний викривлює правду, але й протидіяти його злочинній шкідливій пропаганді, яка має на меті в першу чергу викликати серед українських мас озлоблення й недовіру до всіх тих кого потрібно Москві і Багрянному зачислити чи до категорії "вишиваних дядьків", чи до "панків - стовпів міста Львова", це б то до всіх хто є ворогом Московщини і стремить до відношення своєї державності. Тих, які хотіли б боротися з москвинами представляє Багрянний примітивними "вишиваними дядьками", "панками", що хотіли б "хлопа" бачити свинопасом, що вислугуються перед окупантами /німцями/, що в угоду їм посилають на "запляноване" винищення найкращі сили. Тут же, кожним рядком свого пропагандового твору хоче Багрянний переконати читача, що взагалі безглуздя є всяка спроба боротьби з такою непереможною, озброєною найвищою технікою, такою послідовною і могутньою силою, якою диспонує Кремль.

З цією метою автор все наново і наново розповідає про розторошуючу могутність тої сили та про жадливі наслідки спроби поставити їй чоло і безглузду злочинність кинення в бій 12 тисяч "недовихколених", "недосформованих", "неозброєних як слід" українських воjákів. Звичайно для досягнення тих же злочинних пропагандових цілей Багрянний промовчує і про те, що вишкіл дивізії тривав коло 12 місяців і що німців вишколювано тоді не доше і що його славні московські "математики" кидали в бій також і українські маси... без жодного взагалі вишколу і без зброї!

Вже на стор. 32 говорить Багрянний про "12 тисяч приречених" /моск. "абречьонних", це б то "рокованих", "засуджених" / на знищення, дивізійників. Сторінки 63-69 це понура картина підсвідомого спротиву людини, керованої тваринним жахом та інстинктом самооборони. Жодної майже одиниці, яка б жила чимсь іншим. На стор. 99 знова читаємо "на всьому просторі жадлива паніка" і люди питають себе: "куди їм бігти", "в який бік"?

На стор. 102 мова про "втікачів", що втікають на Захід, але не від "кого" тільки - від "чого" і "вони потрапляють із вогню та в полум'я".

На стор. 127 Багрянний, забувши певно, що він мав би бути "з нами" описує, смакуючи, погром дивізії, паніку і втечу тої, в дійсності ненавистної йому, дивізії! Читаючи, подані нами далі для прикладу, рядки, здається, що це пише

письменник з табору тих хто наступав під Бродами, який, захоплений перемогою, пише про свого ворога: "... багато лишало зброю й кидалося панічно рятуватися втечею наосліп. Серед таких повстало велике смятіння. Хлопці здирали з себе відзнаки, дерли документи, викидали шоломи, палили листи від матерів і коханих, здирали й викидали уніформи, теряючись перед лицем видимої смерти"... "вогонь" "катюш" нагонив містичний переляк". "Товпища втікаючих ударилися об вогненну стіну.... і побігли назад. Побігли панічно на схід. Заметалися безтямно на вже перейдених шляхах"... "Все котилось у прірву"... "Над землею стоїть пекельний рев танків і гармат-самоходів і безлічі машин", які "пруть на захід сталевими потоками".

Сторінки І36-І37 - це один "пеан" ... поразці, яку зазнав ворог Багряного - українська дивізія, це демонстрування тваринного страху, беспорядности, слабодухости дивізіяників у обличчі непереможного наступу "сили зі Сходу".

Сторінка І4І показує нам ще й ще загин усіх , хто важився ставити спротив. Усі вони гинуть, як зайці підчас облави! Для доповнення образу цілковитого духового розкладу, знищення й нездатности до будь-якої дії - на стор. І54 малює нам Багряний безуспішні спроби Петра, звичайно, колишнього советського старшини, зорганізувати хоча найменшу спробу свідомої оборони.

Все сказане попереджували , гіперболізовані до остаточних меж, картини налетів "ворожої" авіації і опис жахливої сили московського наступу. Читач, за задумом автора, повинен поставити собі тут питання: чи то не на "вишиваних дядьках" спочиває уся відповідальність за безглузде винищення "невишколених, недозброєних, наївних хлопців?"

Розгортаючи перед читачем такі картини, Багряний пильно однак дбає щоб вони всумі не викликали найменшої ненависти чи ворожости до москвинів, щоб не скріпили національних почувань читача.

Багряний знає добре, що людина може почувати ненависть до особи , може почувати ненависть до певного народу, але не може її мати до чогось "безособового" і тому залюбки послуговується такими означеннями для наступаючих московських армій, як "воно", "мана", "диявольська сила" (стор. І40). Ось цитата: " - А так - згодився якийсь старий вояк, закивав з гіркою міною. - А так. Від "тих" не можна захиститися, байка, "квач"! Вони голі й босі, вони голодні, вони їдять варену пшеницю або сиру кукурудзу замість хліба й чоколяди, і пруть все вперед, і б'ються , як чорти... Як чорти!!

І був в тім голосі страх, але й була нотка захоплення. "

Де-коли пізніше, вправді згадуються "червоні частини" і "більшовики", але частіше "ворог". Для того ж щоб під словом "ворог" не почав хтось розуміти тих же москвинів і щоб так усе-ж не викликати скріплення українського націоналізму - Багряний зробив центральним питанням "Огненного жєла" - питання: "хто ж є тим ворогом"?

Тут веде пропаганду Багряний , агітуючи вже не лише "західнього" українця, але й тих "східняків", що можуть на еміграції зарази-

тися українським націоналізмом. Саме тому в "Огненному колі" не лише "Роман" і виховані "вишіваними дядьками" дивізійники, але й колишній старшина московської большевицької армії - Петро, не знає хто є ворогом! Він, як і Багряний, певно завдяки, доконаній москвинами шляхом виховання, вівісекції певних мозкових центрів, по яких двох десятках років життя в московському ярмі, по голоді, засланнях і розстрілах, по Винниці і Катині - ще не знає хто є во-
рог!

Ми б були дуже наївні, коли б повірили, що справді Багряного Петро та інші ляльки не знають того, а знати хочуть! Лише примітив, цілком темний примітив "знаходить" на питання: хто ворог? - відповідь, розглянувши трьох "випадкових" вояків армії, з якою бється! Але як же може бути інакше, коли Багряний, як побачимо далі, палко бажає щоб ми всі "не знали" хто є нашим ворогом, щоб заховувалися, як дурні вівці, що потрапили у різню і власне для того пише свої твори!

Націоналіст розуміє події світової історії, як збройну боротьбу або мирне змагання між націями. Для націоналіста - нації є субектом історії, а тим самим націоналіст розуміє, що нації несуть відповідальність за свої вчинки і що націю-загарбника, націю-гнобителя можна і слід ненавидіти.

I. Багряний (як і московські комуністи) хоча до того не признається, але також чудово розуміє правдивість сказаного і керується власне таким розумінням відносин! Лише для Багряного нацією, не по назві, а в істоті речі, є т. зв. "советській. многонаціональний народ!" Багряний прекрасно знає, що нація - є в першу чергу, як вчить модерна соціологія, спільнотою, що її, як і всяку спільноту, міцно вяже і надає величезної сили психічне почуття єдності і стихійна воля протиставити себе, як цілість, решті світу. Без того почуття і стихійної волі, що обєднує в спільноту - нація перетворюється в наїд, який не може ставити ворогам жодного поважного активного спротиву. Коли напр. чуємо про "канадійську націю" то це власне мова йде про ту "спільноту", яку творють пляново уряд Канади з англійців, французів, німців, українців, чехів, поляків і т. д. Подібну ж спільноту пляново й систематично творить і московський кремлівський уряд з поневолених націй і зве він ту спільноту для баламутцтва "многонаціональним советським народом", який однак виступає, як єдина цілість, як нація проти інших націй світу. Одною з прикмет усякої спільноти є те, що вона повстає і міцніє в боротьбі з ворогом (приклад американська спільнота, що повстала в боротьбі з Англією) і тому важливим чинником крім "любви до своїх" є "ненависть до ворога". Москва, щоб обєднати спільноту, плекає таку ненависть у поневолених народів до народів Заходу, або до Заходу взагалі. Це відбивається і в термінології. Всі "несоветські" нації зветься "іноземцями" (чужинцями), але ніколи не дозволить влада московська назвати українців москвинів "іноземцями"! Адже ж це б торпедувало спільноту, яку творять москвини з підбитих націй.

Багрянний, щоб розвалити українську спільноту на еміграції, намагається в своїх творах привчити також українську політичну еміграцію не тільки стосувати до московського народу окрему мірку, як до якогось ближчого народу, не тільки не бачити в ньому свого ворога, але й трактувати у всіх випадках той московський нарід невідповідачим за ту чи інші політику і вчинки московських урядів.

Це - становище члена "тої ж нації", бо ніколи й ніхто своєї нації, як цілоти, не осуджує за будь-які гріхи!

Ось докази такого виняткового трактовання московського народу, докази переконуючі:

I. Підготувавши відповідно читача безнастанними оскаржуваннями у всіх можливих злочинах не "гітлерівців" тільки "німців" узагалі, на ст. 146 ставить Багрянний, але тільки у відношенню до німців, справу ясно, а саме: (цитуюмо дослівно) "вони" мова про німців узагалі, во-яків вермахту) "так героїчно вішали і розстрілювали молодь, по всій Україні, а останній час особливо в Галичині. Ну, може не вони пер-сонально, але їхнім іменем і за їхньою мовчазною згодою. Вони - як цілість. Вони її вішали по всіх площах і перехрестях... Вони так ге-роїчно гнали до свого райху сотні, тисячі, де - мільйони отакої ук-раїнської молоді... Вони... взагалі, у всіх випадках те толерува-ли, покривали". Так пише Багрянний про німців.

Не лише Багрянний, але й ми - націоналісти уважаємо "німців уза-галі" відповідальними за всі злочини, що вони зробили. Багрянному ми б не могли нічого закинути коли б він у цьому чи іншому творі засто-сував ту ж засаду до москвинів і коли б написав: "Вони (москвини), що 790 років тому розграбували й знищили нашу столицю і перебили більшу частину населення, вони, що 1482 року намовили татар вдруге зруйнувати Київ, вони, що в 1658 році просто полювали в околицях Києва на українців і вішали кожного, хто попадав їм у руки, вони, що тоді ж вирізали все населення містечка Срібного, вони, що пере-били все населення Батурина і вішали українців, пускаючи шибениці плисти за водою, вони, що закатували тисячі патріотів у Лебедині, вони, що в першій половині XVIII віку вигубили на заслання* і голо-дом коло половини чоловічого населення Гетьманщини, вони, що в 1921-22 році, шляхом штучного голоду, вигубили не менше 5 мільйонів ук-раїнців степової України - вони, що протягом трьох десятиліть роз-стріляли, закатували і заслали не менше кількох мільйонів українців і вони ж, що в 1933 році організували знова штучний голод та гнали мільйони у рабство до свого Сибіру, вони, що в особах своїх Белін-ських, Пушкіних, Горьких мали лише слова глузу або ненависти до ук-раїнців, словом вони, москвини, що може не всі вони персонально, але їхнім іменем і за їхньою мовчазною згодою те все протягом віків ро-билося і робиться... Вони - як цілість... вони взагалі у всіх ви-падках, вони те толерували і покривали, вони з того, як цілість ко-ристали, кольонізуючи землю своїх нещасних жертв - вони відповідають за те все. Наша ненависть до них тим міцніша і загальніша, що ми протягом століть не бачили жодної московської групи чи течії яка б протиставилася тому, або яка-б хотіла звернути загарбані зе-

* і на примусових працях.

млі українському народові".

ПОВТОРЮЄМО: як би ми нашли у Багряного щось хоча трохи подібне до наведеного речення, яке нами побудоване за тим же зразком і на тій же zasadі, що і власне речення Багряного про німців - ми б уважали, що Багряний говорить, як звичайний, нормальний українець. Ми б не робили йому з того приводу жодних закидів.

Але тимчасом тому, що москвини для Багряного є основною частиною його справжньої "нації" - він не лише ніколи так не висловився, але він пише свої твори для того щоб прищепити своїм читачам таке ж ставлення до москвинів, щоб зробити їх більш ніж москвофілами, щоб довести до цілковитої атрофії у них національного чуття але... лише у відношенню до москвинів.

2. Для осягнення згаданої мети він ні одного разу в цілій книжці не назвав московської імперської армії - московською, ні одного разу не згадав за будь-які звірства і злочини доконані москвинами, навпаки, намагався стало відвернути увагу читача від московського народу, приписуючи завжди його злочини комусь іншому (уряду, Сталіну, Ежову). Коли мова йде про німців, а це трапляється в книжці "Огненне коло" пона пів сотні разів - ніколи не жив Багряний слова "гітлерівці", лише завжди "німці". Зве він їх вправді ще, з жажливим ніжнегородськомалоукраїнським акцентом, "юберменшами", але так зве "німців узагалі".

Москвини, які ще за царату ставилися з ненавистю до німецького народу звали німців призірливо "колбасниками", знова ж, підкреслюємо німців, а не "гітлерівців". Багряний, якого почування є ті ж самі, змушує на стор. 28 Романа з Дрогобича, також звати німців "колбасниками", хоча в Галичині ніхто й не чув про таку назву для німців.

Всюду у Багряного з одного боку "німці" (нарід) і "німецькі війська", "німецька влада", "німецьке командування", а з другого безіменний "ворог": "вони", "червоні частини", "діявольська сила" і т. д.

Лойно на стор. 49 вперше зустрічаємо слово "советський" (але знова - не московський) літак і слово "більшовики". Та не слід забувати, що вже перед тим, на стор. 34 читаємо про "німецькі армії" з одного боку і "полчища противника" "на самому переді" котрих, пише Багряний, сунуть "формації з українського люду".

Своє вперте питання "хто ворог" ставить Багряний тільки для того щоб мати нагоду поволі, але вперто прищеплювати нам безглузду думку, що ворогом наче б то не є московський нарід, що проти "дивізіяників" сунуть українці, українські патріоти і навіть патріоти! Що той хто стріляє в московські лави - стріляє в дійсности у власну наречену, вбиває Україну, вбиває те, що йому найдорожче!

Чи така пропаганда є нова? Чи Багряний особисто додумався тим способом пробувати розкласти українську сіпльноту, ослабити або й спаралізувати її волю до боротьби й перемоги і улегшити москвинам агресію?

Ні, цей спосіб уже стосували вчителі І. Багряного в 1918 році.

Хоча на українську армію наступали тоді: I, XII, XIV московські регулярні армії і московські ж дивізії 45,46 і 47, а також "Московская рабочая дивізія", "43-ій робочій полк", Партизанські атради Кожевникова, що склалися з 6.000 татарів на вербованих в околицях Уфі, два полки "Чрезвычайной Комісії", два полки "московської 8-ої армії" і 2 "Орловських бригади", це бо наступали не українські, а навіть складом московські війська, до яких було додано в ролі Багряного так звану "богунську" та "таращівську" дивізії, в яких більшість вояків була не української національності, не зважаючи на це все, маріонетковий уряд Раковського видав тоді ж відозву "До солдатів директорії і галицьких січових стрільців" у якій, цілком так як і Багряний у своєму "Огненному колі", хотів переконати українських вояків немов "Директорія продовжує проливати братську кров українських робітників і селян" та "воже зі своїм народом".

Тут стверджуємо, що Багряний лише повторює пропагандовий трік Раковського і то з тією ж метою. Але Багряний не в Києві, Багряний не знаходиться в положенні Раковського і тому не може так просто сказати, а все ж мусить знайти "ворога", але такого, який би демобілізував національну спільноту українську.

Він цього ворога знаходить (в іншому творі) в особі Сталіна і тої малої частини комуністів, яка творить т. зв. "сталінську кліку". Скервання ненависти на такого "ворога" - утворює базу для "спільних почувань" українців та тих москвинів, які є проти "кліки Сталіна". Цю спільність почувань мусить за пляном Багряного скріплювати ще дужче спільна ненависть до німців і Заходу. Власне для розпалення і зміцнення тої ненависти Багряний, всупереч льогіці, всупереч практиці всіх народів, які завжди інакше трактують тих, кого вони потребують (звичайно, так довго, як довго їх потребують), представив у такому негативному фальшивому світлі вишкіл дивізії і відношення німців до дивізіонників. Хоча німці не тільки не виявляли свого зневажливого ставлення до українців, що мали стати "ес-есами", але й виявлювати його не могли, запевняє Багряний своїх читачів у протилежному на стор. 24, 25, 26, 27 і далі.

Ціла книжка дихає такою ненавистю тільки і лише до німців, що хвилинами читачеві здається, що то німці сточили нашу дивізію і знищили її, але за те до москвинів - немає й тіні ненависти!

Щоб нікому з читачів не прийшло в голову бачити в московському народі, у москвинах своїх ворогів, щоб читачі не стали до москвинів почувати ненависти і таким чином "знати" хто є ворогом, Багряний в інших своїх творах робить на національності спеціальний натиск, говорячи про того чи іншого ката, енкаведиста, чи в'язничника і підкреслює завжди їхнє українське походження, підкреслює що наче б то майже всі вони українці. Так напр. в "Гетсиманському саді" вже на стор. 30 згадує про в'язничника, вірного слугу влади, і тут же підкреслює, що він, в'язневі (героеві твору), відповів брутально і злобно власне "рідною, найріднішою мовою".

На стор. 31 того ж "Гетсиманського саду" знова згадує про "вар-

того з його найріднішою мовою".

На стор. 53 (там же), говорячи про начальника міліції, який везе в'язня, підкреслює Багрянний, що зветься той начальник міліції - "тов. Рибалко" і "говорить він прекрасною українською мовою з мим полтавським акцентом". Тут же підкреслює, що везуть в'язня "у рідну ріднесеньку українську тюрму", хоча то була в'язниця московської окупаційної влади - отже "рідною" могла бути тільки Багрянному. На стор. 141 згадуються слідчі "в решетилівських вишиваних сорочках", вправді винятково цим разом "невизначеної національності".

На стор. 142 - згадка з підкресленням про "українця" Мазо, заступника голови Че-Ка - Балицького.

На стор. 251 читаємо, що один жид "був єдиним жидом наглядачем (коридорним) на цілу тюрму" і додає "то була рідкість не аби-яка, бо обслуга і тюрмна варта складалися виключно з Андрієвих одноплемінців", запевняє Багрянний, - це б то з українців.

Коли ми пригадаємо собі, що в Харкові, де була та в'язниця українці творили тоді коло 30 відсотків населення, а в Харківському повіті не більше 60 відсотків то скомплектовання цілої в'язничної обслуги і в'язничної варти лише, як запевняє Багрянний, "виключно з українців", можна було б пояснити або - нечуваним "українським шовінізмом"... Єжова і енкаведе, або - такою цинічно-нечуваною тенденційністю Багрянного, таким палким бажанням очорнити український нарід, приписуючи всупереч правді йому всі злочини доконані москвинами, що під цим оглядом І. Багрянний безперечно перевершив усіх Сенкевічів, Бражньових, Гладкових, Белінських і т. д. і т. д.

Самозрозуміло, навіть той єдиний жид, який чудом опинився серед в'язничників, повинен, щоб відповідати пропагандовим цілям Багрянного, яскраво і нездвозначно користно відрізнятися від українців, а тому пише Багрянний: "Той жид був зовсім молодий... інтелігентний - очевидно перед тим студент.... очі дивилися на в'язня чомно". Далі - опис випадку коли цей наглядач, почувши крик катованого в'язня "побіг зачиняти тремтячими руками вікно і вигукнув "Я не можу! Я не можу!" І до цього автор додає пояснення: "Його шляхетна душа не витримувала". Українців такими шляхетними душами автор не наділив!

На стор. 311 жорстокий слідчий Донець, звичайно, був "козацького роду" і "говорив доброю інтелігентною українською мовою".

На стор. 554 "симпатичний черговий по корпусу", українець Мельник, виявлюється був одним з двох катів*, які по черзі розстрілювали і добиали ломиками недостріляних в'язнів.

Згадані, щоб приховати тенденційність, і кілька випадкових енкаведистів-москвинів, але вони є інші! Ось напр. на стор. 548 читаємо про такого енкаведиста Копаєва, який "зробив блискучу кар'єру в "органах" (безпеки), але... "він зробив її ще тоді, коли не було Єжова. Та от прийшов Єжов. Він - Копаєв - ніколи не зарівав курки" (так наче б то до Єжова органи безпеки не катували і не розстрілювали тисячами!) і до цього додається "в цьому не можна було

* національності другого не названо, по зовнішності міг би бути рівно ж українцем.

сумніватися"... бо звичайно Багряний малює цього москвина, як "людину сентиментальну, чутливу". І лише мовляв той Сталін і Єжов "змусили" цього "чутливого і сентиментального" москвина "бити, бо "не можна було не бити" і "замазати руки в людську кров". І він "бив", але "не раз брав револьвера до рук, щоб пустити кулю в лоб, та ... жінка й двоє діток!" Наведене не лише сумніву, що Багряний поставив собі завданням вибілити москвинів, і відвернути від них можливу ненависть.

ПОМИЛКОЮ БУЛО Б твердити (друге наше припущення), що Багряний хоче в той спосіб очернити український нарід! Ні, він лише хоче знищити націоналістичне розуміння світу, хоче щоб ми по націоналістичному ставилися тільки до націй ворожих московському народові, але не до москвинів, хоче щоб ми ставилися до москвинів з таким же довірям, як малі курчата до господині, що годує їх на заріз, щоб ми не в москвинах бачили ворога, щоб ми потроху почали почувати себе членами московської спільноти. З цієї метою він пропагує серед нас думку, що з одного боку наче б то всі кати, всі в'язничники, всі енкаведисти і взагалі ті хто нищать є більш ніж на 90 відсотків українцями, а з другого і (стор. 355) "у в'язниці було 80 відсотків українців".

Цим він хоче переконати, що такий стан не є наче б то наслідком якоїсь національної політики, лише виник тому - що та в'язниця є на українській території! Ціла ж стор. 380 має довести, що причини терору буцім то не мають нічого спільного з національним питанням.

Багряний потребує, оскільки мова йде про якесь лихо, що за нього не можна скинути відповідальності на "іноземців" (німців, англійців, чи американців), лихо, яке могло би ослабити єдність спільноти, що зветься "многонаціональним советським народом" - остільки Багряний потребує виключити цілком національний момент. На питання "хто ворог" - він дає відповідь на стор. 143, де говорить про "країну з 200 мільйонами населення" з яких "щонайменше 199,5 мільйонів незадоволених "ворогів народу". Ця думка, висловлена на сторінці 143, підкреслюється ще раз на сторінці 190 словами "Андрія", який каже слідчому: "один може бути, ворогом народу. Два - може бути. Сто - може бути. Тисяча - те ж може бути. Але сотні тисяч! Але мільйони! То є нарід".

Ми ж до цього додамо "народ як цілість" "народ" ... Багряного! На цій сторінці рівнож згадане про 200 мільйонів. Отже справжня нація Багряного має "200 мільйонів". - це б то це не є українська нація.

Для улегшення дальшого розкладу української національної свідомості еміграції намагається Багряний ізолювати тих хто піддається його голосу від можливого дальшого впливу української національної інтелігенції ("вишиваних дядьків") шляхом компромітації цілої їхньої науки.

Вчителі Багряного, як ми знаємо, рівнож глузували, як з комі-

чних "романтиків", з усіх тих хто не виполов зі свого серця всього того, що вяже його зі своїм народом, але тут Багрянний не може просто піти їхнім слідом і одверто глузувати з них, бо ж він пише для того щоб власне цих "романтиків", цих "Романів" захитати у їхній вірі і непомітно перетягнути до гурту яничарів. Тому він може пробувати виявити "усю неправильність" їхніх поглядів, показати, як вони ті "Романи" знаходять "кращий шлях", шукаючи собі інших, нових провідників, але не може їх образати, щоб не викликати у них реакції.

Це й робить Багрянний на стор. 151, навмисне демонструючи нам повне заламання "розбитого вщент мрійника", який виявився нездатним далі до нічого і тоді, бувш. сов. старшина, харків'янин Петро, що має, звичайно, ті погляди, які потрібні Багрянному, нахилиється над нещасним "галичанином" і "говорить твердо, вольово, як гіпнотизер, що хоче вдихнути віру у безвольного пацієнта". Багрянний малює нам такими ж як і Роман, або й багато гіршими, всіх інших дивізійників, яких навіть советський "герренменш" - Петро не може "оживити" (ст. 153, 154, 155), не може зібрати в пробоеву групу, бо ті дивізійники, як щури, втікають від нього щоб не дістатися до організованої групи. Вояки дивізії "Галичина" запевняє Багрянний "бігли без доріг і стежок, по витолочених житах... ярками і переярками, як дикі істоти. Піді налови з них боеву групу!" (стор. 157). Кожному ясно в яких цілях Багрянний промовчав до частини дивізії "Галичина" були приділені до німецьких кількох дивізій і що ті дивізії, разом з нашими дивізійниками, послухні наказу - ставили спротив москвинам, а потім, пляново пробивалися з оточення. Кожному ясно в яких цілях вигдавав І. Багрянний про ганебне поведження дивізійників.

Але далі, щоб вказати на кого слід "держати курс", спритний пропагандист зручно влаштує зустріч Петра з "людьми", що належать до його "многонціонального народу". Ці "люди" не рівня, звичайно, якимсь німцям чи українцям-націоналістам з дивізії! Серед них у тому пеклі - лунає гомін і сміх - бадьорий, веселий, безтурботний сміх... "З мови", пише Багрянний, "видавалося, що то ніби то "свої", а в той же час ніби й не свої, за багато російських словечок, вроді "да", "конешно", "дайш" (стор. 157)

Щоб була яснійшою перевага тої національної спільноти І. Багрянного, ще раз підкреслюється, що підчас бою "найперші розбіглися їхні командири-німці", лишилися ж самі тільки ці герої! Але для цих героїв советський літак є "наш" (це "наш" взято в багатозначні лапки!) Ці єдині герої, яких побачив Багрянний, які запевняє він, "добре воювали, відступали по згарищах, по черепках, по полелу" (стор. 159), які не виявили страху, мали відзнаку на рамени... "У.В.В." - це б то були це колишні "власовці" і колишні советські вояки! З уваги Багрянного про мову того цілого гурту ("з дивізійників ніхто не міг так говорити" стор. 158), слід зробити висновок, що коли серед них і були вояки зі значком дивізії - то це, як і Петро, були також колишні советські вояки, єдині "земляки" Багрянного! Природно, що ці "земляки" обирають одноголосно Петра за "коман-

дира" , вони ж , а не хто інший , у Багряного, організують пролом!

Ясно, що автор хоче у читача викликати не лише розчарування в українських національних діячах, яких він глузливо зве "вишиваними дядьками", але й захоплення "земляками" та бажання, як і Роман, підпорядкуватися "землякам", що вправді не знають "гібелнаво різлічя" між москвинами і українцями, але зате ... орудують, наче б то, "математикою".

Щоб ще було ясніше - на стор. 148 підкреслює Багрянний, що навіть в словах німців про московську армію чути було не тільки страх, "але й пошану, захоплення!" Те захоплення, додамо ми, є "лейтмотивом" цілого "Огненного кола"!

Та московську армію, повторюємо, Багрянний не тільки не зве (як і Раковський) "московською армією", але й не дає воякам дивізії побачити ні одного "ворога", ні одного ворожого вояка крім... двох дівчат-українок , які певно висловлюють затаєну думку Багряного про дивізіїників: "шкура ! фашистівська шкура! Сволоч!".

Цих двох українок вбиває "вищий чин, що говорить на трьох мовах", це б то знова галицький провідник, що у Багряного "дурить" вояків, назвавши їх "жидо-большевичками". Це власне дає нагоду Багряному зайвий раз поставити пропагандове питання: "хіба це вороги"?

Але Петро те ж пристав до дивізії (це б то - піддався "фашистівській" пропаганді) і тому те ж "не знає хто ворог" аж доти, доки не вбиває власної нареченої і щойно тоді, пізнавши мертву і "провівши пальцями по ніжному шовковому волоссі", висловлює основну ідею цього твору Багряного: "Так ось він, ворог!"

Так у Багряного використано Петра в двох різних площинах, а саме: 1. щоб було кому викладати думки і на кому демонструвати "вищість" т. зв. советської людини" і 2. щоб на його прикладі показати, що чекає "земляків" Багряного, коли вони зловляться на спів "націоналістичних сирен", як сказав би Багрянний.

"Так ось ворог" - це й є ідея, яка повинна здемобілізувати цілком політичного емігранта, змусити відкинути в кут уся свою "національну романтику", одвернутися з "глузом" і обуренням від неї, піддатися під провід тих бувших "советських людей", які мають однакові з Багряним погляди.

Коли ж ще раз прийде до боротьби... мають проголосити неутральність у боротьбі з московською армією, в багнетах якої Сосюра бачив свою "Україну", а Багрянний в її танках - знаходить лише українок, коханих, наречених!

Що дала пропаганда подібних ідей у Києві 1917 року і Багрянний і ми всі знаємо: перед ордами московськими під проводом Муравйова, які "неутралістам", що повірили тодішнім "Багряним", здавалися "українською пролетарською армією" - не було кому боронити столиці України!

Мета Багряного - ясна: психічно розбрати, розкласти, знищити українську національну еміграцію. Хто з того скористає - також кожному ясно.

Що вартий найкраще озброєний вояк, коли він не знає проти ко-

го скеровує свою зброю?

Памятаймо, що не лише Муравйови, Антонови та Раковські, не лише московський нарід, який стояв і стоїть за ними, несе відповідальність за нашу поразку та її наслідки, а в тому і такі, як хоч би винищення голодом одинадцять мільйонів українців, але таку ж відповідальність (коли не більшу) несуть і наші Нероновичі, Винниченки і Чехівські!

Хоча вже розглянута нами книжка Багряного дає досить переконуючого матеріялу для того, щоб собі ясно усвідомити ким властиво є Багрянний і з якою метою пише він свої твори, однак для більшої переносності, нагадаємо собі погляди висловлені ним у попередніх творах. Звичайно, ми нагадуємо лише ті погляди, які доповнюють і краще зясовують пропаговані Багрянним ідеї, не наводячи тих, в яких він повторює те, що ми вже наводили.

Питання "хто ворог", що є центральним питанням "Огненного кола", набирає ще більшої яскравости коли ми доповнимо сказане Багрянним в ньому тим, що він сказав у "Розгромі".

В "Розгромі" виведена Багрянним "ідеальна" під кожним оглядом (на думку Багряного) героїня - Ольга, яка є справжнім Багрянівським "юберменшом" (не "іберменшом") і тому претензійно заявляє про свій монополь "репрезентувати" цілу українську націю словами: "нація наша сьогодні - це ми. Поза нами - лише уламки ріжної величини і вагтости" (стор. 96). Ця героїня, на питання німецького старшини Матіса, який їде під Сталінград: "Ви не бажаєте мені щастя під Сталінградом?" відповідає дослівно: "Гер... Там... Там три моїх рідних брати... а на Сибіру муж... Ви його розстріляете... бо... бо після розгрому большевиків він вокуватиме проти вас..." (стор. 107).

Інші "ми" (не належні до Ольги і навіть до "уламків") роблять з того єдино-можливий висновок, що Ольга, хоча є проти "офіційної советської доктрини" (стор. 97) вибираючи між німцями і москвинами - хоче щоб перемогла московська "советська" армія. Пояснює своє це бажання вона тим, що 1) "там три мої брати" і 2) "мужа" німці розстріляють бо.. "він вокуватиме" проти німців. Однак наведені причини подані лише для маскування, не є справжніми причинами! Багрянний прекрасно знає, що і в лавах німецької армії не одна справжня українська "Ольга" - мала також своїх братів! Але серце Багряного не з ними. Для Багряного ті "брати" що билися не за чужу ідею (як брати Ольги під Сталінградом), але за свою власну (нехай і не належно поставлену) за ідею української державности, а не німецького великого "Райху", були або "фашистівськими шкурами" й "сролоччу" (дивізіійники) або "денщиками, що заслуговують щоб били їх по щелепах" (Капка з "Розгрому") Чому? Тільки тому, що "брати Ольги" билися в лавах тої національної спільноти, до якої належить сам Багрянний, до спільноти об'єднаної близькими Багряному ідеалами, а не в лавах ворогів тої спільноти. Багрянний може похваляти тих, хто проти "офіційної советської доктрини", але не тих хто проти "советського народу" і його "неофіційних" комуністичних ідеалів, не тих

хто проти "Загірньої Комуни" Хвильового.

"Адже ж "українські патріоти" Багряного, такі як Андрій, мають "свою землю" в досить широких кордонах, бо на стор. 399 читаємо: "Його земля горить у вогні повстання.... Від соняшної Одеси до далекої заполярної каторги..."

Брати Ольги билися за ту "землю", за її могутність і перемога армії в якій були брати "Ольги" - несла розстріл або заслання не лише тим українським патріотам, що опинилися в лавах німецької армії, як окрема, українська одиниця, але й тим, що ховалися від німців, прагнучи відновлення своєї держави незалежної і від німців і від москвинів. Тих котрі однаково ставляться і до німецького і до московського народу. Але Ольга Багряного, з волі автора, подає невластиві причини, приховуючи справжні: "брати" б'ються за її національну спільноту і за ті ідеали, які для неї є "священними"!

В цьому, повторюємо - справжня причина і тому Ольга враховує, як аргумент, можливість, що її "мужа", який засланий на Сибір, можуть після перемоги розстріляти німці, бо мовляв він "вокватиме" проти них (чи не за "Загірню Комуни?"), але не згадує навіть про ще іншу можливість, а саме, що після перемоги москвинів вони закатують того ж її "мужа" на Сибіру, не давши навіть йому змоги проти себе "воквати"!

У промовчанні цієї другої можливості, у небажанні зробити наслідком її врахування, висновку про цілковиту неутральність - маємо доказ фальшивості поданих Ольгою "причин".

Правильність нашого твердження, що Багряний хоче щоб і ми почували себе членами його, Багряного, національної спільноти і тому боролися б в площині тільки політичній, а не національній, підтверджує й те, що Багряний вперто з цієї метою підкреслює українську національність усіх катів і посіпак і він же виводить "героїв" що проти них борються, які також є українського походження, тим способом вигнаними національний момент цілком. Але цього мало. В жодному творі Багряного не знайдемо позитивної постаті, що змальовувала б нам українець-націоналіста, українця не комуніста!

Вже згадувана Ольга не має портретів ні Коцюбинського, ні Лєси Українки, ні Стефаніка чи Кобилянської, тільки має портрети: Григорія Косинки, Олексі Влизька, Антоненка-Давидовича, Костя Буревія, Майка Йогансена, Миколи Куліша, Ялового, Миколи Хвильового - це б то письменників-комуністів, активних борців за "Загірню Комуни" і завятих ворогів "жовтоблакитного націоналізму". Правда, ще був портрет "канонізованого" в У.С.С.Р. і для того - зфальшованого Т. Шевченка, але ж з нього зробили однодумці Багряного "поета передпролетаріату", а вже згадуваний Сосюра, заявив: "коли б Шевченко жив тепер - він був би членом В.К.П." Отже навіть не "філіяли" - К.П.(б)У., а просто "всесоюзної" (це б то - московської) комуністичної партії.

"Чистота партійної лінії" - отже не порушена!

Мріє ж Ольга про те, що прийде час, коли "наші маршали, як і наші пісні грімтимуть по цілому світі". Всі твори Багряного управляють нас до пояснення цієї "мрії" не в націоналістичному сенсі, це б то не, як фантастичної і смішної в наших умовах мрії про завойовання українцями світу, тільки як мрії про перемогу певної доктрини і опановання Землі визнавцями тої доктрини. Про яку доктрину тут іде - допомагають нам зрозуміти такі твори Багряного як "Морітурі" і "Гетсиманський сад". Цей остатній є, так би мовити "ширшою редакцією" першого з них!

Герой "Морітурі" - є символічний "штурман" символічного крейсера "Червона Україна". На стор. 96 сам автор підкреслив цю символічність, виділяючи великими літерами слово "штурман" і назву крейсера, а на стор. 112 малює фантастичний образ майбутньої України, який так вражачо нагадує подібний образ, мальований комуністичною пропагандою в У.С.С.Р.

Герой "Гетсиманського саду" - Андрій "фанатично віруючий в історичну місію своєї кляси" (стор. 164) вважає себе "пролетарем".

Сказане управляє нас поставити ясно питання: кого ж вважає Багряний винним за все лихо, яке на його думку, запанувало десь щойно в 1930-31 році на Україні? Москвинів - звільняє І. Багряний від навіть найменшої відповідальності за всі страхоття окупації. Чи оскаржує Багряний комунізм, як такий, комуністичну ідею? Щоб ми не почали так думати Багряний і його однотумці, стало й систематично малюють нам в ролі найзавзятіших й найпослідовніших героїчних борців проти вигаданого Багряним "ворога" - саме комуністів, переважно українського походження, підкреслюючи тим внутрішньо-політичний характер боротьби. Герой "Гетсиманського саду" комуніст (і український патріот у розумінні Багряного), колишній партизан і "хвильовист" - Андрій, каже: "Я не визнаю соціалізму будованого тюрмою і кулею. Ось це і є моє кредо" (стор. 189). Таким чином з того випливає, що в "соціалізм" будований не за допомогою "тюрми і кулі" - герої Багряного, що їх карає "квіка Сталіна" вірять і його визнають".

Щоб ще яснійше підкреслити своє принципове становище - Багряний у творі "Морітурі" садить "самого" Карла Маркса (чи його двійника) до в'язниці і показує, як "слуги Ежова і Сталіна" (які "зрадили" комунізм) - засуджують "самого Карла Маркса! В тому ж творі на стор. 31-32 пише Багряний, що сиділи у в'язниці майже виключно "пролетарі, комуністи, "ветерани революції", учні Карла Маркса, для яких Маркс був "богом". Всі вони крім того і далі "вірять в всесвітню Революцію", як запевняє Багряний на стор. 38 і тому зустрічають вони Карла Маркса "Інтернаціоналом" (стор. 50).

Двійник Багряного "штурман" твердить, що всі вони "ненавидять режим, але хочуть компромісу з ним" (там же). Ті, що не хочуть компромісу з режимом" (штурман) - наче б то не вірять, як це зясоване на стор. 60-81, у сталінську інтерпретацію - лише... в інтерпретацію Хвильового.

Таким чином ворогом має бути не московський нарід і навіть не "комунізм", а тільки "інтернаціональна" (Сталін - не москвин) - "кліка Сталіна". І герої Багряного хочуть боротися, лише проти на їх думку фальшивої інтерпретації комунізму, а не проти комунізму. Борцями ж у "всесоюзному масштабі" бо ж на стор. 62 читаємо: "герольди нової Революції" скрізь"... "Ми є в Україні і в Узбекиї і навіть в Росії".

З яких же причин є Багряний ворогом режиму?

Ми вже знаємо, що Багряний не хоче уважати "режим" за репрезентанта і речника московського народу, та не бачить серед причин гноблення українського народу, серед причин всіх страхів, що йому довелося і доводиться пережити - причини національної.

З існуючого нині в С.С.С.Р. ладу наче б то Багряний є рішуче невдоволений. Чому? Може власне тому, що комунізм там насаджується силою і терором? Отже, може Багряний є прихильником лагідного, гуманного "комунізму", такого, що не є "будованою тюрмою і кулею", бо ж Андрій сказав, що він лише такого соціалізму не визнає?

Як побачимо і це припущення відпадає. Для Багряного, що ісповідує т. зв. "кафрську мораль", є "тюрмою і кулею" тільки така "тюрма і куля", які є спрямовані проти т. зв. "комуністів і ветеранів революції"!

Це значить на практиці - проти тих тільки комуністів, яким симпатизує п. Багряний!

Ті ж знова "ідеальні комуністи", такі як Хвильовий і М. Куліш - виявлювали свою "людяність"... культом чекістів (Хвильовий) або коли були серед большевицьких "временщиків", коли користалися ласками (М. Куліш) то писали про своїх ворогів так: "Мобілізуем же місцевком, відрядим комісію, розкопаем все, а тоді - гарячим залізом по Шубі, щоб аж шерсть зашкварчала". (Куліш "Твори" стор. 322).

Як виглядає "людяність" самого Багряного у відношенні до тих кого він визнає за "ворога", можемо бачити з "Розгрому". В "Розгромі" герой ("Сашко" - брат Ольги), яким захоплюється Багряний, що є командиром советської дивізії, якого зве Багряний "добрим" і підкреслює, що він є "степовиком", зустрівшись з комендантом німецької дивізії, цитую дослівно зі стор. 123: "власноручно (з автомата) обсік його кругом, як обсікають дерева з гілля, але не втяв душі - пустив живим, сказавши великодушно - А тепер іди... Живи собі"... "І сам пішов". Слово "великодушно" подано без жодних знаків наведення, отже воно нам зясовує, що зве Багряний "великодушністю", коли ця "великодушність" торкається не його, а тільки ворога його справжньої батьківщини.

Це наше твердження не є лише "літературною" теорією, бо в програмі, що вийшов на терені Німеччини, створеної Багряним та його однопдумцями партії "У.Р.Д.П.", говориться, що ця партія розглядає боротьбу за визволення України, як "складову частину... всесвітньої

визвольної боротьби колоніальних і поневолених народів та прогресивного руху трудящих до справедливого соціального устрою".*

Генеральний секретар Ц.К. цієї партії, нагадує ж, що (цитуюмо дослівно!): "всякий опір "УРДШ" мусить бути немилосердно розторожений".

Коли на еміграції, не маючи жодної влади і озброєної до зубів поліції, ця партія вже хоче тих хто, не проти народу українського виступає, а лише ставить опір діяльності цієї партії, "немилосердно розторожувати" - то чого ж можна від неї сподіватися коли б вона мала владу? Лише "Єжова", тільки підпорядкованого не Сталіну, а Багряному!

Льогічним наслідком такого способу думання є, що ці "українські патріоти", обурені на "квітку Сталіна", яка вже в 1932 році не потребувала "українських муринів" і почала їх винищувати, уважали ті часи, коли ще вони в УССР-івському маріонетковому театрі гордо пописувалися, послухні непомітним порухам ниток, що сходилися в Кремлі - за щасливі часи. А це ж були часи жакливого гнету, терору і голоду між 1919 і 1930 роками! Ті часи і відносини - хотіли б вони вернути. Тому для Багряного був (стор. 55 "Гетсиманський сад") "Харків - столицю Української Соціалістичної Республіки" і він, як заповняє Багрянний, тоді "глушив сміхом і веселим гомоном молодости" (стор. 57, там же) бо ж для Багряного і його наївних однодумців "перші роки по великій революції" були "часом великих надій", бо ж вони сподівалися, що їм "буде признано належну нагороду".

Адже ж тоді ще не Багрянних і не Фітільових, а лише "петлюровських бандитів", "куркулів" і "підкуркульників", "петлюрівську інтелігенцію" та взагалі "жовтоблакітну наволоку" це б то українців, що боролися за волю України проти окупантів, розстрілювали і засиляли десятками тисяч до концентраційних таборів! Адже ж тоді ще не московських комуністичних льокаїв і зрадників власного народу, не "червоних партизан", а тільки сам український нарід, самих справжніх українців-степовиків, мільйонами винищено голодовою смертю!

Не підкреслює й навіть не згадує ніде також Багрянний того, що та "республіка", якої "столицю" був Харків, ласкаво передала Москві керування справами військовими; звязком (залізниця, пошта і телеграф), внутрішніми, фінансами і т. д. і т. д., залишаючи (тимчасово) за собою право захоплюватися "Загірною комунією" та "Азійським ренесансом"! Не підкреслює і не згадує, бо тоді ті льокаї окупанта, однодумці Багряного - користалися "великими милостями" і вважали наївно себе панами й володарями. Не підкреслює - бо свою руїницьку працю

---

* Це - повторене майже без змін пропагандове гасло московських большевиків.

наказує звати "ренесансом".

Зі сказаного ясно, що Багрянний та його однодумці вважають "Україною" лише УССР доби "двадцятих" років з незначними поправками, що вони хочуть повороту тих "щасливих" часів, які для всіх хто не був поприхачем окупантів - був часом терору й важкого ярма московського. Логічним висновком із сказаного є, що для Багряного, як і для М. Куліша, москвин ніколи не був і не є ворогом, натомість український патріот, українець - ворог комунізму і "союзу" з Москвою - був і є ворогом чи не більшим за "квітку Сталіна"! В ліпшому разі такий українець є для нього "ворогом ч. 2" і проти нього стало скероване вістря творів Багряного.

Натомість ідеалізує він тих партизанів ("Васильченко"), що діяли з наказу Москви проти української держави.

Українців, що не були комуністами, у своїх творах змальовує Багрянний у ліпшому ж випадкові так, як Романа і "дивізійників", бо "Роман" усе ж... підпорядкувався Петру. Але у інших випадках - це слабодухи, "буржуї", зрадники, агенти і т. д.

Таким є "Кавка" з "Розгрому", в особі якого намагається він обласкувати галичан і взагалі еміграцію, таким же є й "Ненькало" в "Моритурі".

Згідно з большевицькою пропагандою Українська Центральна Рада мала бути "буржуазною" і дбати про поміщицькі інтереси. Тому у Багряного "Ненькало", ця карикатура, що плутає протилежні ідеї на зразок Малахія (стор. 26), є звичайно "дітищем", що працював у т. зв. Земстві

Вже сама глузлива назва "Ненькало", введена Багрянним від слова "ненька" (мається на думці - Україна), виявляє глибоку ненависть Багряного до тих, хто боровся, а то й умирав за "неньку Україну" і бажання зробити з них посміховисько (коли б хтось з нас вивів смішного негативного типа і назвав його "Комунькало" - це б свідчило про наше негативне відношення до комунізму).

На стор. 92-93 малює нам Багрянний цього "Ненькала" в ролі донощика, хоч і з переляку.

На стор. 109-115 є розмова між "Ненькалом" і "Багрянцем", в якій з одного боку хоче довести Багрянний, що між ними не може бути спільної мови навіть на порозі смерті, в камері "смертників", а з другого, а з другого, свідомо шаржуючи за виробленим різними Кулішами та їм подібними шабльоном, висміює з винятковою злобою цього виведеного ним на посміховище українця не-комуніста.

І це не виняток! Багрянний в кожному зі своїх творів намагається зробити з українця не-комуніста, або карикатуру виставлену на глум, або потвору.

Багряному вільно було так викривити правду і вільно було цілком "забути", що ні Міхновський, ні Отаманський, ні тися-

чі інших українців-націоналістів ні на кого не виказали і вмерли не зрадивши. Вільно було "забути", що українці-комуністи, хоч би той же Хвильовий, - з певністю винні публічних доносів на своїх товаришів (Гео Шкурупія, Влизька та інш.), за які доводилося тамтим потім відповідати головами і, що, зрештою, такі українці-націоналісти, як Теліга та її чоловік Михайло, як Кобрин, Рогач, Оршан і багато, багато інших, загинули в наслідок доносів німцям саме тих слуг комуни, які для dokonання своєї юдиної праці почали співпрацювати з німцями.

Як Багрянний так і його однодумці, природно, є завзятими ворогами релігії й тому, як Підгайний у "Недостріляних" так і він у "Гетсиманському саді", приділив саме священникам ролю провокаторів-сексотів, ролю падлюк, яким немає рівних.

Все попереду нами наведене дає цілком виразну картину тих поглядів, які має, і які хоче накинути еміграції, Багрянний. Ці погляди можна коротко визначити як "червоне драгоманівство", яке стремить властиво до "палацової революції" отже є більш угодовським навіть за справжнє "драгоманівство".

На тлі цих поглядів стає цілком зрозумілою й та концепція, яку висунув Багрянний у своїй статті "2x2 = 4". Багрянний бажає лише і тільки змінити "кліку", яка має з центру з Москви керувати державою, але сама держава, створена москвинами, сам лад в тій державі його задовольняє. Ленін, роблячи революцію - хотів створити цілком іншу, побудовану на інших підставах московську імперію і тому не уважав придатними для своєї імперії ті елементи, які обслуговували царську державу. Він їх або заступав цілком новими елементами, або піддавав під контроль нових елементів (комісарів). Багрянний не збирається будувати держави на інших основах ні під оглядом соціальним ні тим більше - національним. Тому у згаданій статті він елементи, що обслуговували чужий, ворожий і побудований на ворожих основах державний апарат, оголошує елементами "державотворчими", захвалює нам "кадри високої політичної школи" все, що "мусіло визначитися в офіційній сфері під егідою К.П.(б)У." це б то захвалює всіх московсько-советських "Капок", твердячи, що ціла справа в тому, щоб вони відвернулися від "ежових", "берій" і т. п., а повернулися до таких як Мазо, Хвильовий чи Багрянний.

Природно, що таке розуміння того "хто є ворог", таке розуміння "боротьби" і таке розуміння "революції" немає нічого спільного з визвольними цілями і визвольною боротьбою українського народу.

Український нарід, уважаючи слушно, що московський нарід є тим гнобителем, який створив на Україні той окупаційний апарат, який організував визиск і вигублювання українського народу, який здеморалізував підростаюче покоління і який виховав цілу хмару рижних "Багрянних" - хоче скинути з себе московське

ярмо і відмежуватися від того народу кордоном найжених багнетів, системою бункерів і модерних укріплень. Український народ хоче знову, як у давнину, мати власну суверенну українську державу і хоче збудувати ту державу на цілком нових, інакших основах ніж та маріонеткова "держава", яку створили для власних цілей гнобителі. Український народ будуючи ту, цілком відмінну і своїми ідеалами і своїми цілями державу не потребує використовувати "досвід" людей вишколених гнобителями для експлуатації, визиску й нищення українського народу, їх "праця" і "досвід" мають для українців таку ж вартість, як "досвід" колишніх "пляраторів" для щастя і добробуту звільнених з рабства муринів Центральної Америки.

І. Багрянний знає і розуміє це все і тому хоче своїми пропагандовими творами розкласти і здеморалізувати тих, хто не потребує "пляраторів" (незалежно від того чи вони "вірні" окупантам і тішаються ласкою чи таку ласку втратили), а також хоче вдержати під впливом своїм тих, хто хоч і народився там же де і Багрянний, однак може під впливом "буття" змінити свою "свідомість".

І одне і друге стремління є шкідливе для визволення українського народу, а тому ми повинні трактувати твори Багряного, як свого роду "отрутну ковбасу" і ставитися до них, і до того "ковбасника" що ту "отрутну ковбасу" продає так, як треба ставитися навіть на думку самого "ковбасника"!

- o - o - o - o - o - o -

* ПРИМІТКА: Значіння розкладової й деморалізуючої роботи Багряного серед українців добре зрозуміли й оцінили ті москвофільські кола, які гуртуються коло "Східняка", кола з якими співпрацюють всілякі пп. "Василакії" й Косачі. Висловом того зрозуміння був "Відкритий лист до Івана Багряного" т. зв. "Обеднання українців-федералістів", вміщений в 2 числі "Східняка", 1 березня 1952 р. Подаємо з нього цікавіші уривки: "Ви у художній формі показали, чого змогли добитися в умовах спільного життя з росіянами в ССРСР українці - сини звичайного робітника.... Ви пишете: "тюремна варта складалася виключно з Андрієвих одноплеменців" (це б то - українців) і на стор. ЗІІ оповідаєте, що найжорстокішим слідчим, страшнішим від росіянина Сергеева був українець Донець. Кращого і більш наочного доказу про те, що жодного національного поневолення в ССРСР немає навряд чи можна було придумати..... Вашим романом "Сад Гетсиманський" Ви перед усім світом показали, що вся пропаганда про національне поневолення українців є визначальною неправдою...

Обеднання українців-федералістів дякує Вам за цю велику послугу...."

Коментарі зайві. Але чи ми повинні також "дякувати" і як?

"Ви можете мене перекричати,
але не збити мої слова".
("Зорог народів" Ібсена).

В И С Н О В К И :

В И С Н О В К И :

Переведений нами докладний розгляд творів співторців т. зв. "ренесансу 20-их років" цілковито управнює до зроблення наступних висновків:

1. Такі автори, як М. Хвильовий, М. Куліш, Домонтович, Ю. Яновський, В. Сосюра, І. Багряний - будують свої твори на ґрунті матеріалістичного світорозуміння.

2. М. Хвильовий, М. Куліш, Ю. Яновський та В. Сосюра у своїх творах пропагують комунізм, а І. Багряний того явно не робить, але всі позитивні постаті його творів є або комуністами, або людьми до них близькими.

3. Всі згадані автори залюбки згадують або подають дійсні події змінені так щоб їх можна було використати як доказовий матеріал для нищення в корні нашої національно-державної традиції.

4. Всі згадані автори змальовують в кривому дзеркалі з метою віддати на глум усе, що торкається нашої визвольної боротьби 1917-22 років, ідеалізуючи натомісць чини й постаті московсько-більшевицьких загарбників та їхніх українських прихвостнів, а саму боротьбу вперто і послідовно, всупереч правді, але в згоді з інтересами Московщини, трактують як боротьбу "громадянську", а не національну.

Всі вони замовчують блискучий розцвіт української культури (не комуністичної), що почався в період незалежності (1917-22) та повільне згасання протягом кількох пізніших років неволі, намагаючися заступити цей розцвіт, розвитком іншої, москвофільсько-комуністичної культури в українській мові, що творилася з волі окупантів.

5. Всі згадані автори пропагують таку "мораль" (стисліше - статтеву розперезаність), яка підважує й нищить основи родинного життя і руйнує родину як таку *

6. Всі згадані автори знаходяться під непереможним впливом московської культури, яка їм здається "великою" (короткотревалий "бунт" Хвильового - був лише епізодом, від якого він сам відхрещувався і що важніше - відхрещуються ніні т. зв. "хвильовисти").

7. Для всіх згаданих авторів існують два гостро розмежовані світи: світ "советських народів" (це б то - "многонаціональний советський народ"), до якого вони зачисляють і українців та світ "західних народів". Перші - це одна

---

* Ті ж погляди ширять і Підмогильний ("Місто") і Підгайний ("Недостріляні").

родина, з якою вони хочуть утримувати той чи інший зв'язок, другі - це "іноземці".

8. Всі згадані автори ненавидять український націоналізм та користають з кожної нагоди для того, щоб спотворивши або скарікатуризувавши, виставити його на глум читачів та глядачів.

9. З огляду на сказане приходимо до переконання, що хоча ті зі згаданих авторів, які живуть на Заході, виразно і демонстративно осуджують чи то "сталінізм", чи то "ежовщину", чи навіть "московсько-більшевицький режим" (Багрянний), а ті, які писали свої твори "на родині" - те все захвалюють, однак та різниця не є більшою за різницю між "Хрущовим - соратником великаво Сталіна" і "Хрущовим, що засуджує помилки Сталіна і поборку "сталіністів". Хрущов - лишається Хрущовим, а його виступи - належать до тактики, яка не міняє засадничого.

10. Погляди, що їх наявність ми ствердили у авторів, які написали свої твори вже перебуваючи на Заході, а також їх намагання спопуляризувати тих авторів-комуністів, які писали свої твори на окупованій Україні та стремління поширити ті їхні твори серед української еміграції - свідчать виразно, що згадані основні погляди є питомі одним і другим, що є вони наслідком не примусу й терору тільки виховання.

II. Як ідеологічний зміст творів співторів т. зв. "ренесансу 20-х років, так і вже ясна кожному їх роль в історії нашої також не лишають жодного сумніву в тому, що вони своїми творами у величезній мірі прислужилися Московщині й комунізмові. У 1918 році, це б то тоді, коли червона Московщина вдруге напала на Україну, українська інтелігенція, за невеликим винятком (5-8 %), була настроена антикомуністично і серед неї все більше зміцковалися і ширилися самостійницькі настрої. Вимовна мова масових селянських повстань проти московсько-більшевицьких окупантів не лишає сумніву, що й село було настроєне подібно. Для того, щоб створити маріонеткову "У.С.С.Р.", а потім підчас процесу С.В.У. ліквідувати всіх активних справді українських інтелігентів і всіх культурних робітників та перетворити літературу й науку на знаряддя поневолення й політичного обмосковлення України - конечною була поява і робота "авторів ренесансу 20-их років". На них лежало завдання: а) створити групу письменників і "науковців" (а не вчених!), які б могли заступити засуджену на ліквідацію українську інтелігенцію, бо в 1918 році такої групи не існувало, а нечисленні комуністи - мешканці України мовою українською не говорили і не писали, в) своєю "творчістю" здеморалізувати і розкласти світогляд пересічного українського читача та вишлекати неіснуюванші доти кадри інте-

лігентам і півінтелігентам-українцям, прихильних або співчуваючих москвинам-большевикам, які могли б допомогти "ренесансівцям" заповнити "порожнечу", яка повинна була повстати після ліквідації С.В.У. (краще сказати - некомуністичної, справді української, інтелігенції). Москва потребувала не лише знищити фізично українську інтелігенцію та її доробок, але потребувала викреслити те все з історії нашого культурного розвитку і то так викреслити, щоб прогалина була заповнена та не лишилося надто помітних слідів dokonаної операції.

Для одержання бажаних наслідків від ліквідування в рядах "ліквідації С.В.У." української інтелігенції та її культурного доробку була кінцевою діяльністю т. зв. "творців ренесансу 20-их років". Зласне Московщина кінче потребувала тої діяльності на тому етапі своєї колоніальної політики і тому вона не лише стимулювала їхню діяльність, але й підтримувала її.

Свої завдання, як знаємо, "ренесансівці" виконали.

12. Серед української політичної еміграції, яка в 1945 році своїми настроями мало чим ріжнилася від тої інтелігенції, яку було засуджено і зліквідовано підчас процесу С.В.У. треба в інтересі Московщини доконати анальогічну працю. Ця еміграція ще "не підготована" до сприймання творчості сучасних "радянських письменників", яка відштовхує емігранта-читача своєю голосно рекламованою і виразно наголошуваною орієнтацією на єдність з Москвою та своїм "сталінізмом", а тим самим є кінчним переїденням того ж етапу, яким примусово переведено українські землі, що належали до С.С.С.Р. підчас т. зв. "ренесансу 20-х років".

У світлі сказаного є цілком ясним те, що діється в нашому культурному житті, зрозумілим є, чому з таким завзяттям ширять серед еміграції твори "ренесансівців", чому годують нас (і світ!) такими "енциклопедіями", як "Енциклопедія Українознавства", чому НТШ. перевидає не хоч би словники уклада ні Єфремовим, Ніковським, Голоскевичем та іншими з доручення Укр. Академії Наук, потім знищені окупантом, не хоч би словник Грінченка - тільки такі твори, як Підмогильного "Місто", Ю. Яновського "Майстер корабля" та інш.

Захопивши під свою контролю еміграційні установи і використовуючи замість паравана еміграційних "Тичин" та "Рильських", поволі переводять наші "ренесансівці" й "науковці" українську еміграцію "на нові рейки".

Розглянуті твори власне й можуть служити тільки вказаній цілі.

Однак, роблячи такі висновки, ми вважаємо кінчним поставити собі запитання: чи наші висновки справді є об'єктивним підсумком і ствердженням безсумнівної правди, чи є лише "су-

бективним поглядом" автора цих нарисів?

Таке питання насувається хоч би тому, що в цьому і в попередніх томах було розглянуто творчість лише кількох співтворців т. зв. "ренесансу 20 ІХ років" і лише на підставі розглянутих творів зроблені були такі висновки.

Такий хоч би докладний розгляд, як той що його знаходить читач у цих нарисах, усіх більш відомих творів т. зв. "ренесансівців" цілковито неможливий - в наших умовах і тому ми змушені його заступити наведенням поглядів про цю творчість палких її прихильників, які добровільно хотіли б її поширити серед нас і продовжувати на еміграції.

Починаємо з наведення погляду відомого ворога українського націоналізму - проф. Ю. Шереха.

Згаданий автор вважає, що "Вертеп" А. Любченка "став синтезом політичного і загально-філософського світогляду українських двадцятих років", а його автор був "завершувачем і синтезатором" (альманах "МВР", стор. 148).

З огляду на наведене ми вправі його окреслення світоглядного характеру цього твору пешити на творчість усіх т. зв. "ренесансівців".

Проф. Ю. Шерех категорично стверджує, що "Філософія "Вертепу" (отже і цілої творчості т. зв. "ренесансівців" - Р.З.) "наскрізь діалектична і глибоко матеріалістична" (там же стор. 156) - водночас вона "антропоцентрична", "в ній поєднані... визнання об'єктивності світу і визнання людини центром світу й мірилом річей... Матеріалізм і кавзалізм - ось центр цього світогляду. Єдина реальність - вічний рух матерії-енергії... Дух - це здатність матерії-енергії постійно рухатися вперед" (там же, ст. 153).

Як бачимо, світогляд, який пропагують т. зв. "ренесансівці" є і на думку його оборонця й пропагатора - світоглядом матеріалістичним і самозрозуміло - наскрізь атеїстичним, безбожницьким. Не Бог, лише людина є центром і мірилом річей!

Природно, цитований автор розумів, що в 1946 році на еміграції було б непростимою тактичною помилкою не "змякшити" тверду правду тих слів, яка могла б не одного змусити призадуматися і тому він еластично приглушує сказане словами: "Можна підкреслити - на увагу безоглядним ідеалістам (?), - що система українського матеріалістичного світогляду... світоглядової системи хвилювізму, як осередку світогляду укр. культ. ренесансу двадцятих років - річ цілком можлива і отже боротьба за український світогляд зовсім не означає боротьби з матеріалізмом за всяку ціну." (там же, стор. 155).

Наведеним реченням хоче його автор обезбрігти в очах пересічного читача ("болото" - за термінологією вел. французької революції, яке не любить нічого крайнього і ясного)

оборонців ідеалізму (в тому й християн!), а одночасно на-
в'язує безглуздою фразою (бо ж те , що існує самозрозумі-
ло є "можливе"!) до свого твердження "існує матеріалістич-
ний світогляд" (невідомо чому названий "українським") но-
вої думки, а саме, що, мовляв, боротьба за "український
світогляд" (який? комуністичний?) "зовсім не означає бороть-
би з матеріалізмом за всяку ціну". Це - так би мовити "фор-
мула переходу" до тої вимоги, яку висуває на закінчення
проф. Ю. Шерех, вимоги довести "наскільки взагалі сучасна
українська еміграція доросла (!!!) до рівня, якого дій-
шла українська література і духовність" (звичайно тут мо-
ва лише про "літературу" Любченка, М. Кулішів, Хвильових,
Яновських і т. п., словом літературу здекляровано матері-
алістичну і комуністичну) "і наскільки ця еміграція спромо-
жна бути активним чинником у продовженні і розгортанні
цього руху" ("МЖР", альманах, стор. 174, 1946 рік. Підкрес-
лення наші .)

Як бачимо, завдання зформульоване ясно, а наведені
нами дослівно думки проф. Ю. Шереха доводять цілковиту уза-
садненість наших попередніх висновків.

Другий оборонець і пропагатор того, як ствердив Ю.
Шерех, "наскрізь діалектичного і глибоко матеріалістичного
світогляду", світогляду, що як це ми ствердили попереду
був скерований своїм вістрям і проти українського націона-
лізму у всіх його виявах і формах, на сторінках "мельників-
ського" органу, визнавши рівнож, що цей, як він його
"дипломатично" зве (всупереч правді) "український націо-
налізм радянського періоду" виріс на новій соціальної осно-
ві і ментальности" ("Орлик" ч. 2/48, стор. 13). - висуває
там же цілком явно, подібну ж вимогу. Він пише: "Наше за-
вдання - відновити цей світ*, реставрувати його ідейно-по-
літичні принципи... Зробити цей світогляд радянського пе-
ріоду живим і приживним у нашій біжучій ідейно-теоретичній
і практично-політичній і культурній праці" ("Орлик" ч. II,
1948 р.)

До тої ж мети ("зроблення живим і приживним" того світо-
гляду) стремить і редагов. І. Вовчуком нью-йоркський "Вісник",
який не лише стало згадує Хвильового, М. Куліша та інших "ва-
плітян", але й в статті редактора, захвалює з запалом М. Ку-
ліша не забуваючи прихвалити і проф. Ю. Шереха (стаття І.В.
"Вісник" ч. 3 за 1956 р.).

* Мова про світ "ваплітян", їхній світогляд та ідеологічні
принципи. Ці "ідейно-політичні принципи" і "світогляд", як
відомо були матеріалістичними та комуністичними і вони не
"виросли на новій соціальної основі", тільки були нащеплені
окупантами до старої соціальної основи - селянства.

Про подібні ж погляди і вимоги до української еміграції органів уердепістів, можемо навіть не згадувати.

Наведені нами твердження т. зв. "хвильовистів" (в тому числі і редакції ню-йоркського "Вісника", що явно їх підтримує) не лише наочно переконують, що українську еміграцію ведуть хоч і різними шляхами, однак до того ж "ідеологічного Риму", але й доводять, що наші висновки були тільки ствердженням (хоч де-коли й не "об'єктивним" формою вислову) - цілком об'єктивної правди.

* * *
*

УВАГА!

На стор. 106, ряд. II має бути: знищити наше націоналістичне

ТВОРЦІ "РЕНЕСАНСУ 20ИХ РОКІВ".

З М І С Т :

I.	ЮРІЙ ЯНОВСЬКИЙ	
	1. Сіяч моральної гнилизни і національної зради..ст..	I
	2. Патос плебея.....	" II
	3. Ще кілька слів про твори Яновського.....	" 19
II.	ДОМОНТОВИЧ	
	1. "Люди другої України".....	" 27
III.	М. КУЛІШ	
	1. Ще де-що про М. Куліша.....	" 49
IV.	В. СОСЮРА	
	1. В. Сосюра в світлі власних творів і його "Любіть Україну".....	" 69
V.	І. БАГРЯНИЙ	
	1. Що пропагує Багрянний у своїх літературних творах?.....	" 89
	ВИСНОВКИ.....	" II7

ДЕ - Я К І З П РА Ц Ь Т О Г О Ж А В Т О Р А :

"ЛЕСЯ УКРАЇНКА " - ст. 110, 1945 р.

"Перед нами дуже змістовна й ретельно написана праця; автор її крок за кроком розкриває і освітлює той нелегкий та довгий шлях, яким простувала Л. Українка... Автор старанно стежить за розвитком ідей творів Л. Українки, тримаючися послідовності в часі... першу частину закінчує автор вдумливим розбором... "Камінного Господаря"... Друга частина... приносить ряд поправок до твердження В. Петрова про подібність "Лісової пісні" до "Затопленого дзвону" Гауптмана". ("Землі" ч. I, 1947 р.)

"Даючи докладний огляд усієї творчості Л. Українки, наведено багато прикладів з її лірики, поем, драм та драматичних поем... і висловлюючи чимало сміливих дискусійних думок... автор приходять до висновку, що Л. Українка в своїй творчості "доходить до апотеози влади, як природного закінчення мужнього світогляду великих націй"... Написана з вичерпанням багатого матеріалу зі спадщини великої поетеси. Багато в ній дискусійного, полемічного, але вона цікава... ця розвідка Р. Задеснянського читається легко і цікаво". ("Пу-гу" ч. 37, 1947 р.).

"Коли уважно слідкуємо як Р. Задеснянський, рік за роком і крок за кроком аналізуючи творчість нашої найбільшої поетки, вибирає з неї найістотніше, і порівнюючи - зазначає ступені еволюції - перед нашими очима повстає вся незрівнянна велич Л. Українки... Ціла праця про еволюцію світогляду Л. Українки - це винятково цінна поява на нашому винятково засміченому ринку... Цікаве підкреслення протилежності уявлень і понять, які виступають у народніх віруваннях німців і українців". ("Орлик" ч. 9, 1947 р.).

"ВИБРАНІ ТВОРИ" Л. УКРАЇНКИ. ВИПУСК I-II, ст. 190, 1951 р.

..... "Особливу увагу слід звернути на дуже цінні аналітичні статті Р. Задеснянського, в яких він, даючи свою інтерпретацію, полемізує з тими критиками, що з наказу чи перекона-

ння підсували Лесі Українці світогляд незгідний з її дійсним національним обличчям" ("Овид" ч. 4, 1953 р.)

"УКРАЇНА" ТОМ I. I Т. II, Накладом С.У.М., Канада.

"Це курс українознавства для гуртків молоді й самоосвіти, а з окрема в другому томі знаходимо розділи про українську мову та історію української словесної творчости до Шевченка включно. I. том "Україна" ми вже обговорювали в одному з попередніх чисел "Овиду", як теж і інші твори Р. Задеснянського. Всі вони відзначаються оригінальним підходом і цікавою та відважною оцінкою усього, що входить в коло дотичної праці автора" ("Овид" ч. 10, 1953 р.).

"ЩО НАМ ДАВ ХВИЛЬОВИЙ?" стор. 110, 1955 рік.

"Ця книжка правильно розцінює шкідливість писань М. Хвильового для української ідеї... виявляє моральну гниль такої творчости. Нею велику прислугу віддав автор українській суспільности". ("Америка" ч. 142, за 1955 р.).

"У висліді дуже сумлінної аналізи літературних творів і статей М. Хвильового, автор вказує, що все те, що на початку сказав Хвильовий - було раніше дебатовано на партійних з'їздах... Автор доказує як зручно підхоплював Хвильовий тематику, вибрану з московськ. ідеол. проблемів і препарував її з ідеологічними впливами Донцова і Л.Н.В., які в той час мали доступ і їх читали в Україні... Хвильовий покався шире і .... опісля почав винишувати доносами і провакацією, скаржучи ... за "хвильовизм" і "мазепинські" концепції. Автор гостро розправляється з прихильниками т. зв. "хвильовизму". Дуже поважним закидом є закид пофальшовання "хвильовистами" творів Хвильового" ("Овид" ч. 8-9, 1955 р.).

"Це докладна й документальна студія діяльності й причин такої, а не іншої діяльності Миколи Хвильового"

("Наша Держава" ч. 16, 1955 р.)

ДЕ-ЯКІ З ПРАЦЬ ТОГО-Ж АВТОРА ОПУБЛІКОВАНИХ ПІД ІНШИМИ ПСЕВДАМИ:

"НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ ДРАГОМАНОВА ТА ЇХ ЗНАЧІННЯ"
(стор. 110, 1951 рік).

"Ця капітальна праця згадує і про вплив думок Драгоманова та фатальний і катастрофальний перебіг подій в Україні
в осе-

ни 1919 року... усе потрібне можна знайти в цій розвідці Десняченка. Найліпшою "рецензією" для цієї книги було те, що драгоманівці спочатку сконфіскували, а потім і спалили її перше видання... Ця книга правдиво з непідробленими текстами самого Драгоманова виявляє справжній стан та істоту його "творчости". ("Визвольний Шлях" ч. 12, 1955 р.).

Р. ПАКЛЕН "БІЛА КНИГА" стор. 220, 1948 рік.

"Прочитавши її можна тільки жаліти, що видана вона так пізно! Адже ж написано її ще 5 років тому... Висвітлення теми зроблено спокійно, обґрунтовано детально. Автор увесь час переконує читача не так своїми власними міркуваннями, як мовою фактів та офіційних документів. Організована українська політична еміграція мусить напружити всі свої сили, щоб негайно перекласти й надрукувати її" ("Самостійна Україна" ч.2, 1949 р.).

"Ця книжка виявляє, що автор... добре зорієнтований в українській і російській літературі та джерельних матеріалах, що він добре знає внутрішні советські відносини, що так само добре він обзнайомлений з українським громадським і культурним життям, а частково і культурним життям інших народів ССРСР. Очевидно він жив в У.С.С.Р. і був уважним спостерігачем всього того, що там робилося від початку наших визвольних змагань в 1917 році" ("Українські Вісті" ч. 5, Ульм, 1948 рік).

Р. ПАКЛЕН. "ЗАГАДКА СФІНКСА", стор. 176, 1952

Два розділи з цієї праці передрукував у цілості "Гомін України", а один розділ "Українські Вісті".

Р. МЛИНОВЕЦЬКИЙ. "ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ".

(Стор. 640, вид. II, 1953 рік).

"Автор, один з найкращих знавців минулого, бажає очистити нашу історію від блясту московських і польських шкіл... З успіхом розправляється автор з такими численними підходами..." ("Обид" Ч.І-2 за 1954 рік).

"Автор своєю історією зробив великий вклад в сучасну історичну літературу, яка досі не мала так живо, так виразно написаної праці... Прочитавши цю книгу приходимо до висновку: "Оттакої історії нашого народу нам досі бракувало". ("Український Голос" ч.16, 1954 рік).

Як Леонід Мосендз оцінював ті з названих попереду праць, що вийшли ще за його життя:

"Авторові книжок (хоч і многопсевдонімному) мушу скласти свої ґратуляції й щире признание... Їхні теми актуальні,

Їхнє становище - безкомпромісово-національне (аж на Хвильового), їхня мова прекрасна.... Їхній стиль високо-культурний і пристрасний... книга про московську політику мала б ще більшу рацію, якби була написана по англійські, німецькі чи французькі". ("Вістниківець", 1949 рік).

Р. ЗАДЕСНЯНСЬКИЙ "ЩО НАМ ДАВ ХВИЛЬОВИЙ?" (Ст. ІІО, 1955.)

"Було нас трьох:

Одногосно: твір написаний на підставі солідних студій... Крик, "осанний" крик довкола цих двох (Хвильового і Куліша) має в собі щось з істерії нездорових душ і щось із калькуляції холодних купчиків... Добре що знайшлася людина, яка трохи здержує ридван у триумфальному поході до храму патріотизму".

(Р. Купчинський, липень 20, 1955 р.).

"Книжка цікава і розглядає такі моменти, яких ніхто з попередніх критиків не бере на увагу".

М. Стахів.

"Написана вона ґрунтовно із абсолютною об'єктивністю, навіть з перебільшеною об'єктивністю. Та може це й краще... Проти висунутих тверджень не може заперечувати жоден хвильовист, який має ще краплинку сумління".

Г. Ващенко.

Р. ЗАДЕСНЯНСЬКИЙ "АПОСТОЛ УКР. НАЦІОН. РЕВОЛЮЦІЇ".
(Стор. 240, 1956 рік).

"Прочитав і другий том "Апостола". Багато цікавого, багато нового"..... (Р. Купчинський, 3. грудня 1957 р.).

*

В И Й Ш Л И А Б О Д Р У К У Ю Т Ь С Я :

Р. Задеснянський:

КРИТИЧНІ НАРИСИ. Том I. ("Велетні й пігмеї літературного Слімпу")

КРИТИЧНІ НАРИСИ. Том II. ("Апостол української національної революції").

КРИТИЧНІ НАРИСИ. Том III. ("Національно-політичні погляди М. Драгоманова").

КРИТИЧНІ НАРИСИ. Том IV. ("Творчість Лесі Українки").

КРИТИЧНІ НАРИСИ. Том V. ("Що нам дав Хвильовий?").

КРИТИЧНІ НАРИСИ. Том VI. ("Творці "ренесансу 20^{их} років").

